

Neakateri so zaigrali svoj ugled

Da, nekateri komunisti so zares zaigrali svoj ugled. Naše ljudstvo po pravici z ostrim kriterijem presoja člana Zveze komunistov. Ljudstvo misli, da mora biti komunist zgled v vsem. Če pa vidi, da dela to, česar ne bi smel, kar ljudi draži, tedaj zaradi takega posameznika komunisti izgubljajo ugled. Tudi nasproti sebi, v svojih vrstah moramo biti odločnejši v čiščenju Zveze komunistov.

Iz Titovega govora v Zadru

Gre za farmacevtsko industrijo

Gre za farmacevtsko industrijo, ki bi si bolj zaslužila ime — predelovalna industrija zdravil. Skoraj vsa zdravila namreč uvažamo in jih doma samo razporedimo v embalažo, na njo pa napišemo, da v sodelovanju s firmami v tujini izdelujemo tablete za najrazličnejše bolezni, maže, ki človeku odpravijo gnoj s kože itd. Toda to ni vse. Naša farmacevtska industrija s cenami zdravil ni nič prijazna, saj postavlja vedno večje zahteve po plačilu. Občan se večkrat prime za glavo, če isto zdravilo kupi nekajkrat in mora zanj plačati različno ceno, ker ima skoraj vsaka naša farmacevtska tovarna svoje cene zdravil. Pri vsem tem smo šli tako daleč, da si predstavniki raznih tovarn zdravil upajo obiskovati osebe v lekarnah ter jim nudijo posebno plačilo, če bo njihovo zdravilo najbolj šlo v potrošnje, kot je dejal na minuli seji ljutomerske skupščine zvezni poslanec socialnozdravstvenega zbora Lojze Valenčič.

Vestnik — 26. IX. 1969

Odgovornost

Vprašanje odgovornosti je v Jugoslaviji vsekakor stalno prisotna in zelo aktualna tema, ki bo še dolgo navzoča v vseh fazah in nivojih nadaljnje graditve našega družbenoekonomskega sistema in socialistične demokracije. Tudi ni prvič, da se v skupščinskih telesih načena ta materija.

Gospodarski vestnik — 26. IX. 1969

Zaostajamo po znanju

Znani so podatki o izobrazbeni strukturi zaposlenih, po kateri smo v Sloveniji na zadnjem mestu v Jugoslaviji. Na sto zaposlenih imamo v Sloveniji v industriji in rudarstvu komaj 1,32 visoko izobraženih, na Hrvaškem 2,21, v Srbiji (brez Kosova) 2,51; višje izobraženih je v Sloveniji 0,69, na Hrvaškem 0,78, v Srbiji 1,3, vtem ko je bilo v CSSR, na Madžarskem, Poljskem in Bolgariji že pred desetimi leti 11,6 inirjev na sto zaposlenih (v ZSSR 16,6, ZDA 11,5, Avstriji 5,3, Italiji 5,3 itd.).

Delo — 27. IX. 1969

To bo res napredek

Zagrebska služba socialnega zavarovanja je začela izvajati načrt, po katerem bo postopek za upokojevanje trajal največ dvajset dni. Po končani delovni dobi in vloženih prošnji za upokojevanje čakajo sedaj zavarovanci na pokojninsko odločbo od dveh mesecev do enega leta — pa tudi več.

Borba — 30. IX. 1969

Nenapisano pravilo

Nenapisano pravilo je, da je izmed članov, ki jih dobijo posamezni članki širom po svetu, objavljenih okoli 40 odst. Tega se zavedajo vsi, najbolj seveda tisti, ki pišejo. Pri nas na to ponekod pozabljajo, zato se nenehno vrstijo pritiski, da je treba kakšen sestavek objaviti ne glede na to, ali ustreza časniku oziroma dogodkom ali ne.

Komunist — 26. IX. 1969

Svojevrstno ogledalo

Tržaški trgovci se hvalijo, da že zlepa niso imeli toliko in tako petičnih kupeev iz Jugoslavije kot zadnje čase. Prihajajo iz najrazličnejših krajev, cena jih ne zanima, le da je izdelek »iz Trsta«. — Svojevrstno ogledalo jugoslovanske gospodarske nelikvidnosti.

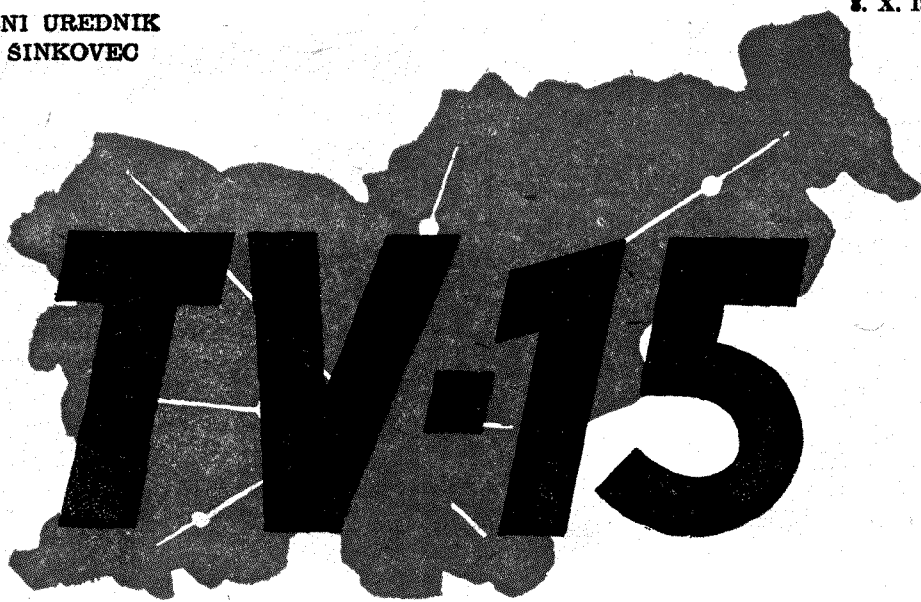
Delo — 28. IX. 1969

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CR TOMIR SINKOVEC

LETO VII

STEV.: 40
8. X. 1969

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Pred VI. kongresom ZZB NOV Jugoslavije

VI. kongres Zveze združenja borcev NOV Jugoslavije bo v dneh 15. in 16. oktobra v Ohridu. Med 686 delegati in gosti tega pomembnega zbora predstavnikov borcev, vojaških vojnih invalidov in rezervnih oficirjev in podoficirjev iz vseh republik, bo tudi 57 delegatov in 22 članov republiškega odbora ZZB NOV iz Slovenije.

Vsi udeleženci kongresa iz Slovenije so že prejeli del kongresnega gradiva: poročilo zveznega odbora, predlog statuta in predloge sklepov. Dobili bodo še referat predsednika zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije in predlog resolucije.

Da bi lahko izvedel vse tehnične priprave in z njimi seznanili udeležence kongresa iz Slovenije, je republiški odbor ZZB NOV sklical le-te na sestanek 7. oktobra.

Toda ne gre samo za tehnično plat bližnjega kongresa, marveč v prvi vrsti za njegov pomen in njegovo vsebino. Prav gotovo je, da bo ta kongres jasno razčlenil in opredelil družbenopolitično dejavnost udeležencev NOV in njihovih organizacij, ki jo obširno prikazuje že pripravljeno poročilo. V osnutku kongresnih sklepov o družbenopolitični dejavnosti in organizacijskih zadevah ZZB NOV je ta dejavnost močno naglašena,

saj je v njih rečeno, da bo ZZB NOV Jugoslavije v svojem prihodnjem delu krepila svojo družbenopolitično in družbeno-ekonomsko aktivnost pri gradnji socializma in socialističnih družbenih odnosov.

Zelo pomembna bo dokončna odločitev kongresa o reformi ZROF, ki ji bo sledil sprejem novega statuta ZZB NOV Jugoslavije. Kongres bo jasno začrtal naloge organizacije borcev NOV pri splošni ljudski obrambi, pri negovanju tradicij NOV, pa tudi pri urejanju socialno-ekonomskih problemov udeležencev NOV. Ker so di v program naše zveze tudi sodelovanje ZZB NOV s tujimi borčevskimi organizacijami, bo kongres prav gotovo tudi tej dejavnosti začrtal jasne smernice. Vse to se bo v celoti odražalo v sklepih in resoluciji kongresa.

Na dnevnem redu VI. kongresa ZZB NOV Jugoslavije bo torej precejšnje število pomembnih zadev in njegova poglobljena naloga bo nakazati jim pravo smer urejanja in reševanja. To pa bodo udeleženci kongresa lahko storili na temelju pravilne ocene dosedanjega dela in uspehov, ob upoštevanju izkušenj in predlogov iz posameznih republik. In prav k temu delu kongresa bodo udeleženci iz Slovenije lahko marsikaj prispevali.

V. M.

Stališče RO ZZB NOV Slovenije o borčevski zakonodaji

Že v juliju letos so pri zveznem odboru ZZB NOV Jugoslavije ustanovili posebno komisijo, ki naj bi v zvezi z razpravo o novem pokojninskem sistemu pregledala predpise o pravnem položaju udeležencev NOV. Na svoji prvi seji je ta komisija razpravljala o tem, ali naj bi postavili predlog po sprejemu posebnega zakona, ki naj bi urejal celotno problematiko udeležencev NOV, ali pa naj bi ostali pri sedanjih uredbah, ko so pravice borcev predvidene v raznih zakonih.

O tej zadevi je v juliju sklical republiški odbor ZZB NOV Slovenije pristojne strokovnjake na poseben posvet. Čeprav so se vsi izrekli bolj za sedanji sistem ureditve borčevske zakonodaje in ne za poseben zakon, so predlagali naj bi pred dokončno odločitvijo izdelali pregled predpisov o pravnem položaju udeležencev NOV.

Ta pregled je bil izdelan in o njem je pod predsedstvom Janka Rudolfa, razpravljajal republiški odbor ZZB NOV Slovenije na svoji seji, 3. oktobra. Ker bodo verjetno to zadevo obravnavali na VI. kongresu ZZB NOV Jugoslavije v Ohridu in, da bi delegati iz Slovenije imeli jasno sliko o tem ter vedeli tudi za stališče republiškega odbora, je v zvezi z obravnavo predloženega pregleda predpisov bilo postavljeno vprašanje: Ali poseben zakon za udeležence NOV?

Razprava o tem je bila zelo tehtna in stvarna, a nekaj najvažnejših ugotovitev posameznih članov republiškega odbora med razpravo nam jasno pokaže, kako gledajo na to zadevo:

Iz družbeno-političnih razlogov ne bi bilo umestno sprejeti poseben zakon, pač pa so v sednji zakonodaji potrebne posamezne spremembe.

Večina pravic borcev izvira iz njihovega socialnega zavarovanja in ne iz udeležbe v NOB. Zato naj ostanejo te pravice tudi v prihodnje zajete v dosedanjih zakonih.

Spričo tega, ker je vsa dosedanja zakonodaja usmerjena na decentralizacijo, naj se decentralizirajo tudi pravice borcev. Enotni, se pravi v zveznih predpisih, naj ostanejo zajeti le pogoji. Za vse udeležence NOV je najvažnejša pravna sigurnost in to, da niso pravice odvisne od trenutnega položaja, zato je vprašanje sistema predpisov podrejenega pomena.

Seveda so posamezni zagovorniki te ugotovitve vsestransko utemeljili. Na koncu obravnave pa so soglasno sklenili posredovati delegatom VI. kongresa ZZB NOV Jugoslavije stališča republiškega odbora, ki je izraženo v sklepu:

Borčevska zakonodaja naj ostane zajeta v dosednji obliki in ne v posebnem zakonu.

Med obravnavo celotne problematike so prišli do izraza tudi sklepi socialno-zdravstvene komisije republiškega odbora ZZB NOV Slovenije:

Komisija soglaša in načelno podpira stališča v predlogu tez zvezne skupščine za izpopolnitev novega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, še posebej tisti del, ki obravnava položaj borcev NOV v tem sistemu. Pri tem naglašajo:

● borci NOV naj tudi v prihodnje ostanejo v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja skupaj z drugimi zavarovanci s tem, da so jim zagotovljene vse dosedanje pravice;

Nadaljevanje na 2. strani

NARODNE NOŠE S TRŽASKEGA NA TABORSKI PRIREDITVI V VIZMARJIH

Dogodki tedna

Predsednik CK ZK Slovenije Franc Popit je bil sklical osmo sejo CK ZK Slovenije. Na njej so razpravljali o aktualnih idejno-političnih in družbenogospodarskih problemih ter obravnavali poročilo o delu sekretariata CK med tretjo in osmo sejo. Uvodni govor o aktualnih idejno-političnih in družbenogospodarskih problemih v Sloveniji in Jugoslaviji je imel predsednik Franc Popit.

V Beograd je prispela na dvodnevni obisk parlamentarna delegacija Japonske. Delegacijo sedmih članov je vodil predsednik splojnega doma japonskega parlamenta Takeo Macuda. Japonski parlamentarci so se pogovarjali s predstavniki zvezne skupščine in drugimi jugoslovanskimi predstavniki.

LR Kitajska je slovesno proslavila 20-letnico obstoja nove socialistične države. Ob tej priložnosti je premir Cu En Laj izjavil, da je Kitajska zvesta politiki miru na podlagi petih načel miro-ljubne koeksistence in da ne bo nikoli izvršila agresije na neko drugo državo. V govoru, ki ga je imel pred 5000 povabljenici v zvezi z 20-letnico LR Kitajske, je kitajski premier obtožil ameriški imperializem in socialimperializem, kar v kitajskem političnem slovarju pomeni Sovjetsko zvezo — vojne priprave in oboroževanje.

Prezidij vrhovnega sveta in ministrski svet Sovjetske zveze sta poslala brzojavke predsedniku LR Kitajske, stalnemu komiteju vsekitajskega narodnega kongresa in državnemu svetu LR Kitajske ob 20-letnici ljudske republike. V brzojavki je rečeno, da so »interesi sovjetskega in kitajskega ljudstva istovetni«, kar je »jamstvo za ustvaritev solidne podlage za ohranitev in razvijanje prijateljstva med našimi narodi in državama«. S sovjetske strani so tudi izrazili željo za normalizacijo odnosov med državama in za reševanje spornih vprašanj na miren način, s pogovori in posvetovanji.

Komisija za atomsko energijo ZDA je na podlagi seizmičnih signalov ugotovila, da je Kitajska opravila novo, že deveto atomsko eksplozijo. Predstavnik komisije je povedal, da so izvirali tresljaji z območja gorovja Tien Šan, v bližini katerega je kitajski atomski poligon v Lop Noru, kjer so nekoliko pozneje opravili še eno atomsko eksplozijo »srednje moči«.

Na Češkoslovaškem so sestavili novo vlado, ki jo vodi premier Černík. Prejšnja vlada je imela 27 članov, sedanja pa jih ima skupaj z državnimi sekretarji 24. V novi vladi je ostalo le 12 dosedanjih članov, vanjo pa je stopilo 7 novih. Podpredsedniki nove vlade so Josef Kempný, Peter Colotka, František Hamouz, nadalje Václav Hula, ki je hkrati tudi minister za zunanjo trgovino, Miroslav Hrušková (hkrati tudi minister za načrtovanje) in Karel Laco (izpadla sta Vales in Faltan). No dosedanjih mestih ostanejo zunanji minister Jan Marko, obrambni minister general Martin Dzur, notranji minister Jan Pelnar, minister za delo Stancel, predsednik komiteja za industrijo Krejčí, predsednik komiteja za kmetijstvo in prehrano Bodja ter ministra brez listnice Kučera in Pauly. Iz vlade so izpadli še minister za gospodarsko načrtovanje Vlasak, finančni minister Suharda (namesto njega je Rudolf Rohlíček), minister za zunanjo trgovino Tabaček, predsednik komiteja za cene Tipolít (namesto njega je Ignác Rendek), minister za promet Rehak (namesto njega je Křižka) ter minister za PTT Smolík (namesto njega je Karel Hofman). Ta vlada je razveljavila vse proglase iz lanskega avgusta.

Na povabilo predsednika SFRJ Josipa Broza Tita je prispel na petdnevni uradni obisk predsednik italijanske republike Giuseppe Saragat. Zvezni izvršni svet je se pred tem obravnaval o odnose med Jugoslavijo in Italijo. Poudarili so, da je obisk predsednika Saragata potrditev plosnega vsestranskega in koristnega sodelovanja med dvema sosednjima in prijateljskima državama. Zvezni izvršni svet je izrekel zadovoljstvo ob obisku Saragata v Jugoslavijo in je prepričan, da bodo pogovori spodbudili nadaljnji razvoj sodelovanja med Jugoslavijo in Italijo na dvostranskem področju in širših okvirih. V naši državi se bo zadržal od 2. do 6. oktobra. Razen Beograda je obiskal tudi Zagreb, Ljubljano, Bled in Kranj, sprtnjal pa ga je italijanski zunanji minister Aldo Moro.

Osrednje vprašanje, s katerim se danes ukvarjajo pomembni opazovalci v presojnici ZK, je, kakšna bo nova zračnopolitika vlada po nedeljskih volitvah za obnovo Bundestaga. Vse kaže, da vprašanje ne bo ostalo še dolgo brez odgovora: liberalci so namreč pozitivno odgovorili na Brandtovo poziv za posvetovanje o sestavi »male kalicije« med SPD in FDP. V ta namen so se že začeli v Bonnu posvetovanja. Udeležujejo se jih za SPD sam Brandt in njegovi najbližji sodelavci, za FDP pa Schell in njegovi sodelavci. Na splošno so politični opazovalci mnenja, da bodo pogajanja kratkotrajna in da bodo v kratkem privedla do pozitivnih rezultatov. Pravijo, da so na pogajanjih dosegli »visoko stopnjo soglasja«.

Predsednik Josip Broz Tito je sprejel v Belem dvoru delegacijo Zveze združenj brocevo NOV Jugoslavije, ki jo je vodil Djuro Pucar. Člani delegacije so seznanili predsednika Tita s pripravami organizacij ZZB NOV na bližnji kongres, ki bo od 15. do 17. oktobra v Ohridu. V daljšem pogovoru so obravnavali aktualna družbenopolitična vprašanja. Predsednik Tito je poudaril velik pomen, ki ga ima zveza borcev v našem celotnem družbenopolitičnem življenju.

Predstavnik ameriške delegacije v OZN je izjavil, da se bodo v kratkem začeli ameriško-sovjetski pogovori o omejitvi jedrske strateške oborožitve. Izjavil je, da bo v kratkem objavljena tudi deklaracija.

Oceanografski laboratorij univerze v Hokaidi na Japonskem je sporočil, da so izmerili radioaktivnost v deževnici po nalivu dveh kitajskih atomskih bomb v zadnjih dneh septembra v Singk-in, da je 5000-krat večja od normalne. To pripisujejo eksploziji jangu. Tako veliko radioaktivnost so namerili tudi oktobra 1964, po prvi kitajski atomski eksploziji.

Ameriški senat je odobril 20 milijard dolarjev za vojsko, ki so jih razdelili posameznim vojaškim rodovom. Največ stroškov je bilo določenih za protiraketno obrambo, letalstvo in raketno oborožitev. Odobritev teh stroškov je senatu predložil bivši predsednik Johnson. Na pritisk na Pentagon so bili izdatki za vojsko znižani za 3,1 milijarde dolarjev.

V Belfastu na severnem Irskem že dalj časa trajajo siloviti spopadi med protestanti in katoličani. Katoličani, ki so v manjšini, hočejo imeti enake pravice kot jih imajo protestanti. Zato je bil prisiljen severnoirski parlament, da pripravi nove zakonske predloge o državljskih pravicah za katoličane po načelu »en človek — en glas«. Ze možnost, da bi se kaj takega uresničilo, je za protestante nezasišana. Ker je položaj na celotnem območju izredno napet, bodo iz Velike Britanije pripeljali še 600 komandosov, s čimer bodo okrepili 3000 britanskih vojakov, ki so že zdaj na severnem Irskem.

5. oktober v Vižmarjih „Hajd na tabor...“

Taborsko gibanje (1868—1871), ta otroška doba našega nacionalnega prebujanja, je sicer kratko, toda izredno svetlo obdobje naše zgodovine. Od prvega tabora v Ljutomeru do zadnjega na Buh-ljah pri Grabštajnu na Koroškem se jih je izvršilo osemnajst, in tako je ni bilo slovenske dežele v avstrijski polovici Avstro-Ogrske, ki bi ne bila priredila svojega vse-ljudskega shoda. Na VIŽMAR-SKEM, ki je bil sedmi in največji, pa je 16. maja 1868 kar tridesetisoč udeležencev soglasno in odločno pritrđilo zahtevam po zedinjenju Slovenije, enakopravnosti slovensčine v šolah in uradih, slovenski univerzi in samostojnem gospodarskem razvoju.

»Dokler Ljubljana stoji, ni doživela še toliko živahnega gibanja, kakor na binkoštni ponedeljek dopoldne in popoldne, ko je iz vseh cesti, ki peljejo iz dežele v Ljubljano, in iz Ljubljane same, vrelo ljudstvo na Vižmarje,« so leta 1868 poročale ljubljanske »Novice«.

Megleno nedeljsko jutro, obet lepega sončnega jesenskega dne, je letos 5. oktobra v Vižmarjih pri Ljubljani — skoraj natanko po sto letih — zopet sprejemalo številne goste. Med množico mladih, tabornikov, vojakov, gasilcev, starih borcev za severno mejo, borcev iz narodnoosvobodilnega boja in drugih občanov so se lesketale narodne noše iz Gorenjske, Bele krajine, Tržaškega in Koroškega; na častni tribunni pa je bilo opaziti predsednika ZIS Mitjo Ribičiča, predsednika CK ZKS Franca Popita, članci sveta federacije Vido Tomšič in Lidjo Sentjuro ter druge ugledne predstavnike družbeno-političnega življenja iz vse Slovenije in zamejstva.

Zbrali so se, da se spomnijo dogodkov, ki so se odigrali tod pred davnimi leti; spremijala pa jih je želja organizatorjev tega velikega spominskega slavlja, da bi izročila preteklosti ne šla v pozabo in da bi jih z vsem srcem in žarom vpletali v današnje naloge in cilje! »... in zato mora sveta dolžnost biti vsakemu domoljubi da se poteza za pravice svojega naroda... Naj svet vidi, da to, kar zahtevamo, ni zahtevanje le male množice, marveč da je tirjatev ogromnega števila enakomislečega ljudstva pod krilom poštavnim,« kot so 5. maja 1868 zapisali v ljubljanskih »Novicah«.

Praznovanje stoletnice vižmar-skega tabora se je pravzaprav začelo že 14. septembra na vrhu Triglava, tega pradednega slovenskega simbola, kjer so planinci prižgali plamenico, ki je potovala po naših alpskih vrhovih in v nedeljo pripotovala na taborski prostor. Z njo je predsednik republiške skupščine Sergej Kraigher slovesno prižgal taborski ogenj in v svojem govoru, ki je sledil, med drugim dejal:

»Brez dvoma so se v taborskem gibanju izoblikovali prvi obrisi našega kolikor toliko celovitega narodnoosvobodilnega programa. Zahtevo po zedinjeni Sloveniji, ki je bila revolucionarna, in ki se je izbojevala lahko samo z revolucionarnimi sredstvi in revolucionarnim bojem, je prevzela in uresničila šele naša revolucija v narodnoosvobodilnem boju.« Potem ko je predsednik republiške skupščine spregovoril tudi o dajšnjih ciljih in nalogah slovenskega naroda v skupnosti jugoslovanskih narodov, je svoje misli sklenil s temi besedami:

»Želim, da bi vsa Slovenija čisto in z uspehom izpolnila naloge našega burnega časa v svojem razvoju in graditvi samoupravne socialistične družbe ter v utrjevanju bratske socialistične skupnosti enakopravnih narodov in narodnosti Jugoslavije!«

Govoru Sergeja Kraigherja je sledila majhna slovesnost. Predsednik mladincev iz Megrada je stopil k betonski piramidi, ki bo

v prihodnje spominjala na stoletnico velikega narodnostnega dogodka, in ga izročil v skrb in čuvanje šentviškim gimnazijcem. (Obležje je zasnoval arhitekt Janez Suhadolec, mladinci gradbenega podjetja Megrad pa so ga zgradili s prostovoljnim delom!)

Dopoldansko taborsko slovesnost, v katero je bil vpleten tudi skrbno in primerno izbran kulturni program, je sklenila godba Ljudske milice iz Ljubljane, v popoldanskem programu pa so sodelovale še folklorne skupine, zbor v koroških narodnih nošah iz Podjune, Veseli planšarji, godci beat ansambla »Delia« in godba v narodnih nošah iz Gorij pri Bledu.

Veselo je bilo tega dne v Vižmarjih pri Ljubljani, samo — naj mi tega preljubi Slovenci in Slovenke preveč ne zamerijo — ta naša »malodušnost inu malobrižnost« je bila tu in tam kar preveč očitna (kar pa nikakor ne velja za organizatorje praznovanja stoletnice vižmarskega tabora!).

MILENA STRAJNAR

SPOMINSKO SLAVJE V RADOVNI

Neizbrisna bolečina

Megleno, oblačno in jesensko otožno vreme ni moglo zadržati številnih občanov iz vseh krajev Slovenije, predvsem iz radovliške in jeseniške občine, ki so v nedeljo dopoldne hiteli v Radovno, da se poklonijo žrtvam požgane Radovne. Letaki so sicer naznanjali, da bo v Radovni tudi srečanje borcev Jeseniško-bohinjskega odreda in aktivistov, pa je dobro namero organizatorjev preprečil dež, ki je začel rositi tik pred začetkom proslave. Kljub slabemu vremenu nam ni bilo žal, da smo obiskali ta znani partizanski kraj, saj sta občinska odbora ZZB NOV Radovljica in Jesenice proslavo brezhitno organizirala.

V kulturnem programu, ki so ga pripravili na spominskem slavlju v Radovni, so se izvršili številni učenci radovliške in gorjanske šole, ki so opisovali strahotno smrt štiriindvajsetih domačinov. Gorjanska godba in pevski zbor »Antona Linhart« iz Radovljice sta bila tudi tokrat dobro razporejena in sta s skrbno izbranim programom prav gotovo popestrila proslavo.

Predstavniki občinskih odborov ZZB NOV Jesenice in Radovljice so položili venca pred spomenik v Radovni in na grobišče radovniških žrtev v Gorjah. Tovarš Pavel Lotrič, sekretar občinskega komiteja ZK Jesenice, pa je z besedami prikazal razvoj partizanske Srednje Radovne in njen

pomen za osvobodilno gibanje. V svojem govoru se je podrobno ustavil tudi ob dogodkih pred petindvajsetimi leti, ko so pripadniki divizije Brandenburg požgali Radovno in pobili vse vaščane, med njimi tudi otroke.

Strahote, ki jih je preživela Radovna, se ne dajo opisati. Za generacijo, ki je to doživela, je spomin na te dni neizbrisna bolečina. Anton Rekar, ki je izgubil mater, ženo in pet otrok, sedem mesecev ni mogel zbrati toliko moči, da bi šel pogledat požgano domačijo — grob njegove družine, Marija Šanca si v petindvajsetih letih niti enkrat ni ogledala svoje hiše, iz katere je 20. septembra 1944 jutraj pobegnila v gozd in si s tem rešila življenje. Radovna je bila tistega dne prizorišče mnogih osebnih in množičnih tragedij. Janeza Eržena so sezgali natanko na njegov sedemindvajseti rojstni dan, pastirja Rada Stajerja na štirinajsti...

Antona Rekarja sem povprašal, če sovraži Nemce.

»Ne sovražim nobenega človeka,« je počasi povedal in pri tem prodorno zrl v moje oči, »kot da bi želel iz njih razbrati, če se z odgovorom strinjam. Če bomo še naprej sovražili drug drugega, potem vojne ne bomo nikoli iztrebili,« je sklenil odgovor.

Pangarčeva Francka iz Radovne, ki živi zdaj v Klemenčkovih hiši, to je prva hiša pred spominskim obležjem v Srednji Radovni, je povedala, da nemški turisti vedno znova vprašujejo, kaj se je zgodilo v vasi in se čudijo, da so sploh mogoči taki zločini. Tudi ona je komaj ušla grozni smrti v ognju, njena sestra in oče pa sta zgorela v domači hiši... pa jih ne krivi.

Razumel sem ju. Niso ljudje krivi za pokol v Radovni, kriva je vojna in dokler bodo vojne, se bodo dogajali zločini!

JOŽE VIDIC

Stališče RO ZZB NOV Slovenije o borčevski zakonodaji

Nadaljevanje s 1. strani

● republike morajo tudi v prihodnje v pokojninski zakonodaji imeti pooblastila, da lahko sprejemajo svoje predpise za izboljšanje materialnega in zdravstvenega stanja udeležencev NOV;

● glede 116. člena TZPZ meni komisija, da družba kot celota nosi in pokriva materialne razlike, ki nastajajo pri pokojninah borcev NOV, uveljavljene pod ugodnejšimi pogoji od drugih zavarovancev. Zato je nujno s predpisi natančno določiti obveznosti socialnega zavarovanja in družbe, pri plačevanju razlik za pokojnine borcev NOV v federaciji in republiki, da bi že vnaprej izključili nejasnosti;

● zvezni dodatek za borce NOV naj se v prihodnje vključi v republiško zakonodajo. Sredstva za izplačevanje zveznega dodatka pa naj se določijo v odstotku.

Republiški odbor je nato v celoti odobril predlog o spremembah in dopolnitvah republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih, ki ga je obravnavala in predlagala komisija vojaških vojnih invalidov.

Na dnevnem redu je bil tudi pregled finančnega stanja republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, zato so na seji sprejeli nekaj predlogov v zvezi s spremembo proračuna republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

V. M.

Besede naših dopisnikov

Priznavalnine in socialna pomoč

Na zadnji seji Upravnega odbora sklada za borce NOV pri skupščini občine Jesenice, so reševali kar 24 vloženih prošelj za podpore, odnosno za pomoč pri zdravljenju v klimatičnih zdraviliščih, za pomoč pri šolanju ter za občasne in stalne priznavalnine.

Člani upravnega odbora sklada za borce NOV nimajo lahkega stališča, ker se zavedajo, da razpoložljiva finančna sredstva niso tako visoka, da bi lahko ugodno rešili vse prošnje, katere so pač več ali manj utemeljene. Večina prošelj za zdravljenje v klimatičnih zdraviliščih so rešili tako, da so posameznikom odobrili določene zneske, da jim tako olajšajo plačilo stroškov. Tudi prošnje za pomoč pri šolanju ter za občasne priznavalnine so ugodno rešili, medtem ko so nekatere odklonili, ker po zbranih informacijah, prosilci niso socialno ogroženi.

Sklenili so tudi, da bo do 15. oktobra ponovno seja, na kateri bodo ugotovili, kakšna so še finančna sredstva sklada in bodo takrat tudi pregledali spisek vseh prejemnikov stalnih priznavalnin. S. Š.

Vsem vezistom iz NOB

Odbor sekcije vezistov pri pokroviteljskem odboru kurirjev in vezistov NOB pri Združenem PTT podjetju Ljubljana vabi 11. oktobra ob 13. uri vse veziste iz NOB na tovariško srečanje v DOM JNA v Ljubljani.

Vse stroške nosi vsak udeleženec sam.

Pridite vsi, saj je še mnogo vprašanj neresenih, o katerih bi se morali pogovoriti, posebno pa še o sklicanju 2. zbora vezistov v letu 1970.

ODBOR SEKCIJE VEZISTOV

Borcem 12. SNOUB

V dogovoru s predstavniki od v dogovoru s predstavniki odbora borcev 12. SNOUB, prireja domicilna občina Sevnica srečanje borcev te brigade, aktivistov in prebivalstva teh in okoliških krajev. SREČANJE BO NA MALKOV-
CU IN TO V NEDELJO, 12. OKTOBRA Z ZAČETKOM OB POL DESETI URI, OB VSAKEM VREMENU IN BO POSVEČENO SESTINDVAJSETLETNICI USTANOVITVE 12. SLOVENSKE NA-

RODNOOSVOBODILNE BRIGADE IN PRVEMU BOJNEMU POHODU LE-TE. Po sklenjenem uradnem delu prireditve bo tovariško srečanje s prosto zabavo. Za borce bosta preskrbljena brezplačen prigrizek in pijača.

Če se prijavi zadostno število borcev, ki si sami ne morejo organizirati prevoza od Novega mesta ali Mokronoga (do teh krajev je možen prevoz s sredstvi javnega prometa), bo odbor borcev 12. SNOUB organiziral prevoz do tu do Malkovca. Podatke, od kje in za koliko oseb želite prevoz, prijavite pisмено odboru borcev 12. SNOUB pri ZZB NOV Novo mesto.

Dvodnevno potovanje po Avstriji in Italiji

Komisija za politične interniran-
ce in zapornike pri občinskem odboru Zveze združenj borcev NOV Velenje je pripravila dvodnevno potovanje za internirance koncentracijskih taborišč in njihove svojce po Avstriji in Italiji. Prvi dan so potovali od Velenja skozi Dravograd do Celovca, Beljaka in Trbiža do Cortine d'Ampezzo. Po kratkem počitku so potovali od Benetk, kjer so si ogledali mesto. Drugi dan so odpo-
tovali iz Benetk proti Gorici, spotoma pa so si ogledali koncentracijska taborišča Palmirova in Gonars ter obiskali Doberdob.

M.

Iz Gornje Radgone

Komisija za vprašanja borcev in invalidov gornjeradgonske občine je na nedavni seji obravnavala kar 12 novih prošelj za priznavalnine. Na seji so ugotovili, da število prošelj vedno bolj narašča tako kot se borci starajo. Občinski proračun je določil za priznavalnine letos 84.000 dinarjev. Do zdaj je dobivalo priznavalnine 65 borcev v višini od 100 do 250 dinarjev mesečno.

Delo komisije ni lahko, saj mora vsako prošnjo temeljito pregledati, ponovno ugotoviti vse navedbe prosilca in nato sprejeti sklep. Zaradi velikih potreb in majhnih možnosti lahko dobijo priznavalnine res samo najbolj potrebni, največkrat že kar socialno ogroženi.

Med drugim so tudi sklenili, naj bi proti koncu oktobra ponovno razpravljali o vseh užitkih priznavalnin v občini.

V gornjeradgonški občini, ki ima 20.000 prebivalcev, živi 54 borcev-prostovoljcev, ki so se ude-

ležili bojov v razdobju 1918-1919, ko je šlo za razmejitve med Avstrijo in Jugoslavijo, s tem pa tudi za naše meje. Izmed 54 teh, zdaj že starih ljudi, jih je 50 do zdaj že uveljavilo svojstvo borca-prostovoljca in s tem doseglo tudi pravice, ki jim gredo po zakonu. Ostali bodo svojstvo uveljavili v kratkem.

Upravni organ občinske skupščine, ki je zbiral dokaze, je imel sila težavno delo. Mnogi so namreč pisnene dokaze ali izgubili ali sami uničili zaradi nevarnosti med vojno. Zaslisanje prič in samih borcev je bilo tudi kaj pogosto zelo težavno zaradi časovne odmaknjenosti in ker je šlo za stare ljudi, ki včasih že izgubljajo spomin. Najmlajši med temi borci je star 70 let.

F. K.

Poizvedujemo

Pred nedavnim sem v Dubrovniku spoznala tovariša Joza Vukovića. Imel je sina edina, ki je padel kot borec NOV. Oče nikoli ni mogel nič točnega zvedeti, kje je sin padel in kje je pokopan in je zaradi izgube in vsega drugega zelo nesrečen.

Pogrešani sin se je pisal Anton Vuković, rojen 1924 v Mlinih pri Dubrovniku, študent. Bil je velike in močne postave. Sprva je bil v štabu 39. divizije, nato pa v udarnem bataljonu. Baje so ga aktivisti iz okolice Ajdovščine in Vipave dobro poznali.

Podatke pošljite na naslov:

Ljudmila Simončić, Nazorjeva 12

Kranj

Pripomba uredništva: Podatke o pokojnem Antonu Vukoviću smo iskali v arhivu Instituta za zgodovino delavskega gibanja in tam našli v fasciklu 274/B/1-2 seznam padlih 30. divizije. Pod številko 350 je vpisan Anton Vuković, rojen 19. junija 1924 v Dubrovniku, v NOV vstopil 20. 10. 1943, vodnik udarnega bataljona 30. divizije. Padel je skupaj z osemimi soborci na položaju Ravne-Slejki-Tabor. Svoji niso obveščeni, priča smrti je sanitetni referent Suro Begsultanov, kraj pokopa neznan, ker so trupla ostala na položaju. Padli so 26. februarja 1945.

Ker se vsi podatki ujemajo s podatki iskanega, prosimo vse, ki se dogodka spominjajo, zlasti pa bivše borce udarnega bataljona 30. divizije, naj sporoče svoje ugotovitve tovarišici Simončević. Prav tako prosimo domačine iz okolice Raven ter zaselkov Slejki in Tabor, ki so najbrž padle borce pokopali, kot tudi odbor ZB, naj sporoče vse kar vedo. Gre za Ravne nad Črničami, občina Ajdovščina.

UREDNIŠTVO

Vabilo

Občinski odbor ZZB NOV Tolmin vabi na srečanje vse aktiviste, ki so v času NOB delali na področju zapadno primorskega okrožja v okrožnih, okrajnih in krajevnih odborih političnih organizacij in narodnoosvobodilnih odborih.

Srečanje bo dne 12. 10. 1969 ob 10 uri v Čezsoči.

Na tem srečanju bomo odkrili spominsko ploščo. pok. Ferdu Kravanja-Petru Skalarju, podelili domicil ZPO, obenem pa bo za-

ključna slovesnost 50 letnice ustanovitve KPS.

Govoril bo dr. Joža Vilfan, kulturni program pa bodo izvajali pevski zbori, recitatorji in godba na pihala.

Na to svečanost vabimo tudi vse bivše borce in druge občane. Ker ne razpolagamo s popolnim seznamom aktivistov, ne bomo pošiljali posameznih vabil in naj zato velja to obvestilo vsakemu kot osebno vabilo.

Občinski odbor ZZB NOV

Obvestilo

Obveščamo in vabimo vse borce jurišnega bataljona 31. divizije, da se dne 18. oktobra zvečer udeležijo srečanja borcev bataljona z domačini v Dobračevem pri Zireh in naslednji dan ob 11 uri podelitve prapora in domicilnih listin, ki jih bodo podelile skupščine občin Logatec, Idrija in Škofja Loka.

Se posebej vabimo svojce padlih in umrlih borcev bataljona, da se udeležijo te slovesnosti.

Vabimo tudi borce drugih enot in še posebej mladino, da se tega slavlja udeležijo v čim večjem številu.

Odbor jurišnega bataljona 31. divizije

Borci in aktivisti NOB s Štajerskega in Koroškega vas vabimo v Šmartno ob Paki

V nedeljo, dne 12. oktobra bo v Šmartnem ob Paki prvo srečanje borcev in aktivistov Koroške in Štajerske. Na srečanju pod naslovom »Srečanje štajerskih in koroških partizanov na spominski svečanosti za prvoborcev Letonja«, se bodo zbrali nekdanji borci in aktivisti v soboto dne 11. oktobra ob 15. uri v Radmirju v Gornji Savinjski dolini. Tam bo izvršen svečan izkop prvoborca Jožeta Letonja — Kmeta. Delegacija Zveze koroških partizanov bo ponesla žaro s prgiščem slovenske zemlje z mesta, kjer je padel Vladimir Letonja — Janez. Oboje bo prepeljano v njun rojstni kraj v Šmartno ob Paki.

Osrednja in glavna svečanost in srečanje bo v nedeljo dne 12. oktobra ob 10. uri v Šmartnem ob Paki. Ker ne bo posebnih vabil, vabimo vse borce in aktiviste NOV s Štajerskega in Koroškega na to svečanost. Po bogatem programu, svečanem prekopu bratov Letonja in odkritju spominskega obeležja bomo obudili spomine na herojske dni naše borbe in začeli z zbiranjem prvih dejstev in gradiva za zgodovino o vlogi prvih enot Štajercev in Korošcev med NOB.

Medobčinski odbor za organizacijo svečanosti in srečanja

Ptuj je slovesno proslavil svojo 1900-letnico

V nekaj stavih je skorajda težko opisati vso veličastnost proslav ob 1900-letnici mesta Ptuja, zlasti ker so organizatorji proslav poskrbeli, da so ljudje skupaj z nastopajočimi obujali spomine na velike dni naše ljudske revolucije.

Osrednje slovesnosti ob 1900-letnici mesta Ptuja so se poleg drugih udeležili tudi številni še živeči borci Lackovega odreda, kateremu je občinska skupščina podelila domicilno listino z odredno zastavo. Le-to je izročil predsednik občinske skupščine Franjo Rebernik pomočniku politkomisarja Jožetu Klepu.

Imenovani je spregovoril o bojih Lackovega odreda proti sovražniku naše zemlje in naših ljudi. Posebej je poudaril tesno povezanost borcev Lackovega odreda s tistim preprostim ljudstvom, ki še danes živi dokaj odmaknjeno v Halozah, Slovenskih goricah, na Pohorju ter se zahvali partizanskim materam in aktivistom, ki so borcem nudili nesebično pomoč in zavetje. Odborniki kot tudi številni gostje in gledalci, ki so bili prisotni na svečani seji občinske skupščine, so z enominutnim molkom počastili spomin na padle borce Slovenje-goriške čete in Lackovega odreda.

Tudi na osrednji proslavi, ki je bila na Titovem trgu v Ptuj, so se še posebej spomnili 700 žrtev, ki jih je Ptuj skupaj s prebivalci Slovenskih goric, Haloz daroval na žrtvenik za svobodo. Spomnili so se heroja Jožeta Lacka, ki je izšel iz kmečke družine, njegove čete, ki je junaško izkrmavala v neenakem boju s sovražnikom v Mostju 8. avgusta 1942. leta. Spomnili so se Dušana Kvedra-Tomaža, številnih kurirjev, borcev, aktivistov, skratka vseh, ki so s svojo preliho krvjo polagali temelje naši novi socialistični družbi.

Omenimo naj še, da sta bili na svečani seji občinske skupščine podeljeni tudi zlati plaketi mesta Ptuja predsedniku republike Titu, ki se sicer vabilu Ptujčanov zavoljo državnih poslov ni mogel odzvati, in predsedniku IS Slovenije Stanetu Kavčiču, ki je bil tudi pokrovitelj proslave. Zapišimo še tudi besede predsednika ptujske občine Franja Rebernika, ki jih je izrekel na zasedanju obeh zborov občinske skupščine na dvorišču minoritskega samostana. »Na vsakdanja vprašanja, kaj nas spominja in priklapa na to zgodovino in tradicijo, bi sledilo več različnih odgovorov. Verjetno sta res dihanje in utrip mesta, zgrnjenega ob grajskem griču, zgodovinsko povezana s časi, rodovi in ljudmi, ki so tod živeli skozi čas in obdobja ter se pehali za svoj vsakdanji obstoj, napredek, za človečnost. Povezuje jih enaka usoda, usoda mladih ljudi...«

FRANJO HOVNIK

Ob tabornem ognju

Pomislek iz Tupalič

V Tupaličah pri Predvoru ob jezerski cesti se je v torek, 23. septembra, zbralo veliko žena iz Kranja. Kakih 60 jih je bilo. Začele so se zbirati popoldne v tamkajšnjem gostišču, se pristrčno pozdravljale, šle na sprehode naokrog in se v mraku znova zbrale na skupno večerjo.

Bile so to nekdanje članice AFŽ, pa tudi SKOJ, aktivne in vnete delavke in organizatorke v raznih terenskih, rajonskih in mestnih organizacijah v Kranju med vojno, pa tudi iz prvih, socialno najtežjih povojnih let. To je bilo razumeti iz njihovih pogovorov in spominov o takratnih zbiralnih akcijah, o organizaciji prostovoljnega dela, o prvih popisih partizanskih sirot in skrbi za njihovo pomoč... Polno je bilo takih spominov.

Najzanimivejša pa je to, kako in zakaj so se zbrale. Večina njih so že upokojenke, vendar so se znašle v kupu problemov in težav domačega kroga in družine, okrog vsoj in skrbi za svoje otroke, in čisto tudi že okrog svojih vnukov. Od njihovega delovanja v vojni in povojnem času je že zadaj en celi rod. In ob tem so se, hotele ali ne, tudi izločile iz javnega življenja. A to je pri mnogih ostalo kot prikrita, boleča iskra,

ki se ji prav lahko pridruži še občutek osamelosti, občutek manjvrednosti, občutek, da so po nesvoji krivdi ostale suha veja današnje družbe. To je bilo razumeti iz njihovih pogovorov. Kar je pri tem značilno, da so se zbrale na lastno inicijativo, čeprav ne ilegalno, saj so se o tem setanku pogovarjale na občinskih organizacijah. Pred kratkim je bil sicer na občini sprejem vseh aktivistov (to je bilo po vseh gorenjskih občinah!) in zatem veliki in dobro uspeli zbor aktivistov Gorenjske v Železnikih, kamor so tudi te žene sodile in v precejšnjem številu tudi prišle. Morda pa je bilo prav to, kar je v njih porodilo željo, da bi se še same, prav same žene iz tistih časov zbrale in se lažje pogovorile, obudile nekdanje spomine o takratnih konkretnih organizacijah z vsemi težavami in problemi, kar neki splošni zbor ne dopušča. Naj si bo kakorkoli, žene, nekdanje aktivistke so se kar same organizirale, zbrale in preživele svoj večer.

To pa odpira nekatere pomisleke, zakaj? Verjetno bi bilo potrebno v prvi vrsti upoštevati občutek današnje zapostavljenosti. Željo obujanja nekdanjih spominov in v ne malo primerih še živo takratno tovarištvo, ki ni splahnelo. Vsaj ne pri tistih, ki so nekoč zavestno, s svojim lastnim ideološkim prepričanjem utirali pot novemu času današnje družbe.

Prav tako pa ob tem ni moč mimo pojavov resnične

zagrenjenosti posameznikov. Eden izmed udeležencev zbora aktivistov v Železnikih je dejal: »Doživel sem veliko lakoto in veliko krivico. Krivica pa je mnogo bolj boleča.« Zakaj krivica, kje, kdaj? O tem ni hotel govoriti. Ostal je pri svojem prepričanju. In takih ni malo. V vsaki vasi, v krajevni skupnosti povsod poznamo nekdanje zveste, dobre aktiviste, hrabre borce in druge, ki so v najhujših časih veliko žrtvovali, trpeli se bojevali, tvegali vse, danes pa so ostali ob strani. Mnogo je vzrokov za to. Čas je prinesel svoje s tolikimi spremembami, da ni čudno če marsikoga zagreni, mu vnese občutek, da smo odstopili od takratnih osnovnih ciljev, da ne iščemo še razne napake, postopke in izkušnje v četrtsotletnem razvoju, ki so posameznike tudi v resnici prizadevale. Zlasti pa še tiste, ki niso utegnili spremljati osrednjih dinamičnih gibanj družbenega razvoja in ob tem prilagajevanje posameznih ukrepov, tiste, ki so v svoji nestrpnosti želeli »trdo roko«, upali na hitrejši vzpon standarda in seveda posamezniki, ki pa so na tiho pritrakovali več osebnih zadoščenj, koristi in ugodnosti za svoje nekdanje družbeno udejstvovanje.

Mnogo, mnogo je teh primerov. Vsak ima svojo zgodbo, svoj poučni konec. In ob vsem tem se je vredno zamisliti. Tudi primer kranjskih žena v Tupaličah je navrgel nekaj tega.

K. MAKUC

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

„Življenje pripada drznim“

Z JURISNIM BATALJONOM 31. DIVIZIJE NA KRAS

Letos poteka 25. leto, ko je štab 31. divizije v Dobračevem pri Zireh ustanovil jurišni bataljon 31. divizije. Bataljon mladih prostovoljcev Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade ter štabnih enot divizije. Bataljon, do zob oboroženih mladih članov partije in SKOJ s posebno nalogo, da povsod in vsak čas preseneča in uničuje sovražnika. Ob tej obletnici bodo dne 19. oktobra skupščine občin Logatec, Idrija in Škofja Loka podelile bataljonu domicil. Bataljon pa bo odkril spominsko ploščo na zadružnem domu v Zireh, ki jo je izdelal iz trofejnega orožja pripadnik bataljona in pisec Ukane Tone Svetina. V plošči bo ponazarjen boj bataljona s 7. bataljonom divizije »Princ Evgen«.

Ta skromni prispevek k tej obletnici posvečam vsem padlim borcem jurišnega bataljona 31. divizije.

Tiste dni je zapadlo snega do pasu. Premiki so bili ovirani. Povsod so bili vidni sledovi. Jurišni bataljon 31. divizije se je zadrževal nad Otaležem. V toplih kmečkih hišah teh prijaznih hribovskih ljudi, ki so z dušo in srcem podpirali partizane, je bilo vse živo. Fantje so čistili orožje, komandirji poučevali, pa tudi komisarji so imeli polne roke dela. Nemci v Idriji so postali predrzni in so se posluževali vseh zvijač, da bi z njimi presenetili. Njihov poveljnik je v mnogih borbah preizkusil in pridobil znanje iz partizanskega bojevanja. Komandant Ivan Leban je urejeval svoj štab in načrtoval akcije svojih fantov, ki mu jih je štab divizije zaupal. Ta mlad in v mnogih bojih preskušeni borec in poveljnik, je dobro poznal in cenil silo mladih, ki mu je bila zaupana. Hotel je izkoristiti pričakujoče novo leto, da bi fante tudi osebno spoznal. Boljše prilike kot praznovanje novega leta, si ni mogel želeči. Večkrat je ponavljal, da je prepričan, da bodo tudi Nemci to noč mirovali. Toda kraj je bilo potrebno kljub temu zavarovati in tako je ukazal svojim komandirjem. Čeprav dobro razporežen, ga je morilo dejstvo, da se smučarska četa še ni vrnila nazaj z Gorenjskega. »Kaj neki je z njimi? Ali se jim je kaj zgodilo?« — Te misli pa je skušal pregnati, ker je poznal komandirja in njegove fante, ki so bili zviti kot liscie in korajžni kot volkovi. Moralo so se zadržati tam nad Jamnikom in čakajo na nemške patrulje, ki so postale čedalje bolj drzne. Iz tega razmišljanja ga je zmotil obveščevalec, ki se je ves moker, lačen in premražen vrnil iz Idrije. Poročal mu je, da vlada v postojanki novoletno razpoloženje, da pa nikogar ne pustijo iz mesta. Zdelo se mu je, da vlada zatišje pred viharjem. Zato je poklical komandirje in jim ukazal, naj obhodijo straže, usmerijo patrrole proti mestu in opozorijo svoje fante na pripravljenost.

Mlad in premražen rdečelični mitraljezec Janko je ob kozolcu v gosti megli videl le nekaj pedit pred seboj. Napet kot struna je čakal z desnim kazalcem na sprožilcu. Tedaj je začutil, da ga je nekdo potegnil za rokav. Misleč, da je to njegov pomočnik je le dal prst na usta in mu hotel s tem dati znak, naj bo tiho. Toda, ko se je ozrl, je zagledal ob sebi nemškega vojaka, ki — misleč da je ob svojih — ga je še naprej držal za rokav. Janka je spreletel strah, ko je zagledal na kapi mrtaško glavo. Odločali so trenutki. Nemški vojak je spustil rokav, odstopil nazaj in hotel sprožiti. Janko je bil urnejši. Sam ni dobro vedel, kdaj je sprožil, le videl je Nemca, ki je padel na tla in se zakotalil po grebenu. Hotel mu je pobrati orožje, toda nanj so se vsuli Nemci, ki so čakali ugodni trenutek, da bi napadli štab. V kmečkih izbah so domačini in partizani čakali polnoč, da bi v vojni proslavili zadnje novo leto. Ura na steni je enakomerno tikala. Komisar se je že pripravljal, da bo čestital borcem. Točno ob polnoči je zaropotalo. Tiho noč so pretresli strelji in za trenutek so vsi v izbi bili prepričani, da je kdo od veselja pritisnil na petelina. Komandant je hitel v smeri streljanja in ob stezi srečal Janka, ki je hitel pred krogliami v varno zavetje. Tedaj je spoznal, da jih Nemci obkoljujejo. Glasno je poveljeval in razporejal enoto. Kdor ni poznal sestava in številčne moči, bi lahko sklepal, da je tam najmanj brigada. To pa so sovražnika ni motilo. Potuhtil se je v snegu in megla mu je služila za kritje. Poročnik Helmut je v kotanji pod kozolcem urejal četo in že so se v treh smereh plazili proti kraju, kjer so slutili da preži nevarnost. Močan nemški ovčar, že izvežban v borbah, je močno vlekel vodiča. Drugi so ga težko dohajali. Nastranov Jože, ki je bil desno od Janka, je zaslišal močno sopenje. Čeprav je kot otrok rad imel psa, se je ob pogledu na

to močno mrcino za trenutek prestrašil. Časa za razmišljanje ni bilo. Odločali so trenutki. Še štiri, tri, dva koraka in pes bo na njem. Tedaj se je odločil in pritisnil na sprožilec. Vodnik se je zrušil in vrvica je popustila. Pes se je pogнал na njega, ga grabil za vrat. Valjala sta se po globokem snegu. Krepki zobje so se čedale bolj zajedali v telo, bal se je za vrat, saj je vedel, da je ugriz vanj lahko usoden. Moči so mu pesale, pes pa je bil vedno bolj krvoloč. S poslednjimi močmi je spravil psa pod sebe in mu porinil roko do komolca v gobec, z drugo pa potisnil spodnjo čeljust in tako držal. Pes se je zvijal, hropel in cvilil. Čas je tekel počasi, ko je pod seboj zaslišal šepetanje. Psa ni spustil. Bil je prikovan na njem. Vedel je, da si le tako lahko reši življenje. Šepetanje je bilo čedalje bliže. Spoznal je, da ni rešitve, reši se le psa, ne pa sovražnikovih vojakov. Tedaj je noč pretresel dolg rafal. Misli je, da je po njem, ko je zagledal ob sebi Janka in Lebana, ki sta preprečila najhuje. Ko je pes stegnil vse štiri od sebe, je s težavo izvlekel roko iz gobca in rdeča kri, ki mu je lila iz ran, je poškropila beli sneg. Časa za bolečine in tarnanje, ni bilo. Sredi streljanja mu je komandant krepko stisnil krvavo roko in mu želel srečno novo leto 1945.

Zgodaj zjutraj, ko je na cerkljanske hribe posijalo zimsko sonce, je komandant odredil umik proti Planini nad Cerkljnim. Tam je zvečer obiskal štab divizijski komandant Pemc, ki je bil preudaren poveljnik in je veliko polagal na udarno moč, na presenečenje in na ukano. Temeljito je poznal psihologijo partizana pa tudi sovražnika ni podcenjeval. Ob medli brlečki so za mizo načrtovali. Na mizi je bila karta in kompas. Komandant Leban si je nekaj zapisoval, še več pa si je moral zapomniti.

Pozno zvečer se je Pemc z vsemi rokoval in že sta s kurirjem izginila v temi.

Takšen obisk je vedno pomenil nekaj posebnega. Zato se marsikomu to noč ni dalo spati. V sobi štaba je še dolgo gorela luč. Za mizo je bil sklonjen komandant in s svojimi najbližjimi nekaj tuhtal in načrtoval. V vaškem zvoniku je ura že odbila polnoč, ko je v vasi zavladal mir. Zgodaj zjutraj je bil odrejen pohod v neznano. Za komandantom je korakal zastavonoša Viktor Zabukovec, ki je bil ponosen na zastavo, ki so jo bataljonu poklonila dekleta iz Planine.

Po suhi hrani, ki je bila deljena vsakemu borcu, si lahko sklepal na dolžino poti. Šele v Čepovanu, kamor je bataljon prišel zvečer, je bila rešena marsikatera uganika. Lebana je težila skrivnost. Fantom, ki jim je brezmejno zaupal, bi rad nekaj povedal, toda to mu vojaška pravila niso dovoljevala. Drugi dan zjutraj se ni mogel premagati. Zbranemu bataljonu je razkril namero. »Fantje, na Vipavsko in na Kras gremo. Tam je postal sovrážnik predrzen in samozavesten. Patrrole vpadajo v naše vasi in ropajo, pošiljujejo in pobijajo. Naša naloga je, da jim to za vsako ceno preprečimo.« Med borci je zavladala sproščenost. Ta je pripomogla, da do pasu visok sneg ni bil ovira za pohod. Na obronkih Čavna se je odpirala Vipavska dolina. Topel veter, ki je vel od morja, je Trebšeta spodbudil, da je polglasno zapel, saj je v tem prijetnem in toplém zraku čutil svoje rodno mesto — Trst. Gorenjci, ki so bili vajeni bolj jelovskih gozdov, kot grmičevja in skal, so bili malce presenečeni. Toda tudi njih je prevzel topel veter. Intendant Matija je kazal na luči, ki so svetile v Ajdovščini. Misli si je, tam bo dovolj hrane, da mu ne bo treba prosjačiti od hiše do hiše, da bi nasitil sto mladih fantov. Toda kolona je zavijala čedalje bolj v desno, luči so se izgubljale. Po štirideseturnem pohodu je bil odrejen drugi počitek v malem zaselku nad Rencami. Domačini so prinesli toliko dobrot, da je bil kuhar Kokošarjev Andrej presenečen in se je bal, da bo ostal brez dela. Intendant Matija pa je ponavljal svoje misli o polnih skladiščih, ki jih je videl, ko je gledal tiste luči. Mineru Kobalovemu Albinu se je hrbet stežavo zravnal. Mina, ki jo je stalno nosil v nahrbtniku, mu ga je težko upognila. Po obilni večerji je bataljon, kot en moč, zaspal. Slušati je bilo le pritaženo šepetanje tistih, ki so varovali utrjene borce. Na robu hiše je nekam v daljavo nepremično strmel komandir Emil Kodelja, ki mu misel na bližnji dom ni dala spati. Najraje bi odhitel v mesto pod Sveto goro, kjer ga čaka mati. Že dolgo je tega, odkar jo je zapustil. Iz premišljanja ga je predrnil rezek stražarjev glas, ki je zaustavil komandanta, ko je nadzoroval straže. Tudi drugi dan, ko se je kolona vila v strmi breg proti Zelenim vratom, se je Emil obračal nazaj. Najbrž je slutil, da se mu tak pogled na rodni Solkan ne bo več ponudil. V slutnji je bila resnica. Med kraškimi skalami je tik pred koncem vojne v hudem jurišu na četnike za vedno obležal. Toda to je posebna zgodba.

Sivi Kras, ki ga je tokrat narava na rahlo pobelila, je bila na dani. Bataljon je sprejel z odprtimi rokami, kot sprejme mati svojega sina. Mlado in staro je strmel. Tako mlade in tako močno oborožene vojske v svojem življenju niso videli. Pred domačinj je korakalo sto mladih, v mnogih bojih prekaljenih in prekušanih ter do zob oboroženih fantov, s posebno smučarsko četo in desetino ostrostrelcev in edino žensko borko — bolničarko. Sto mladih v enotne uniforme oblečenih jurišnikov. Da, prav gotovo je, da take oborožitve ni imela nobena partizanska enota na Primorskem. Naj povem, da je vsaka desetina imela mitraljez, ostrostrelsko puško in osem brzostrelk. Nekateri so mislili, da gre za neko posebno rusko enoto in k tej zmedbi je prispeval tudi mladi »Rusko«, ki je hitro obležoval mlada kraška dekleta.

Dne 16. januarja so borci bataljona zgodaj vstali. Tedaj smo šele videli to prijazno vasico, ki so jo domačini krstili za Škrbino. Intendant Matija in kuhar Dreje sta še bolj zgodaj vstala. Odločila sta se za presenečenje. Ko bodo borci, ki so bili vajeni bolj redkega močnika in korenjeve neslane juhe, vstali, jih bo sta presenetila z žganci z mlekom ali mastjo. Enkrat naj fantje sa-

mi izbirajo, si je mislil Dreje. S svojo lopatasto roko je že težko mešal, ko so borci, utrujeni od dolgega pohoda, vstajali. Oziral se je proti rdečemu obzorju, ki ni obetalo prav nič dobrega. Tedaj je opazil mlado rdečelično dekle, ki je s kolesom vso zasoplo hitelo proti štabu. Komandant Leban, komisar Veljko, Boris in Eudi in štabni oficir Zabukovec so si ravno pripenjali pasove, ko je dekle vdrl v sobo. Ni ga bilo potrebno vpraševati, kaj se je zgodilo, ko je izustilo, da prihaja proti Lipi skupina štiridesetih italijanskih fašistov. Malo zares, malo za šalo, je Leban dejal, da jih bo dosti le za skromen zajtrk. Pričakoval bi, da bo taka novica udarila kot strela in povzročila zmedo. Dežurni Jože Sodja je zbral bataljon, ga razvrstil in razporejal komandantu. Dreje je bil že prepričan, da bo moral, kot že mnogokrat, prevrniti kotel, toda to se ni zgodilo. Ponosen je segal v kotel in delil hrano. Tokrat za spremembo, zvrhano posodo, kot je vsak želel. Čas je hitro tekel. Ta čas, ko so borci jedli, je izdelal razpored. Odločil se je za taktiko »levjega tropa«. Krivičevi četi je odredil glavno vlogo, zato je tudi sam prevzel poveljstvo. Emilovi in tretji četi je odredil posebno nalogo — zasedo na cesti Škrbina—Lipa, sam pa se je odločil, da bo s Krivičevimi obšel Lipo in tako zaprl sovražniku pot za povratek, ki naj bi ga Emilova in tretja četa presenetila na cesti, da bi sovražnika pregnala v beg. Priprave so bile kratke, navodila jasna in že sta dve koloni krenili v smeri Lipe. Gorenjci, ki so tvorili predvsem tretjo četo, so se že nekoliko privadili golemu terenu. Nekateri so kar občudovali kraške zidove, ki so se jim zdeli še bolj varno zavetje za boj. Krivičeva četa je s pospešenim korakom hitela med skalami, v kratkem presledku je sledila Emilova in tretja. Tam v sredini je z zavito zastavo hitel Zabukovec. Najraje bi zastavo razvil in jo visoko dvignil. Ob njem je korakal mitraljezec, komaj 16-letni Celarjev Janko in nekoliko starejši Burnikov Janko ali kakor smo mu pravili — komisar Boris. Četi sta se razporedili za kraškim zidom, le streljal nad cesto in opazovali, kako Leban z drugimi hiti naprej. Nenadoma je zastal, ker se mu je zdelo, da se iz smeri Lipe nekaj premika. Nastavil je daljnogled in zagledal je dolgo skupino vojakov, ki se pomikajo po cesti. Sam pri sebi je dejal, da to niso italijanski fašisti, kajti na kapah je opazil smrtno glave. Četi je velel, naj se potulne. Zgledalo je, da sovražnikova predhodnica ni ničesar opazila, zato ji sledi dolga kolona vojakov in vozov. Komandantov kurir Nastran počasi šteje: »dvjesto, dvjestopetdeset, tristo, tristopetdeset.« tedaj kolona obstane in njen poveljnik, ki jezdi belega konja, nekaj zasluži. Natakne daljnogled na oči in opazuje v breg. Nenadoma odredi skupino z nalogo, da zasede majhno vzpetino nad cesto. Vojaki, sklonjeni drug za drugim, hitijo v breg. Leban zasluži nevarnost in sluti logično in ta logika mu pravi, da kdor bo zasedel ta položaj, bo tudi obvladal boj. Zato nenadoma ukaže mitraljezcu Sarcu, naj s svojo trojko pohiti in zasede vzpetino. Nastopijo trenutki odločitve. Vse je napeto kot struna, vse oči uprte v Sarca; odločajo minute, sekunde. Vsaka skupina hiti s svoje strani. Vse misli borcev so usmerjene v Sarca, njegovega pomočnika in ostrostrelca. Kot bi se tega zavedal, se hitreje plazi, skoraj teče v breg. Še deset, pet, dva koraka in dva mitraljezca s šarcem v rokah se srečata iz oči v oči. Nemški za trenutek okleva, moti ga pozdrav v nemščini, ko na kapi zagleda rdečo zvezdo. Bilo je prepozno. Sarcev šarc je bil urnejši. Leban spozna, da je zmagal čas in odločnost njegovih pogumnih fantov. Bojni ples se je šele začel. V zrak švigne bela raketa, znak za začetek.

ZDRAVKO VIDRIH
(Nadaljevanje sledi)

Fotografija z vprašajem

Ti mladi fantje, ki jih je ujel fotograf v svojo lečo, najbrž pripadajo kaki enoti VDV, kurirjem ali kakemu jurišnemu bataljonu, kar priča obilica avtomatskega orožja. Najbrž jih je slikal kak fotograf zadnje vojno zimo ali zgodaj spomladi. Sporočite nam, kdo so borci na sliki, kateri enoti pripadajo, kdaj so jih fotografirali in kje.

Pisma uredništvu

Pripombe k članku „Iščemo razumevanje in domicil“

Kot soustanovitelj jugoslovanskega odreda v SZ in osebno prizadej imam nekaj pripomb na izjave tovariša Račnika, zapisane v sestrarki z naslovom »Iščemo razumevanje in domicil«, objavljenem v 37. letošnji številki vašega lista.

V članku je precej netočnosti, toda nimam namena odgovarjati na razne podrobnosti. Želel pa bi odgovoriti tovarišu Račniku na njegove neresnične trditve.

Tovariš Račnik izjavlja, da je bil kooptiran v odbor 1. jugoslovanske brigade v SZ lani. To ni res. Lani je bil odbor šele ustanovljen. Ob ustanovitvi smo vanj predlagali tudi dva člana, ki nista bila navzoča in ki tudi kasneje nista sodelovala, niti kaj naredila. Tovariša Račnika takrat še nismo poznali, niti nismo vedeli, kje živi. Na letošnji velenjski proslavi je veliko govoril, da bi bilo potrebno ustanoviti odbor. Povedali smo mu, da je odbor že ustanovljen, da ga je potrebno samo razširiti in podobno. Tovariš Račnik je tudi pripovedoval, kako je že veliko naredil z zbiranjem gradiva, toda da je pozneje to delo opustil.

Nadalje trdi tovariš Račnik, da se odbor od lani ni več sestal. Res pa je, da se ni sestal od velenjske proslave, za kar so tudi veroški. Med drugim sem v Velenju dobil s strani odbora nalogo, naj se povežem z nekim na šim borcev glede podelitve domicila. Toda ta tovariš, čeprav je bil v naši enoti, je vsako sodelovanje odklonil in mi celo dejal, naj vse skupaj pustim pri miru in uživam pokojno. Kljub temu sem pismeno zaprosil občinski odbor ZZB Celje za podelitev domicila, oziroma za priporočilo občinski skupščini in razne tehnične posege okoli tega. Toda iz Celje so mi odgovorili, da so mojo prošnjo odstopili republiškega odbora ZZB. Od tam pa ni bilo še nobenega odgovora in tako vprašanje našega domicila še ni bilo rešeno.

Res je, kot trdi tovariš Račnik, da odbor nima denarja. Vse stroške trpimo sami člani odbora in tako delo ne gre od rok kot bi moralo. Po vsem tem pa tudi ni pričakovati, da bo v kratkem glede tega kaj bolje.

Tovariš Račnik tudi trdi, da je naš odbor nedelaven. Zakaj pa je on sam, ko je že začel zbirati zgodovinsko gradivo, kasneje to opustil in delo prepustil nam, če smo že nedelavni? Glede zbiranja zgodovinskega gradiva je resnično težko. Tovariš Vrgovič iz Novega Sada mi je pisal, da že deset let zbira gradivo za našo brigado, pa še do zdaj ni uspel vsega zbrati. Zato tudi naš odbor kar čez noč ne more delati čudežev. Posebno še, če se spomnimo, kako skoraj četrto stoletje nismo naredili skoraj nič.

TOŠE POLJANSEK,
Luče v Savinjski dolini

Na kateri strani je pravica

Spoštovano uredništvo, dovolite, da se oglašim tudi jaz v vašem listu. Menim, da se mi godi krivica, zato bi se preko vašega lista oglašil javnosti.

Sem polkvalificirani zidar, zaposlen pri kmetijskem kombinatu Radgona. Imam ženo, ki ni zaposlena in 4 otroke, od katerih dva obiskujeta šolo. Razen svojega zaslužka iz rednega delovnega razmerja, nimam drugih dohodkov. Ne dobivam niti otroških dodatkov za svoje otroke, vendar menim, da sem do tega upravičen.

V zadnjih 11 mesecih zaslužim povprečno 559,18 din, od tega plačujem vsak mesec za socialno zavarovanje in odplačujem posojilo v skupnem znesku 146,55 din.

Pred dvema leti sem se preselil k staršem, ker je kombinat hišo, v kateri sem stanoval, prodal. Lani s 1. aprilom mi je komunalni zavod za socialno zavarovanje iz M. Sobote ukinil izplačilo otroških dodatkov z utemeljitvijo, da lahko posestvo, ki ga imajo moji starši, preživi tudi moja družina. S starši nisem živel v skupnem gospodinjstvu. Na to sem opozoril komunalni zavod za socialno zavarovanje iz M. Sobote 28. julija 1968. Ta vloga je bila odklonjena. Utemeljitev za odklonitev moje prošnje, je bila ista kot prvič. Zahteval sem tudi, naj komunalni zavod za socialno zavarovanje v M. Soboti ugotovi s pomočjo komisije, v kakšnih razmerah živim.

Dne 27. IX. 1968. sem vložil tožbo na Vrhovno sodišče Slovenije. Tudi tu sem navedel, da živim z družino v ločenem gospodinjstvu. Vrhovno sodišče je razsodilo, da sem upravičen do prejemanja otroških dodatkov. Tej razsodbi pa se je uprl republiški zavod za socialno zavarovanje v Ljubljani, ki se je pritožil na Vrhovno sodišče SFRJ. Dne 4. aprila letos, mi je Komunalni zavod v M. Soboti poslal dopis, v katerem me obvešča, da je poslal sodbo Vrh. sodišča SRS v preizkus zakonitosti na Vrhovno sodišče SFRJ.

Omenim naj tudi, da sem se s 1. januarjem 1969. leta odselil od svojih staršev v stavbo, ki je last K. K. Radgona. Nimam nobene zemlje, tako, da preživljam družino le s svojimi rednimi prejemki. Ker so ti sorazmerno nizki, je jasno, da komaj preživljam svoje otroke in ženo.

Dne 25. 7. 1969 sem prejel od Vrhovnega sodišča SFRJ dopis, da

naj v 15 dneh ponovno pošljem svoj zahtevek temu sodišču. Pomnim naj, da je na uradnem dopisu tega sodišča datum 22. april 1969. Odločbe, da je sodba Vrh. sodišča SRS neveljavna, nisem dobil.

Menim, da sem upravičen do otroškega dodatka, kot vsi, ki so v rednem delovnem razmerju in nimajo zemlje. Težko mi je, ker so moji otroci prikrajšani za nekaj, kar jim po zakonu pripada.

Povem naj še, da sem kot mlad fant sodeloval v NOB od leta 1942 in sem se moral marsikomu odreči in marsikaj pretrpeti. Vendar sem tedaj verjel, da bodo imeli moji otroci lepšo in srečnejšo mladost, kot sem jo imel sam. Na žalost pa vidim, da je drugače. Ponavljam, da se ne potegujem za nekaj, kar mi ne pripada, ampak le za zakonito pravico svojih otrok.

Vedel bi tudi rad, zakaj se ta zadeva toliko zavlačuje, saj ko bi ne bil upravičen do otroških dodatkov, jih ne bi niti zahteval. Sem tudi v negotovosti zaradi odlašanja Vrh. sodišča SFRJ, saj ne vem, ali bo moja zahteva odobrena.

Menim, da bi bilo pravilno, ko bi komunalni zavod iz M. Sobote poslal komisijo, ki bi se na kraju samem prepričala, kaj je res. Na ta način bi verjetno bilo manj porabljenega papirja in črnila, zadeva pa bi bila prej rešena.

FRANC KORAČIN
ZEPOVCI 39

Poizvedba

Vse preživele borce 9. SNOB — Levstikovce naprošam za sporočilo, če je komu znano kje je pokopan moj sin STOK Ludvik, rojen leta 1927 v Marezigah.

Bil je borec — mitraljezec te brigade, ki se je v poletju 1944. leta bojevala pri Žužemberku in tam tudi padel. Njegovo ime je vklesano na spomeniku padlih v Žužemberku.

Za vsako sporočilo bom pripadnikom te brigade hvaležen.

Njegov oče
Štok Andrej, Marezige 73.

Počitniška skupnost ZZB NOV v Banjolah

Poleg počitniških skupnosti ZZB NOV Novigrad in Valovine pri Pulju je naselje pri Banjolah, eno najlepših kamor zahajajo na odhidi člani ZZB NOV in njihovi svojci, nekdanjega ljubljanskega okraja.

Zgrajeno je v lepem morskem zalivu, tik morja, v prijetnem gozdičku in se stalno izpopolnjuje in ureja, tako da privablja vedno nove goste, ki se tu ob dobri in izdatni hrani ter ob skrbni postrežbi, kar dobro počutijo. Obširno naselje ima prostora za precejšnje število gostov v deloma lesenih deloma pa tudi zidanih stavbah. Poleg prostorne in urejene kuhinje in pritliklin je velika jedilnica in tudi velika pokrita veranda, kar vse da videz skrbnega gospodarjenja.

Lepo se sprehodi v bližnjo in daljno okolico tja do Pulja in zaradi tega prirejajo skoraj vsakodnevne izlete po kopnem in po morju. Lepo je v tem naselju tudi zato, ker v ta kotiček zahajajo le redki tuji turisti.

Lepo je v tem naselju, kjer se obnavljajo in sklepajo znanstva med nekdanjimi borci, aktivisti, zaporniki, interniranci in deportiranci, med ljudmi, ki se morda že dolga leta niso srečali, a v tem lepem kotičku naše domovine skupaj preživijo nekaj prijetnih ur.

Tu so dobili prostor za odhidi v juniju in septembru tudi nekateri borci za severno mejo 1918/19, katerim je republiški odbor ZZB NOV omogočil, da se v lepem kraju navžijejo sonca.

SREČKO ŠORLI

Pravna posvetovalnica

Prenehanje vajeniškega razmerja

Imate 16 let staro hčerko, ki je pri nekem podjetju stopila v uk. Ob nastopu učnega razmerja ste podpisali pogodbo o štipendiranju in o učenju. V tej pogodbi je res navedeno, da izgubi pravico do štipendije in da podjetje lahko odpove pogodbo, če vajenec ne konča šolanja ali uka vrednem roku. Vaša hčerka res ni izdelala razreda in ga bo ponavljala. Podjetje pa se je poslužilo določil pogodbe in razdrlo učno pogodbo. Zahtevajo celo povrnitev tega, kar je hčerka dobivala v prvem letu svojega uka po pogodbi. Kot ste se informirali na občini, je stališče podjetja nepravilno. Pojasnili so vam, da se

vedno veljajo določila zakona o vajencih, po tem zakonu pa je mogoče razdreti vajeniško razmerje le, če vajenec več kot enkrat ponavlja razred. Nemogoče pa je stališče, da zahteva podjetje vrnitev vsega, kar je vaša hčerka dobila kot vajenka v prvem letu svojega šolanja, saj vendar ne gre samo za štipendijo temveč tudi za vajeniško nagrado, do katere je vajenka v vsakem primeru upravičena. Prosite naj vam pojasnimo, predvsem ali se izplača vložiti tožbo ali pa pustiti vse skupaj in povrnuti podjetju, kar zahteva.

Za tožbo se morate odločiti sami, vendar pa bi vam tako tožbo glede na okoliščine svetovali. Podjetje namreč nima povsem prav. Po našem mnenju namreč še vedno veljajo načela uredbe o vajencih, ta načela pa določajo, da je mogoče razdreti le, če vajenec več kot enkrat ponavlja razred. Res je tudi to, da so raz-

mere sedaj nekoliko neurejene in da so v poklicni šoli učenci različne vrste, eni pravi študenti, drugi vajenci tretji pa štipendisti. Kot izhaja iz vašega dopisa ste podpisali za hčerko pogodbo o učenju in štipendiranju. Lahko bi torej odpadlo štipendiranje, ne more pa zaradi enkratnega ponavljanja prenehati učno razmerje. Prav tako bi podjetje lahko zahtevalo kvečjemu povračilo štipendije, ne pa tega, kar je vajenec upravičen dobiti v vsakem primeru. Po našem mnenju torej zaradi ponavljanja razreda ni mogoče razdreti vajeniškega razmerja, kvečjemu da vaša hčerka izgubi štipendijo. Do vajeniške nagrade pa ima v vsakem primeru pravico in je ne bi bila dolžna vrniti. Seveda bo vse to mogoče ugotavljati v pravdi. Če torej nočete, da bi vaši hčerki vajeniško razmerje prenehalo, morate torej vendarle vložiti tožbo. Rok pa je 30 dni.

Spominska plošča v Stavči vasi

V nedeljo, 28. septembra, so v Stavči vasi odkrili spominsko ploščo na pročelju hiše, pred katero je bila ustanovljena jurišna četa 15. divizije. Iz nje je nato nastal jurišni bataljon, ki se je odlikoval v mnogih bojih hude zadnje vojne zime.

Sama Stavča vas stoji na desnem bregu Krke med Žužemberkom in Dvorom. Skozi njo je vodila leta 1944 važna cesta, ki je povezovala Belo krajino, okoli Dolenjskih Toplic in Žužemberka z bojišči pri Ljubljani. Tod mimo so poto ale skoraj vse brigade, po cesti so vozili strelivo, nazaj pa ranjence. Zelo dolgo je bil v vasi štab 15. divizije. Zato je bila tudi tam ustanovljena jurišna četa kot zametek kasnejšega bataljona.

Proslava sta organizirala krajevna skupnost Žužemberk ter odbor jurišnega bataljona, ki ga vodi od ustanovitve nekdanji komandant tega bataljona Rudi Pušenjak-Uragan. Navzoči so bili tudi zastopniki ZZB iz Ljutomer, kjer ima ta bataljon svoj domicil.

Marsikdo se je ob podelitvi domicila vprašal, kako to, da je dobil ta bataljon domicil ravno v Ljutomeru saj ni bil nikoli tamkaj. Odbor bataljona in občinska skupščina sta se postavila na stališče, da se je bataljon bojeval ne samo za to ali ono občino, ampak za vso Slovenijo in Jugoslavijo in da je zato vseeno, kje ima domicil, posebno še, ker so dolenske občine, že tako več ali manj revne, z domicili preobremenjene.

S podelitvijo domicila v Ljutomeru se je večina bivših borcev bataljona strinjala. Ljutomerčani so jih lepo sprejeli in omogočili, da odbor dela. Poleg tega ima ta domicil tudi velik vzgojni pomen za mladino ljutomerske občine,

ki je lahko ponosna, da je izkazala gostoljubje tako slavni enoti kot je bil jurišni bataljon 15. divizije.

Zaradi nezadovoljnih posameznikov, ki se niso podredili volji večine in še vztrajajo pri svojem, je prišlo pred kratkim v odboru do razcepa. Toda velika večina članov je dala dosedanjemu predsedniku zaupnico, nezadovoljneže pa odstranila iz vodstva. Eden izmed njih noče zdaj izročiti odborovega žiga in hranilne knjižice, češ da je denar na njej nabral on sam. Zato ga namerava sedanjí odbor tožiti.

Odbor v sedanjí zasedbi ima za seboj že večletno dejavnost. Prvič po vojni so se nekdanji borci zbrali leta 1961 v Žužemberku ob odkritju spomenika. Sledilo je več manjših srečanj, letos pa so, kot je že rečeno, odkrili spominsko ploščo ter priredili srečanje. Pohvalno je zlasti to, da so denar nabrali sami in to v zelo kratkem času, ker ja bila blagajna ob razcepu prazna.

Da ne bi na dolgo in široko opisovali programa proslave in samega srečanja, se bomo zadovoljili z nekaj ugotovitvami. Zbralo se je okoli 40 nekdanjih pripadnikov tega bataljona, torej večina živčih. Nekaj jih živi v SZ, v ČSSR in na Poljskem. Govoril je Rudi Pušenjak-Uragan, ki je orisal bojno pot takega bataljona od ustanovitve do razpusta v maju 1945. Razen tega je govoril tudi o nasprotjih v naši družbi, ki so nastala zaradi nedosednosti pri delitvi dohodka.

Sledilo je tovariško srečanje, borci in goste so skromno pogostili, mnogi se niso še videli, kar je umolknilo orožje. Kar med kozolci so stale mize, vse je bilo preprosto in domače, zato pa še bolj prisrčno. MP

Grob onstran meje

Na pokopališču v Monoštru, po madžarsko Szentgotthardu, je poleg več skupinskih in posamičnih grobov padlih sovjetskih vojakov tudi grob slovenskega partizana Alojza Škrjanca-Mirka, ki je bil doma v Litiji. Na grobu je skromno leseno obeležje, na katerem v slovenščini in madžarsčini piše, da je padel za svobodo slovenskega in madžarskega naroda.

Za grobove sovjetskih vojakov in za Mirkovega skrbi občina. Lepo so urejeni in veseli nas, da v tujini tako spoštujejo spomin na slovenskega partizana.

Komaj 22 letnega Mirka je ljubezen do svobode in pravičnejšega družbenega reda pripeljala iz domačih krajev v Prekmurje. Takrat je bil na tem koščku slovenske zemlje okupator močan, saj so številne madžarske in nemške

čete bežale pred sovjetsko vojsko, ki je prodirala proti avstrijskim mejam. Redke so bile hiše, kamor okupatorji niso dodeili begunce, policaje ali orožnike. V teh hudih časih, januarja 1945, je bila ustanovljena 1. prekmurska četa. V njej so bili domačini in prostovoljci iz drugih slovenskih pokrajin. Med temi je bil tudi Mirko.

Po spopadu v Bodoncih je del čete, 13 borcev, odšel prek predvojne in tudi sedanje madžarsko-jugoslovanske meje v Porabje, kjer žive Slovenci. Po pripovedovanju domačinov so bili partizani 19. marca 1945 na Gornjem Seniku, 20. marca so prišli na Verico in se oglasili pri Francu Borovnjaku, kjer pa so bili že naslednjega dne izdani in napadeni. Hiša stoji na samem na malem gričku sredi doline. Tako je imel sovražnik dober pregled na hišo z okoliških hribov in roba gozda. V tem spopadu v Verici je pred hišo št. 41 padel tudi Mirko, ko je pri vodnjaku ščitil umik dvanajsterici borcev. Ti so se vsi srečno umaknili.

Njegovo truplo, ki je ostalo na bojišču, so takratni madžarski fašistični oblastniki ukazali pokopati v kotu pokopališča, kjer so navadno pokopavali drugoverce, zločince in samomorilce.

Ob 25. obletnici smrti Alojza Škrjanca-Mirka mu namerava Zveza združenj borcev NOV mursko-soboške občine postaviti na pokopališču v Monoštru nagrobni spomenik. JOŽE KORAČIN

Oglašujte
v
TV-15

Ob prazniku občine Velenje

V spomin na dan, ko so 8. oktobra 1941 borci I. štajerskega bataljona izvedli eno najdrznejših akcij — napad na mesto Šoštanj — praznuje občina Velenje svoj občinski praznik. Ze pred leti so pozneje vsi prebivalci Šaleške doline osvojili predlog, da se praznovanje tega zgodovinskega dogodka poveže s praznovanjem cele doline.

Osemindvajset let je preteklo od dneva napada na prvo mesto v Sloveniji. V dobi najhujšega terorja nad slovenskim življenjem, se je nekaj desetih štajerskih borcev odločilo za hrabro akcijo z namenom pokazati svojo moč, moč upora in neuklonljivosti okupatorju.

Zbrali so se na Grmadi nad vasjo Plešivec. Prišli so borci Pohorske, Savinjske in Revirske čete in se tam združili v I. štajerski bataljon. Tvorili so močno enoto, ki je bila sposobna izvesti napad — podvig, ki je odjeknil daleč po zasluženi domovini. Šoštanj je bil tisto noč osvobojen, sicer le za kratek čas, toda namen partizanov je bil dosežen. Okupator je vedel, da njegovo delo pri ponemčevanju prebivalstva ne bo lahko in da bo moral računati na žilav odpor rodoljubov, ki se je za tem stopnjeval iz leta v leto, vse do osvoboditve.

Prav je, da se ob tej obletnici spomnimo tovarišev, ki so prispevali levji delež, zlasti prve dni upora. Zelo redki so bili prvi partizani na našem območju. Redki so tudi tisti, ki so vojno viхро preživeli. Še manj bi jih ostalo, če ne bi uživali podpore zavednih domačinov. Teh je bilo mnogo in še danes bi dali vse, samo da bi živeli v miru in svobodi. Cenijo pridobitve NOB — le žal se tega ne zavedajo nekateri, ki te pridobitve danes zajemajo z veliko žlico. Naša dolina je ponosna na svoje heroje revolucije. Ni jih malo, toda večina njih je pustila svoja življenja na bojnih poljanah.

Po dolgih letih se bomo v okviru praznovanja obletnice napada na Šoštanj med drugim oddolžili še posebej spomnu dveh prvoborcev iz Šmartnega ob Paki s tem, da bomo njune posmrtnne ostanke prenesli v njihov rojstni kraj ter jih položili v grobnico pred spomenikom padlih borcev in talcev tega območja.

Brata Jože in Vlado Letonja sta bila rojena prav v tem kraju, v Velikem vrhu pri Šmartnem ob Paki. Oba sta padla v prvi letih vojne.

Prvoborec Jože Letonja — Kmet se je rodil 7. 2. 1914 v Velikem vrhu. Bil je sin hribovskega kmeta in gostilničarja. V velenjskem

rudniku se je izučil za elektro-monterja. Tam se je vključil v napredno delavsko gibanje. Kot zavednega patriota ga je takratni režim preganjal in skušal onemogočiti. Odpustili so ga. Zaposlil se je v rudniku Zabukovica in tam nadaljeval z delom v sindikatih in prosvetnem društvu. Bil je dolgoletni član velenjske rudarske go-be na pihala. Znan je bil kot fant z izrednim smislom za glasbo. Vedel je, da se ljudje radi zbirajo tam, kjer nastopajo godba in pevski zbori in da je na takšnih zborih najboljša prilika predložiti delavcem vse krivice, ki so jih doživljali in občutili. Skratka, bil je človek, vedno in povsod povezan z delavci, z njimi živel in z njimi čutil.

Leta 1940 je v velenjskem rudniku utonil njegov najboljši prijatelj in politični vodnik Janko Ulih. Velikostnega pogreba so se udeležili rudarji iz vseh revirjev od Mežice do Trbovelj in delavci celjske kotline. Jože Letonja je s svojim govorom spremenil pogreb v pravo politično delavsko manifestacijo.

Med prvimi se je Jože leta 1941 vključil v NOB. Njegovo ime je tesno povezano z vsemi velikimi dogodki partizanskega gibanja v letih 1941 do 1942. Bil je prvi komandir Savinjske čete. Vodil je prvo borbo z žendarmarijsko patruljo 30. 7. 1941 na Dobrovljah. V njej so se zlasti izkazali prvoborci Albin Vipotnik, Pongarc Račnik in Urbaško.

Sam napad na Šoštanj 8. oktobra 1941 sta zopet vodila Jože Letonja in Miha Pintar-Toledo. Ne-pozaben bo ostal podvig teh dveh hrabrih borcev, komandantov. Udarina skupina, v kateri so sodelovali prvoborci, domačini — domačini — med njimi Tone Ulih-Kristl in še 45 junakov — je dal dokaz, da je upor v polnem razmahu in da na slovenskem živ-ljuštvo, ki pod noženimi pogoji ne bo utonilo. Jožetu ni bilo dano, da bi dočakal sadove svojega dela. Padel je kot sekretar komiteja za Savinsko dolino, nedaleč od kmeta Ramška v okolici Ljubnega. Ranjen je bil v obe nogi. Vedel je, da se ne more rešiti, zato je pred smrtjo uničil vse listine, za tem pa si pognal kroglo v glavo. Življenje legendarnega komandanta, revolucionarja in političnega delavca je tako 6. septembra 1942 ugasnilo.

Jožetov brat Vlado Letonja-Janez, rojen 9. maja 1915, je bil po poklicu elektroinstalater. Z bratom sta živela v Zabukovici in tam tudi družno politično delovala. Po prihodu okupatorja se je

tudi Vlado takoj vključil v NOV. Ze avgusta 1941 se je priključil savinjskim partizanom in spomladi leta 1942 prevzel dolžnost komandirja II. čete I. štajerskega bataljona — takratne Savinjske čete. Nasil je ilegalno ime Mirko, pozneje Janez. Leta 1942 v jeseni se je s svojo četo pridružil Pohorskemu bataljonu in v njem postal komandir I. čete. Dne 7. januarja 1943 se je iz bataljonskega tabora v Osankarici podal na Koroško, da bi privedel tamkajšnje borce bivšega savinjskega bataljona na Pohorje. Pohorski bataljon je bil med tem uničen, zato je Janez ostal na Koroškem kot politični delavec. Padel je februarja 1944 v Železni Kapli na Koroškem, kjer je tu di pokopan.

Tako se je končala pot dveh bratov, prostovoljcev v Šaleški dolini. Oba sta bila vzgled, kako se je treba boriti, žrtvovala sta svojo mladost za cilj delavskega razreda, toda sadov svojega dela žal nista dočakala.

Njihovemu spomnu se bomo poklonili v nedeljo, dne 12. oktobra 1969 ob 10. uri dopoldne pred centralnim spomenikom v Šmartnem ob Paki. V miniaturno grobnico bodo položeni posmrtni ostan-ki Jožeta in žara Vlada Letonja.

Potlej žalni slovesnosti se bo do sešli preživeli borci Koroške in Štajerske, bivši aktivisti in sodelavci NOB. Kraj Šmartno ob Paki je znan po svoji gostoljubnosti, zato bo drage goste toplo sprejel in jim nudil kar premore.

Praznovanje v velenjski občini bo trajalo od 6 do 12. oktobra 1969. Srečni bomo, če nas bodo obiskali prav vsi preživeli borci in aktivisti. Na spominsko svečanost, ki bo v okviru praznovanja vabimo zlasti mladino. Centralna proslava občinskega praznika bo letos dne 11. oktobra dopoldne v

partizanskem Šentilju, ki je do bil pred kratkim novo asfaltirano cesto. Tu bomo odprli novo osnovno šolo in tako na svoj način počastili občinski praznik.

Spominska svečanost za prvoborce Letonja pa bo v Šmartnem ob Paki 12. oktobra 1969.

S. V.

gramofoni magnetofoni v nami
TELEFUNKEN

N pri pošti
in pri Tromostovju
v Ljubljani

ter v poslovalnici
name v Škofji Loki

Reševanje stanovanjskih vprašanj borcev v Velenju

Kot je znano, je Skupščina socialiste republike Slovenije v lanskem letu uvedla plačevanje posebnega prispevka za reševanje stanovanjskih problemov udeležencev NOV. Po tem zakonu se ta prispevek plačuje v višini 20 odst. od sredstev stanovanjskega prispevka, ki ga delovne organizacije odvajajo po posebnem vzajemnem zakonu v svoj sklad skupne porabe. Prispevek se bo plačeval od 1. 8. 1968 do 31. 12. 1969. Vsa sredstva se zbirajo na posebnem računu pri centralni službi družbenega knjigovodstva v Ljubljani; delijo pa se po ključu, ki ga je določila Skupščina SRS na podlagi predhodnega popisa stanovanjskih potreb v celotni republiki. Skupno se bo v republiki za reševanje stanovanjskih problemov borcev NOV zbralo okoli 120 milijonov dinarjev, v naši občini pa po prej omenjenem ključu pripada 1,24 odst. vseh v republiki zbranih sredstev, to je okoli 1,48 milijona dinarjev.

Popolnoma razumljivo je, da ta sredstva ne morejo biti zadostna za rešitev vseh stanovanjskih problemov. Zaradi tega je že v odloku Skupščine SR Slovenije in v odloku Skupščine občine Velenje o pogojih in merilih za uporabo sredstev za reševanje stanovanjskih problemov borcev NOV določeno, da se z njimi ne morejo reševati stanovanjski problemi tistih borcev, katerih stanovanjski problem je bil do-slej že na kakršenkoli način ugodno rešen. Za rešen stanovanjski problem se šteje tudi dodelitev primerne stanovanja v družbeni lastnini.

Ko je začela komisija za reševanje stanovanjskih problemov borcev NOV pri Skupščini občine Velenje z delom, je ugotovila, da so tudi v naši občini potrebe mnogo večje kot pa so finančne možnosti za njihovo reševanje. Zaradi tega je sklenila, da bo z nakupom stanovanj prioriteto reševala stanovanj-

ske zadeve tistih borcev, ki so upoko-jeni ali zaposleni v neakumulativnih delovnih organizacijah in ki si svoj problem ne morejo urediti z gradnjo stanovanjske hiše ali z nakupom stanovanja v etažni lastnini. Zaradi tega je sklenila, da bo v šoštanjku kupila v stanovanjskem stolpiču, ki je v gradnji ob Koroški cesti, 5 družinskih stanovanj za potrebe borcev NOV, predvideva pa, da bo drugo leto v Velenju kupila še 6 garsonier. Preostala sredstva v višini 830.000 dinarjev bo komisi-ja uporabila za kreditiranje stano-vanske izgradnje. Komisija je sklenila, da bo v prvi vrsti reševala prošnje za dodelitev kreditov za dograditev ali po-pravilo stanovanjskih hiš borcev NOV, ki so kmetje ali ki so upokojenici, ker leti nimajo nobenih drugih možnosti, da bi si s pomočjo kreditov izboljšali svoje stanovanjske razmere.

Komisija za reševanje stanovanjskih problemov borcev NOV je doslej na podlagi prejetih prošenj ugodnega mnenja krajevnih organizacij ZB NOV in ogleda članov komisije na kraju sa-mem, odobrila kredite za dograditev ali popravilo stanovanjskih hiš nasled-njim borcem NOV:

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Pe-sje: Ana Pirtovšek 8.000 din, Jože De-beršek 10.000 din in Ferdo Očepek 10.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Skorno-Florjan: Jože Kumer 7.000 din, Fani Lesjak 8.000 din, Ida Stropnik 9.000 din, Jožeta Turinek 5.000 din, Pankracij Zajc 7.000 din, Alojz Mežnar 8.000 din, Ivan Pirečnik 1.000 din, Ivan Kotnik 5.000 din, Rozalija Mežnar 7.000 din, Franciška Kos 3.000 din, Valentin Podvratnik 5.000 din in Ana Breznik 6.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Pockraj Kavčič: Srečko Ušen 8.000 din, Ciril Kvartič 8.000 din, Ciril Debelak 8.000 din, Franc Grabner 10.000 din,

Martin Melanšek 10.000 din, Stane Se-včnikar 5.000 din in Marija Zidarn 8.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Družmirje-Gaberke: Florjan Videmšek 5.000 din in Fani Čas 7.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Bele vode: Jože Bačovnik 7.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Šentilj: Ivan Koren 4.000 din, Marija Hriberšek 7.000 din, Franc Kvartič 4.000 din, Karl Kolar 4.000 din, Jožeta Jelen 8.000 din, Franc Sredensšek 5.000 din, Anton Ježovnik 6.000 din, Franc Vranjek 5.000 din, Jože Voh 10.000 din, Rozalija Miklavžin 7.000 din, Franc Tajnšek 5.000 din, Alojzija Orozel 7.000 din, Ciril Skaza — za sestro Franciško 5.000 din, Neža Koren 3.000 din, Ivan Lesjak — za Pavlo Glušič 5.000 din, Franc Očepek 5.000 din in Cilka Tanj-šek 10.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Plešivec: Franciška Stumpfcl 15.000 din, Marija Čanč 8.000 din, Marija Ledinek 5.000 din, Marija Naveršnik 10.000 din, Jakob Piskar 8.000 din, Anton Rihter, 4.000 din, Anton Lepko 3.000 din, Mar-tin Borovnik 7.000 din, Adolf Pirnat 3.000 din, Martin Marolt 5.000 din, Marjana Hribernik 4.000 din, Anka Pe-čecnik 10.000 din, Rozina Praprotnik 5.000 din in Franc Zevart 5.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Zavodnje: Rozalija Bezovnjak 6.000 din, Franciška Kričej 6.000 din, Jože Ram-šak 5.000 din, Angela Anžek 7.000 din, Štefka Kavtičnik 5.000 din, Marija Roglšek 5.000 din in Janez Ovčjak 5.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Lokovica: Janez Pečovnik 12.000 din, Franc Grabner 7.000, Genovefa Sevcni-ka 8.000 din in Anton Vrhovnik 8.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Ravne: Zdravko Mevc 5.000 din, Jože

Kotnik 10.000 din, Marija Lenko 5.000 din, Franc Meh 5.000 din, Marija Po-točnik 13.000 din, Pavel Pačnik 4.000 din, Angela Tajnik 7.000 din, Jernej Goršek 3.000 din, Stanko Rajšter 5.000 din in Rudi Hriberšek 10.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Topolšica: Stanko Natponik 10.000 din, Jože Delopst 5.000 din, Viktor Drev 8.000 din, Elizabeta Britovšek 10.000 din, Ivan Friškovšek 10.000 din, Rudolf Ma-zej 10.000 din, Anton Samec 1.000 din, Jožeta Delopst 5.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Skale: Valentin Goršek 7.000 din, Ma-rija Friškovšek 4.000 din, Ivo Arlič 7.000 din, Ivan Virbnik 10.000 din, Av-gust Mravljak 2.000 din, Martin Britov-šek 10.000 din, Franc Britovšek, Cirkov-ec 9.000 din, Jernej Mravljak 10.000 din, Janko Lukman 5.000 din in Elizabeta Očepek 8.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Šmartno ob Paki: Vinko Plešnik 3.000 din, Vinko Kladičnik 8.000 din, Ferdi-nand Polak 5.000 din, Jože Drev 7.000 din, Anton Drev 4.000 din, Franc Drev 6.000 din, Ivan Koren 5.000 din, Franc Robida 2.000 din, Alojz Glavnik 6.000 din, Jože Romih 10.000 din, Ivan Ver-bič 8.000 din in Jožeta Bervar 4.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Šoštanj: Majka Mayer 5.000 din, Mara Medic 6.000 din, Minka Keršič 3.000 din, Martin Podlesnik 6.000 din in Franc Dobrovnik 8.000 din.

Iz krajevnih organizacij ZB NOV Salek-Paka: Marija Hojan 4.000 din, Franc Rednak 10.000 din, Ivana Lempi 5.000 din, Pavla Cevzar 5.000 din, Fran-čiška Novinšek 8.000 din, Ljudmila Spe-gelj 8.000 din, Franc Krušnik 10.000 din, Nežka Zabukovnik 5.000 din, Ivana Šptal 5.000 din, Justina Vidmar 8.000 din, Anton Goltnik 7.000 din in Ivan Bačovnik 6.000 din.

Odobrena posojila znašajo skupaj 828.000 dinarjev.

Borci NOV, ki imajo odobrene kre-dite, bodo sklenili posojilne pogodbe s podružnico Kreditne banke Celje v Velenju ter predložili vso potrebno do-kumentacijo. Rok odplačila kreditov do 10.000 dinarjev je 10 let, nad 10.000 dinarjev pa 15 let po izkoriščenju kre-dita. Komisija ni obravnavala prošenj za kredite kmetov in upokojenecv, ki želijo graditi na eksploatacijskem ob-močju rudnika lignita Velenje.

Komisija za reševanje stanovanjskih problemov borcev NOV pri občinski skupščini Velenje bo v naslednji fazi začela obravnavati prošnje zaposlenih borcev NOV za dodelitev kreditov za dograditev ali popravilo stanovanjskih hiš. Za te namene so na razpolago sa-mo minimalna sredstva.

Komisija bo posredovala pri vseh delovnih organizacijah, da bi jim le-te pomagale s svojimi kreditnimi sredstvi pri dograditvi ali popravilu stanovanj-skih hiš. Komisija bo posredovala samo za tiste borce NOV, ki živijo v nepri-mernih stanovanjskih razmerah, s svo-jimi minimalnimi sredstvi pa bo po-magala le tam, kjer delovne organiza-cije iz objektivnih razlogov ne bodo mogle sodelovati pri reševanju stano-vanjskih problemov borcev NOV, ki so pri njej zaposleni.

Komisija upa, da bo v delovnih or-ganizacijah našla razumevanje in da bodo le-te prioriteto reševale stano-vanjske probleme svojih članov, — bor-cov. Končno bi bil že čas, da po 24 letih po vojni spravimo stanovanjske probleme borcev z dnevnega reda, saj bi bilo sramotno, če bi rešitev teh problemov vlekli še v naslednja leta. Skratka, komisija se je trudila, da po svojih najboljših močeh pravilno raz-deli namenska sredstva, žal pa vsled pomanjkanja denarja ni mogla ustre-či vsem prošilcem.

S. V.

KULTURNI OBZORNIK

KULTURNI OBZORNIK

PO PRIPOVEDOVANJU FRANCA JANA-RPEČNEKOVA

Po poteh gorjanskih glasbil

Letos, v času številnih obletnic in praznovanj, je prav, da se spomnimo tudi gasilske godbe iz Gorij in časov, ko so gorjanska glasbila potovala na Primorsko v 31. divizijo. Iz Spodnjih Gorij pa jih je spravil Franc Jan-Rpečnekov...

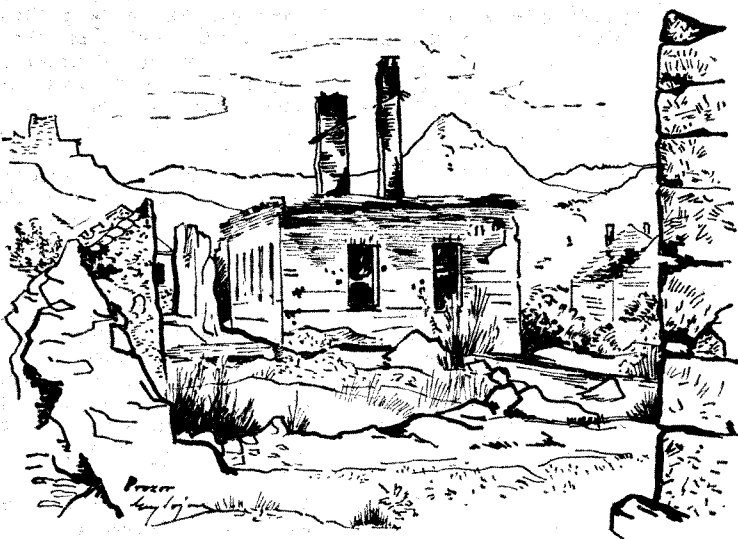
Franc Jan-Rpečnekov se je bil, star trideset let, odpravil skupaj z drugimi Gorjanci v partizane na petek in to 13. aprila 1944... No, pa se je vseeno čil in zdrav vrnil domov. Zbor novincev je bil za Kuglo, na Pernikih. Takoj naslednji dan so kurirji vodili po skrivnih poteh prek Pokljuke, Bohinja in Jelovice na Primorsko. Tam so jih razdelili po brigadah. Franc je bil dodeljen sanitetnemu vođu Vojkove brigade in to zdravniku dr. Jožetu Ferjančiču-Zefu, ki je tragično preminul septembra 1945... »Nekoč je divizijski zdravnik, do

ma iz Črne gore, na obhodu pri brigadnih zdravnikih za šalo dejal: »Kaj neki mislite, doktor, da imate tako starega kurirja?« — Pa je bil, kljub mojim letom, dr. Ferjančič z menoj kar se da zadovoljen in me je vzel s seboj tudi, ko so ga poslali v 31. divizijo, se rad spominja Franc Jan-Rpečnekov.

V začetku septembra, ko je 31. divizija počivala v Sovodnjem, so pričeli štabni oficirji razmišljati o potrebnosti divizijske godbe in vpraševati borce, če vedo za kakšno že pred vojno obstoječo godbo na pihala. Pa se je, javil Franc: določili so mu vodiča ter pet borcev iz Prešernove brigade in 12. septembra so se odpravili proti Gorjam. »Do takrat so poslali na pot že dve ali tri take skupine, pa so se vse vrnile praznih rok,« ponosno pripoveduje Franc.

Iz Sovodnj jih je pot vodila skozi Sp. in Zg. Novake, Farji potok, prek Prtovč čez hribovito Jelovico, po zgornji stezi na Črno prst in okoli Bohinja (sedem ur hoda!). Pri Zalu so se spustili v Bohinj in nadaljevali pot ob jezeru proti Sv. Janezu in prenočili v Stari Fužini. Drugo jutro pa skozi Srednjo vas, Podjelje, Koprivnik in prek Zagoreljka, Mrzlega Studenca in kranjske doline na Pokljuko, nato pa so se spustili pod Bratovo pečjo v Srednjo Radovno. Prišli so na večer in so prespali pri Klemenu. »Tu nas je pogostila Helena Zupanova, Vovkova iz Lazov, ki je bila le nekaj dni zatem sežgana skupaj s svojim gospodarjem Klemenom in petnajstletno hčerko,« se spominja Franc Jan-Rpečnekov.

V Srednji Radovni, znani partizanski vasi, je skupina takoj vzpostavila zvezo z Zgornjimi Gorjani. Glasbila gorjanske gasilske godbe so bila pripravljena v gasilskem domu, njihovi gospodarji pa so bili zvečine že v gozdovih. Ključke od gasilskega doma je imela Johanca Zalokar-Benkova. Ta-

koj je bilo sve urejeno in glasbila so bila že naslednji dan v Radovni. Pripeljal pa jih je, skrite v senu, Cebularjev Gust (Slivnik) iz Spodnjih Gorij.

Franc je s tovariši tako srečno prevzel enajst glasbil in 16. septembra 1944 so krenili nazaj na Primorsko. Vračali so se po isti poti, komandi pa so se javili 22. septembra v Zakladnju. Takoj so v brigadi zbrali borce, večše igranja, in prva partizanska godba na pihala na Primorskem je bila napred. Njen prvi kapelnik je bil tovariš Smrekar. Tu je prišel do svojega glasbila tudi Poklukarjev Joško iz Gorij in nanj igral vse do osvoboditve in še potem do demobilizacije.

»Tako je nastala prva partizanska godba na Primorskem in močno je zadonela pesem svobode, pa čeprav so borci — godbeniki včasih jedli le repo, zabeljeno s korenjem,« je sklenil svojo pripoved Franc Jan-Rpečnekov iz Spodnjih Gorij.

Glasbila so po osvoboditvi pri-

peljali domov, toda skoraj neuporabna. Gorjanci pa tudi v povojnem času niso klonili. Prijeli so za delo, popravili glasbila, in pesem je zadonela še bolj glasno in veselo. Skrbi pa še ni bilo konec. Godba iz Gorij, pomlajena sicer s svežimi silami, se je morala spoprijemati s precejšnjimi težavami. Premagali so tudi le-te, si nabavili nove uniforme in leta 1964 jim je občinska skupščina Radovljica, pod predsedstvom tovariša Franca Jereta, omogočila nakup novih glasbil (34) iz Českoslovaške. Letos so si fantje s pomočjo gospodarskih organizacij nabavili gorenjske narodne noše s čimer se verjetno ne more postaviti nobena tovrstna godba. Za organizacijske posle odlično skrbi tovariš Janez Varl, kapelniku Juliju Sorgi pa je uspelo gorjansko godbo — na katero smo kar se da ponosni — dvigniti na takšno kvaliteto raven, da lahko nastopa na še tako zahtevnih prireditvah.

JOZE AMBROŽIČ

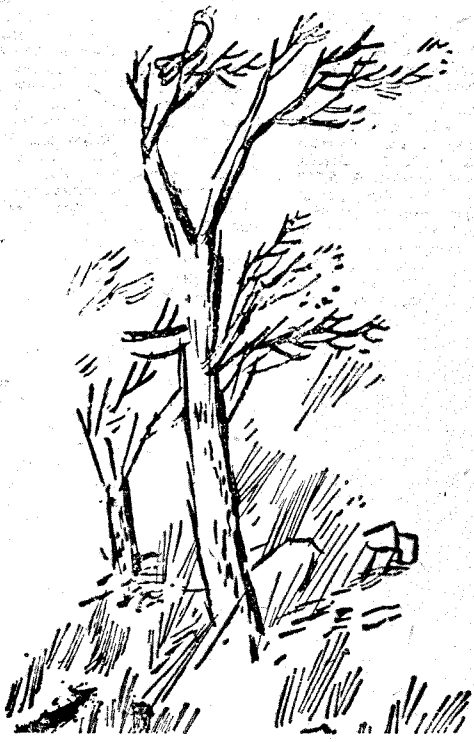
„Taborsko gibanje na Slovenskem“

V okviru proslav vižmarskega tabora so v petek, 3. oktobra, odprli v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani razstavo pod naslovom »Taborsko gibanje na Slovenskem«.

Kljub temu, da je iz taborskih let 1868–70 ohranjenega malo gradiva, je organizatorjem uspelo zbrati nekaj res zanimivih razstavnih predmetov. Opozorili bi na portreta Bleiweisa in Grasselija, Zarnikovo pismo Levstiku in na originalni lepak za vižmarski tabor. Slednjega so odkrili šele pred nekaj dnevi!

Razstavo o tem pomembnem slovenskem kulturno-političnem obdobju sta organizirala Narodna in univerzitetna knjižnica in mestna konferenca SZDL Ljubljana; številne razstavne predmete pa prispevala goriški muzej in ljubomerska muzejska zbirka.

Partizanska ljudska pesem

Nezvesto dekle

Le stopi, stopi dekle k meni,
le stopi, stopi bliže k meni,
saj vrnil sem se spet nazaj
v domačo vas, v moj rodni kraj.

Težko sem čakal na ta dan,
da seževa si srečna v dlan,
in da ko vrnem se s planin
bo konec srčnih bolečin.

Zdaj z jezo, s solzami v očeh
sem zvedel za tvoj temni greh,
da nisi moja več dekle,
ker si ljubila švabske pse.

Julka Bezovnik

Zanimivosti

Jože Gale snema svoj sedmi film

Režiser Jože Gale, ki je pred kratkim praznoval tridesetletnico umetniškega delovanja, je pričel v prvih dneh oktobra snemanj celovečerni film z naslovom »Onkraje«. Scenarij za film sta napisala skupaj z Matejem Borom po Borovi poemi »Balada o kurirju«. Tako bo po desetih mesecih molka v slovenski filmski proizvodnji pričel nastajati nov domači film. Zanimiva je proizvodna praksa tega filma, saj nastaja v proizvodnji »Filmske delovne skupnosti Beograd-Ljubljana«. Zaradi tega napovedujejo sodelovanje vrste beograjskih ustvarjalcev in bržkone bosta nastali tudi dve verziji filma: slovenska in srbohrvatska.

Glavni vlogi v filmu je Jože Gale zaupal mlademu zagrebškemu igralcu Ivici Vidoviču in dijakinji iz Ljubljane Jasni Androjna. V ekipi so še: Aleksander Petković, ki bo snemalec, Jane Kavčič kot pomočnik režiserja in drugi.

Priprave za Cankarjev spomenik

Letos novembra bomo lahko dobili že bolj določeno podobo o Cankarjevem spomeniku, ki naj bi prihodnje leto stal v središčnem prostoru Zvezde v Ljubljani. Novembra namreč poteče rok za izdelavo osnutka za spomenik. K internemu razpisu je bilo povabljenih osem slovenskih kiparjev različnih umetniških smeri; tistih, ki so se že doslej uveljavili pri oblikovanju spomenikov. To so Stojan Batič, Janez Boljka, Peter Černe, Boris in Zdenko Kalin, Janez Lenassi, Slavko Tihec in Drago Tršar.

Pred premiero »Bitke na Neretvi«

Po dolgih, morda tudi predolgih in zato dragih pripravah, bo film »Bitka na Neretvi« končno predstavljena tudi širšem občinstvu. Tanja Dugonjić, direktorica sarajevskega podjetja »Kinema«, ki je prevzelo distributersko nalogo za ta film, je uredniku zagrebškega popoldanskega dnevnika uradno izjavila, da bo premiera tega filma 18. novembra v Zagrebu. Nato bodo svečane premiere tudi v drugih krajih Jugoslavije, ni pa povedala, kdaj bodo začeli film predvajati v tujih državah, ki so film odkupile in ki jih je nekaj desetina. Film pa bodo prvič predvajali v Zagrebu zato, ker je iz glavnega mesta Hrvatske večina ljudi, ki imajo večje vloge v filmu in tistih, ki so imeli odločilno besedo pri pripravah in snemanju filma.

Sicer se govori in piše, da bo na dan premiere v Zagrebu celo ognjemet in kdove kaj še, pa ne bo nič drugega — je poudarila tovarišica Tanja Dugonjić — kot sicer ustrezno pripravljena slavnostna premiera. Nanjo pa bodo povabljeni vsi, ki so kakorkoli pripomogli k uresničenju tega zares velikega filma o znani »bitki za ranjence«.

»Spomini na politične ljudi in dogodke«

Med mnogimi spomeniki, ki jih je postavil po svetu znani jugoslovanski kipar Ivan Meštrović, je tudi spomenik izjemne vrednosti in izjemnega pomena. To je razkošna publikacija, ki jo je — pod naslovom »Spomini na politične ljudi in dogodke« — pred kratkim izdala Matica hrvatska! To je književno delo velike politične, publicistične in dokumentarne vrednosti, ki bo lahko koristilo vsem, ki se ukvarjajo s pisanjem jugoslovanske zgodovine dvajsetega stoletja, in vsem, ki žele razširiti svoje politično obzorje.

Petrova gora — simbol stoletne enotnosti

Ob 25-letnici III. zasedanja ZAVNOH bo v Topuskom simpozij o Petrovi gori, ki ga pripravlja Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti. Predvidevajo, da bo trajal simpozij štiri dni (od 27. do 30. oktobra letos).

Poglavitna naloga, ki jo zasleduje ta simpozij — računajo, da bo sodelovalo okoli 250 znanstvenikov — je zgodovinski oris nacionalno-političnih dogajanj kordunaško-karlovškega okrožja. Natančneje: pomen tega predela v naši zgodovini od davnih časov do tako imenovane »vojne krajine«, nato med dvema vojnima in vse do začetkov in razvoja revolucionarnega gibanja in kasneje, v zadnji vojni, sodelovanje prebivalcev v NOV ter končno do ustanovitve ljudske oblasti, pri čemer ima poseben pomen III. zasedanje ZAVNOH.

Sama Petrova gora pa je povezana z dvema pomembnima dogodkoma: na Petrovi gori je zamrla državnost Hrvatske, na njej pa je tudi vzniknila nova država, izbojevana v NOB. Tako je Petrova gora ne samo simboličnega pomena, temveč resničen simbol pri povezovanju naših narodov, predvsem hrvatsko-srbskega življenja.

D. E.

Poizvedba

Pred časom se je na naše uredništvo obrnil tovariš Andrej Vidmar iz Zagreba s prošnjo, da bi objavili poizvedbo, kje je pokopan njegov sin Dragutin Vidmar, pomočnik komisarja čete ali bataljona v Cankarjevi brigadi, rojen 25. oktobra 1925 v Zagrebu, dijak srednje tehniške šole.

Iz arhiva Instituta za zgodovino delavskega gibanja smo bili na podlagi kartoteke padlih borcev obveščeni, da je bil Dragutin Vidmar ranjen v bojih za Bosiljevo 30. junija 1944 in da je umrl v Vinici na poti v bolnišnico. Tam so ga tudi pokopali, za pričo pa je bil komandant 1. bataljona Cankarjeve brigade Julij Košir.

Andrej Vidmar se je za sinov grob pozanimal na Vinici, vendar tam Dragutina Vidmarja nimajo vpisanega v mrliško knjigo. Zato se je ponovno obrnil na nas s prošnjo, naj pomagamo poiskati pričo Juleta Koširja. Zal mu nismo mogli ustreči. Jule Košir, kapetan, načelnik štaba Cankarjeve brigade, je bil 11. marca 1945 na Smuku smrtno ranjen in je še istega dne na poti v bolnišnico izdihnil.

Zato prosimo vse, ki kaj vedo, kje je na Vinici pokopan Dragutin Vidmar, naj to sporoče njegovemu očetu Andreju Vidmarju, Zagreb, Trakošćanska 13.

Zahvala

Dne. 5. septembra sta ZB in ZROP Kranj—Zlato polje priredili za svoje člane izlet v Radence. Tam smo se imenitno imeli in so nam lepo postregli. Zato se prideteljem in gostiteljem v imenu vseh udeležencev tepo zahvaljujem.

Ivan Ravnarib, Kranj

Vojaška veda in tehnika

Merilci šumov

To so posebne elektroakustične naprave za prestrazanje podvodnih šumov in ugotavljanje smeri, odkoder izvirajo. Pod morsko površino se razni šumi (ki jih povzročajo podmornice, ladje, torpedi, ribe) širijo na vse strani, na njihovi poti pa jih lovi merilec šumov, ki je sestavljen iz enega ali večjega števila sprejemnikov (hidrofonov), ojačevalca, slušalk (ali zvočnika) in kazalca.

Z njegovo pomočjo je moč ugotoviti le smer, ne pa tudi lege (oddaljenosti in globine) podmornice. S frekvenčnim spektrom je moč cilj tudi razpoznati in ugotoviti, če gre za podmornico ali kaj drugega. Za določanje lege morajo imeti vsaj dva merilca šumov (kot pri goniometru). Največja pomanjkljivost merilcev šumov pa je v tem, da ne morejo odkriti mirujočih predmetov v vodi (podvodnih min, podmornice z ugaslimi motorji).

Poznamo še panoramske merilce šumov, s katerimi je mogoče vzpostaviti hkratno avtomatsko krožno opazovanje. Pritrjeni so na sprednji del podmornice in so težki do 70 ton.

Turške rakete

Radio Ankara je v zadnjih dneh junija objavil izjavo vodje skupine turških strokovnjakov, ki je načrtovala, izdelala in uspešno izstrelila »Orbita«, prvo turško raketo, izdelano povsem iz domačega materiala. Sodeč po tej izjavi »Turčija sedaj za potrebe svoje nacionalne obrambe lahko izdeluje vodljive in navadne rakete.«

Helikopterji za nočno opazovanje

Američani bodo svoje helikopterje AH-56A »Cheyenne« opremlili s takšnimi infra rdečimi napravami, da bo mogoče opazovati kopenske cilje celo v popolni temi. Teh naprav, ki se imenujejo PINE (Passive Infrared Night Equipment — pasivna nočna infra rdeča oprema), pa ne bodo imeli le za opazovanje, temveč bodo z njeno pomočjo lahko kopenske cilje tudi uspešno obstreljevali.

Prva indijska raketa

Pred nekaj meseci so v Indiji uspešno izstrelili prvo raketo, ki je povsem domač izdelek. Ob tej priložnosti je indijski predstavnik izjavil, da je bila izstrelitev »zelo zadovoljiva« in da je Indija sedaj stopila na pot razvoja takšnih raket, s kakršnimi bodo čez kakih pet let lahko poslali v vesolje tudi že satelit. Sedanja indijska raketa je dvostopenjska.

Helikopter kot lovec na tanke

Francoski helikopter — lovec na tanke »Alouette III« ima na levi strani kabine top s kalibrom 20 mm, ki strelja s hitrostjo 600 nabojev na minuto. Če bi moral helikopter prisilno pristati, je mogoče top zelo hitro demontirati in ga uporabljati s tal. Nameso topa je helikopter oborožen tudi s štirimi protitankovskimi raketami NORD AS-11. »Alouette III« lahko ostane v zraku nepretrgoma 2 uri in 20 minut.

Sueški prekop in južnoafriške podmornice

Južna Afrika doslej ni imela podmornic. Odkar pa je sueški prekop zaprt in morajo ladje uporabljati daljšo pot okrog Južne Afrike, je vojaški pomen te dežele močno zrasel. Odtod izhaja tudi želja južnoafriške vlade za povečanjem svoje vojaške moči zlasti na morju.

Poročali smo že, da je Južna Afrika naročila tri podmornice tipa »Daphne« v Franciji. Zanimivo je, da so bile podmornice sprva naročene v Veliki Britaniji, toda tamkajšnja vlada je sprlo rasne diskriminacije, ki jo izvajajo južnoafriške oblasti proti črnskemu prebivalstvu in Indijcem, razveljavila naročilo. Kaže, da francoska vlada v tem oziru ni imela nobenih pomislekov in je odobrila gradnjo naročenih podmornic.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Vaja je pokazala zgledno izurjenost vojske

V soboto, 28. septembra, je bila »mekja« na Primorskem velika vojaška vaja. Razen pripadnikov JLA in enot teritorialne obrambe so se je udeležili kot opazovalci tudi zastopniki občinskih skupščin Notranjske in Primorske ter čabarske iz SR Hrvaške.

Največ pa je bilo rezervnih oficirjev in podoficirjev in sicer nekaj nad 500. Ti so si z ogledom vaje pridobili več strokovnega znanja kot pa z nekaj desetminutnim predavanjem v več kot skromnih prostorih družbenih organizacij, kjer je pogosto edini pripomoček in učilo predavateljeva palica za kazanje ter zemljevid.

Naj mimogrede zapišemo, da je bil za mnoge rezervne oficirje in podoficirje ogled vojaške vaje tudi prijeten izlet. Dan je bil lep in sončen, vajo so si ogledali s temena grička z odličnim razgledom. Vojska je poskrbela tudi za okrepčilo po nizkih cenah.

Kakšne so bile značilnosti te velike vojaške vaje?

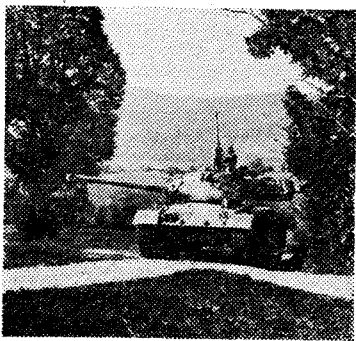
Delila se je predvsem na dva dela. Prvi del je obsegal padalski in nato helikopterski desant in obrambo pred takimi in podobnimi napadi, ki bi bili značilni za možno bodočo vojno.

Pred začetkom vaje je aktivni oficir temeljito razložil načrt vaje in zamišljeni vojaški položaj v

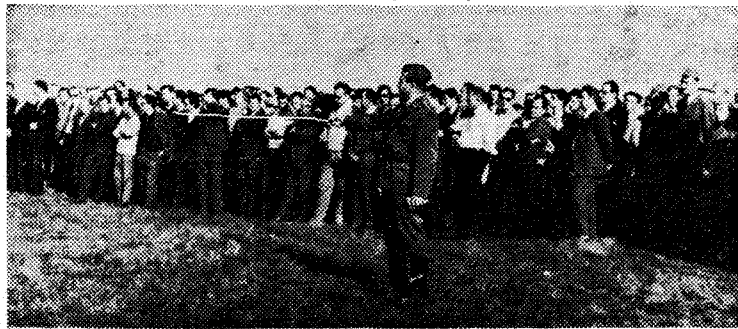
ožjem in širšem območju okoli kraja, kjer je bila vaja. V ta namen sta bili na prostoru, določenem za opazovalnico, razobešeni dve karti z vrisanim položajem nastopajočih enot. Ves prostor je bil tudi premerno ozvočen. Opazovalci so si lahko ogledali veliko količino različne vojaške tehnike kot vozil za razne namene radijskih oddajnikov in sprejemnikov itd. Mnogi so tudi prvič od bližje videli helikopter, ki je pripeljal na opazovalnico zastopnike vojnega letalstva.

Cepprav je že prevladovalo mnenje, da je padalcem zaradi helikopterjev odzvonilo, je tudi ta vaja dokazala da ni povsem tako. Helikopter je branilec razmeroma zelo lahko uničil. Zato imajo padalci nalogo, da zavarujejo prostor, kjer bodo helikopterji pristali in od tam preženejo branilce.

Ko so se padalci spustili na zemljo, so se brž porazgubili po grmovju, slišati je bilo samo pokanje. To spet kaže na veliko izurjenost. Helikopterji so pripeljali zelo nizko nad zemljo, se hi-

V boju z namišljenim padalsko-helikopterskim desantom so sodelovali tudi moderni tanki

Rezervni oficirji in podoficirji poslušajo razlago aktivnega podpolkovnika o načrtu za vajo

tro spustili na zemljo in izkročili vojake, vse v veliki naglici, narkar so se spet naglo dvignili in odleteli. Tudi ti vojaki so se naglo poskrili in kmalu ni bilo videti nikogar več. Kmalu zatem so nastopili tudi tanki, ki so sodelovali v namišljenem uničevanju desanta. Spet lahko zapišemo, da mnogi rezervni oficirji in podoficirji dotlej niso videli sodobnega tanka...

Drugi del vaje je zajemal prikaz delovanja letalstva. Nedaleč od opazovalnice, vendar vseeno v taki razdalji, da ni bilo nevarnosti, je bilo nekaj nad deset tarč, iz desk in starih ponjav narajenih maket avtomobilov in tankov.

Nazadnje so prva priletela letala tipa »kraguj« po dva in dva. Prvi par je odvrnil rušilne bombe, drugi, naslednji pari pa so cilje obstreljevali z rafali malih protiplovnih raket in s po dvema večjima in težjima raketama. Pokazalo se je, da znajo piloti zelo dobro meriti, saj so tarče podirali kot kegle.

Za njimi so prileteli lovci-bombniki, ki so izvedli podoben program kot prej »kraguj«, le da so zadnji odvrtili tudi napalm-

bombe. Tudi ti lovci-bombniki z reaktivskimi motorji so cilje odlično zadevali.

Kot zadnjo točko vaje so prireditelji pokazali lovce-prestrelalce s trikotnimi krili, strokovno rečeno z »delta krili«. Ti razvijejo brzino do 2400 km na uro. V vaji jim je bila namenjena vloga letalske zaščite desanta in bombnikov. Ob koncu vaje sta dva preletela zbrano množico v nizkem poletu. Menda ni potrebno še posebej zapisati, s kakšnim zanimanjem in občudovanjem so zri opazovalci v ta čudež tehnike, s katerim je oboroženo naše letalstvo.

Izurjenost naše vojske, ki se je izkazala zlasti v naglici izkrcenja iz helikopterjev ter naglem zavzemanju položajev, pa tudi v točnih zadetkih letalstva, je vsekakor pustila zelo globok vtis na zbrane rezervne oficirje in podoficirje. Najbrž so se vrnili na svoje domove in v svoje organizacije veliko bolj samozavestni kot pa so odšli na vajo.

Zeleti bi bilo, da bi vojaška poveljstva skupaj z ZROP in pristojnimi oblastnimi organi organizirala še več takih vaj in dosegla še večjo udeležbo. MP

V krajevni skupnosti Rudnik so tulile sirene

Sotor postaje prve pomoči je bil poln ranjencev. Ležali so tudi na nosilih okrog njega. Zdravnik in medicinska sestra ter bolničarji so imeli polne roke dela. Oskrbeti je bilo treba sedemnajst ranjencev: jih pregledati, jim dati zdravniško pomoč, potem pa jih hitro poslati v bolnišnico ali odpustiti v domačo nego. Poškodbe so bile raznovrstne, med njimi tudi zelo težke: prolaps črevesja, odtrgnina goleni, opekline druge in tretje stopnje. Treba je bilo delati hitro in v nekaj primerih dati ranjencem tudi transfuzijo krvi.

Ko so sirene zavijajoče zatulile, so bile enote civilne zaščite krajevne skupnosti že pripravljene in po ekipah so pohitele v zaklonišča. Aktivirale so se bile že ponoči, čim je bila krajevna skupnost obveščena o tajni mobilizaciji. Minuto zatem, ko so sirene

utihnile, so bila letala že nad svojim ciljem. Njihov napad je bil kratek, vendar močan: zažgani sta bili dve stavbi, porušene tri, v njih pa številni ranjenci.

Po znaku o prenehanju zračne nevarnosti so bili štab civilne zaščite krajevne skupnosti in njene reševalne ekipe v nekaj pičlih minutah na kraju napada. Štab je hitro ocenil položaj, razporedil podrejene ekipe na delo, poklical na pomoč zdravstveno postajo, da bo organizirala postajo prve pomoči. Na pomoč je poklical tudi specializirano gasilsko enoto, saj je bilo treba reševati ljudi iz visokih nadstropij, za to pa gasilsko-tehnične enote krajevne skupnosti nimajo ustrezne opreme. V reševanje se je enako hitro vključila še enota civilne zaščite podjetja Angora, ki je bila ob napadu tudi prizadeta.

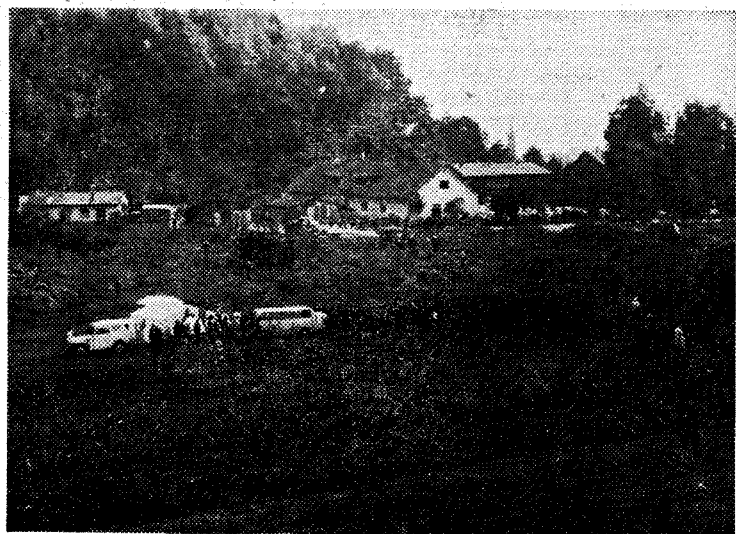
Prva skrb ekipe iz zdravstvene postaje je reševanje ranjencev.

Reševanje je potekalo hitro, saj je bilo na delu dovolj reševalnih enot. Ko so prihitele na prizorišče napada se je ogenj na obeh zgradbah že močno razširil. Hitro in spretno je del gasilsko-tehničnih ekip najprej preprečil, da bi se ogenj širil dalje, zatem pa so ga postopoma popolnoma pogasile. Druge gasilsko-tehnične ekipe so se usmerile na reševanje ljudi iz porušениh zgradb. Z njimi so bile ekipe za prvo pomoč in takoj poskrbele za vsakogar, ki mu je bila njihova pomoč potrebna. Tudi specializirana gasilska enota je bila hitro na mestu. Spretno je napela vrvi in spustnico ter postavila reševalno lestev in že je teklo reševanje ranjencev in drugih prebivalcev iz gornjih nadstropij visoke in poškodovane zgradbe. Brez dela pa ni bila niti ekipa za socialno delo.

Ekipa iz zdravstvene postaje je

postavila postajo prve pomoči na travniku v neposredni bližini porušeni zgradbi. Tako je bila kar se da blizu ranjencem, s tem olajšala delo ekipam prve pomoči, ki jim ranjencev ni bilo treba nositi daleč, skrajšala pa tudi čas od laične prve pomoči do zdravniške pomoči in prevoza ranjencev v bolnišnico. Sedemnajst ranjencev, od lažjih do najtežjih, je bilo tako oskrbljeno brez nepotrebne izgube časa.

Ogledna vaja enot civilne zaščite krajevne skupnosti Krim-Rudnik je bila prva vaja te vrste na območju mesta Ljubljana. Ogledali so si jo predsedniki in tajniki svetov vseh krajevnih skupnosti ljubljanskih občin pa tudi vodje štabov. Brez dvoma jim bo dala novih pobud pri organizaciji enot civilne zaščite po krajevnih skupnostih ter pri pravi vaji z njimi. To pa je bil tudi namen vaje. Polde štukelj

Pripadniki enot civilne zaščite so se zbrali na prostranem travniku

Trinajsta kurirska postaja

RESNIČNA PARTIZANSKA ZGODBA Z VIPAVSKEGA

Tam, kjer se stikata kraški in vipavski svet ob reki Branici, stoji naselje Spodnja Branica. Dolej ni bilo dosti zapisanega o aktivnem sodelovanju vaščanov z NOB, čeprav je bila vas med borbo prava partizanska zibel. Odločil sem se, da seznanim širšo javnost z eno izmed mnogih resničnih zgodb iz NOB, in sicer, kako je Gulčeva mama rešila trinajsto kurirsko postajo.

Bilo je nekako sredi meseca novembra leta 1944, ko je divjala vojna vsepovsod in ni prizanašala niti najbolj zakonitnim primorskim vsem. Dnevi so nam minevali v upanju, da bo kmalu konec grozot in da nam bo nazadnje le posijalo sonce svobode.

Hladnega novemberskega jutra so se v Spodnjo Branico kot običajno zatekli kurirji trinajste postaje. Imenovali so jo tako, ker je bila sestavljena iz trinajst partizanov-kurirjev. Vsi premrazeni in premočeni od jesenskega dežja, lačni in utrujeni, so se fantje ustavili v vasi. Dekleta in žene so jim takoj postregle s hrano in suhim perilom, kajti pred seboj so imeli še naporno pot in nešteto kurirskih dolžnosti.

Partizani so prihajali v vas postopoma, tamkaj so se zadržali po nekaj ur, se malce oddahnili in se okrepili ter pri aktivistih zvedeli vse potrebno o sovražniku. Pa tudi nahrbtnike so si napolnili s svežim kruhom in slanino. Vas je tedaj štela 42 hišnih števil. Ljudje so si bili med seboj složni in prijazni, kot da bi šlo za številno družino. Med NOB so vrh tega brez premišljanja in oklevanja vselej nudili pomoč in zavetje aktivistom, partizanom in kurirjem.

Ko so se kurirji s trinajste odpočili in si opomogli od dolge hoje po kraških kamnitih planotah ter se ravno pripravljali na odhod, se je okrog vasi začelo silovito streljanje. Nemci so obkoljevali vas in na vso moč streljali z brzostrelkami, s puškami in z drugim orožjem. Tega smo bili pravzaprav že vajeni. Kadarkoli so prihajali Nemci v vas, so tjavdan streljali, da bi morebitne sovražnike pravi čas prepodili. Kot bi strela udarila z neba, so se na robu vasi pokazale nemške čelade. Vas so na gosto in v nekaj hipih obkolili, tako, da iz nje ne bi ušel zajec. Brž bi vanj pomerili in ga zadeli.

Kurirji niso mogli zapustiti vasi. Zaseda je bila tako temeljita, da ne bi odnesli zdrave kože. Po naglem premisleku so se odločili, da se skrijejo pri Gulčevih. Pri njih so namreč imeli skrbno izdelan prostor v dimniku nad ognjiščem. Partizanom je bil dobro poznan, saj so se tam že večkrat pritažili. Vsem Brančanom so Gulčevi v omenjenem prostoru že od nekdaj sušili slanino, pršute in klobase. Ker je bila dimnica zelo primerna za skrivališče, so jo med vojno še nekoliko povečali in preuredili v prijetno in toplo zatočišče. Brez izdaje bi ga Nemci sploh ne mogli odkriti. Kurirji so se splazili v dimnico in napeto čakali, kaj bo. Šepetale so med seboj preudarjali: »Če gre za izdajo, nas Nemci ne smejo ujeti žive.« Na tistem so kajpak upali, da bodo Nemci vas je preresetali, pokradli, kar jim bo prišlo pod roke, nato pa zapustili naselje. Niso računali, da bi se v vasi zadržali. Na žalost se je prav to zgodilo. Nastanili so se po hišah, v hleve pa so privezali konje in mule. Ljudje so se morali stisniti po kotih. Straže so tudi postavili vsepovsod. Sredi vasi so požagali nekaj košatih orahov in postavili dva minometa. Enega so naperili proti jugu, drugega proti severu. Šele pozno v noč so legli k počitku. Nekaj nočnih patulj je seveda krožilo po vasi.

Naslednjega dne zarana so spet začeli stikati po hišah in vpraševati ljudi po banditih. Vaščane je obšla zla slutnja, da gre za izdajstvo. Lotevala sta se ji nemir in pobitost, da bodo Nemci odkrili skrite kurirje. Največ strahu so seveda prestali pri Gulčevih. Vsem skupaj bi trda predla, ko bi padel Nemcem v past tako bogat plen. Trepotali so ob mislih, da se nemški vojak utegnejo naseliti tudi pri njih. Potem bi splaval po vodi vsak up, da rešijo sebe in kurirje. Vsemogoče misli so jim rojile po glavi.

Rozalija Gulčeva je bila takrat že priletna ženska, a vendar polna poguma, živavosti in razsodnosti. V življenju je mnogo pretrpela. Med NOB je mnogo pomagala partizanom. Vedela je, da Nemci ne smejo priti pod njeno streho, če hoče obvarovati hišo pred nesrečo in rešiti partizane. Morala si bo pač izmisliti karkoli. Nalagala se bo Nemcem, da družina boluje za tifusom, nemara ji s to zvižajo uspe zavrniti njihovo vsiljivost.

Že v zgodnjih jutranjih urah naslednjega dne jo je presunilo nestrno trkanje na vrata. Bil je nemški komandant s skupino vojakov, ki je imela nalog, da preišče kmečko poslopje in se v njem naseli, kolikor bi bilo dovolj prostora. Komandant se je najprej pozanimal za člane družine. Hotel je vedeti, koliko jih je in neštete druge podrobnosti. Preden mu je odgovorila, si je starka nadela očala, si pobilje ogledala komandanta in mu dejala v slabi nemščini: »V družini smo samo ženske: jaz, moja hčerka in nevesta, obe pa sta zboleli za tifusom in ležita v zgornji kamri.« Dodala je s tresočim glasom: »Lepo vas prosim gospod, če imate zdravnika s seboj, naj ju pride pregledat. Potrebni sta nogo in zdravil; saj veste, gospod, vojni časi so, človek živi daleč od mesta in zdravnika ni pri roki.« Iz oči so se ji potočile solze.

Prošnje ni niti dobro zdrdrala, ko se je komandant strumno obrnil ter svojim vojakom zapovedal, da pri priči zapuste hišo. Na vhodna vrata je dal obesiti velik plakat z naslednjim opozorilom:

Nihče od oficirjev, podoficirjev in vojakov ne sme prestopiti tega praga. »TIFUS«.

Ukana je potemtakem uspela. V hišo si Nemci niso upali stopiti. Tudi dvorišča so se izogibali. Žene v vasi pa so se naenkrat zavedele, da Rozalija ne bo mogla dolgo časa hraniti vseh partizanov in so ji začele na skrivaj prinášati hrano za kurirje. Dnevi so minevali, nihče pa ni vedel kdaj bodo Nemci odšli iz vasi. Partizansko življenje je bilo malodane zatrto. Komandir trinajste kurirske postaje Tarzan je že težko prenašal to obupno stanje in začel s tovariši kovati načrt o pobegu. Po njegovem mnenju, kurirska postaja ni smela dlje mirovati in biti izolirana od sveta. Po večdnevem razpravljanju so se kurirji domenili, da zbežijo iz vasi skozi vaški kanal, ki je tekel izpod Gulčeve hiše globoko pod zemljo skozi naselje in se končal pod vaškimi napajališčem za živino.

Nad koritom je bila bližnjica, ki je vodila k podružni cerkvi Sv. Lenarda. Za cerkvico se je vila v pobočje stezica, in peljala v cerkveni potok, nato dalje v gozd nad vasjo. Za lučaj višje je stala nemška postojanka, levo od postojanke bi se dalo pobegniti mimo cerkve po stezici v potok, ne da bi Nemci opazili karkoli, čeprav bi partizani bežali le kakih deset metrov stran od nemške zasede.

Ko so načrt za pobeg temeljito pripravili, so sklenili, da zbežijo, pa čeprav bi tvegali svoja življenja. Treba je bilo izdelati še nekatere podrobnosti, postaviti straže ter določiti dan in uro. Vsi smo upali na uspeh akcije.

Domenjenega dne je Gulčeva mama prva skočila v kanal, za njo pa v presledkih vsi kurirji. Po vseh štirih so drug za drugim molče rili naprej, saj se je bilo treba prebiti pod zemljo kakih petdeset metrov. Spremljal jih je le vodni šum.

Ko so se mukoma prebili skozi temo in prispeli iz kanala se je zunaj delal prvi mrak. Dekleta, ki so v bližini stražila, so pomahal partizanom češ, prosta pot, ti pa so se po presledkih razbežali na domenjena mesta. Kmalu se je oglasil tudi cerkveni zvon in oznanil zdravomarijo. Po domačijah so se žene posebno pobožno prekrizale ter začele moliti očenaš. Hrabra Rozalija se je na posled poslovlila od zadnjega ubežnika, njemu in vsej skupini je voščila srečo ter se po istem podzemskem rovu priplazila do doma. Premočena obleka se je oprijemala njenega žilavega in čokatega telesa, ki je kar kipelo od zdravja.

Partizani so srečno obšli postojanko. Le Francu, ki je bil nekoliko neroden se je nekeje spotaknilo, da je telebnil na tla. Čutarica, ki jo je imel pripeto na nahrbtniku je votlo zažvenketala. Nemci v postojanki so verjetno slišali nenavaden ropot in takoj vžgali z orožjem na vse strani. Tudi na drugih stražarskih mestih so kmalu nato začeli streljati tjavdan. Nazadnje so se oglasili minometi in stresali mine v hribovska pobočja. Streljanje je trajalo dlje časa. Nemci niso imeli mirne noči. Zaslutili so, da se nekaj dogaja in začeli zganjati lučiča.

Ves ta hrup je preplašil tako vaščane kot pobege. Zbali so se drug za drugega. Sredi noči je divjanje le ponehalo. Naslednje jutro je nemški konj privlekel v vas poginulega vola. Nemci so ga pustili pred vojaško kuhinjo. Uboga žival je ponoči ušla iz hleve ter se lačna pasla v bližini postojanke. Nemce je to premotilo, da so preslišali partizane, ki so ravno takrat bežali. Znesli so se le nad živaljo, misleč, da gre bogve za kaj. Partizani pa so jo neopazno pobrisali v gozd. Preživeli so le velik strah.

Po štirinajstih dneh bivanja v vasi so se Nemci končno umaknili iz naselja. Partizansko življenje je spet zaživelo. Kmalu so se vrnili kurirji trinajste postaje in priredili miting, katerega smo se vsi veselo udeležili. Staro in mlado se je radostno zavrtelo s partizani. Gulčeva mama je posebno razigrano zaplesala s kurirji, ki jih je tako spretno rešila pred Nemci.

ROMAN STUBELJ

Vabilo

ZB NOV Bohinjska Bistrica vabi h odkritju spominskih obeležij padlim borcem, ki bodo v nedeljo, 12. oktobra, ob 9. uri na Gorjušah in ob 11. uri na Koprivniku. Domačini Gorjuš in Koprivnika posebno vabijo na to slovesnost vse borce in aktiviste, ki so se v času NOB zadrževali v teh krajih. Po svečanosti bo tovariško srečanje pri Korošiču na Koprivniku. Prevozi iz Bohinjske Bistrice bodo organizirani z avtobusi.

Ivan Jan: Gorenjsko domobranstvo

V tem centru so bili imenovani tudi poveljniki in njihovi namestniki v domobranskih postojankah. Se posebej je bilo poudarjeno, da bodo v centru urejali tudi vprašanja vzpostavljanja novih postojank in vse, kar je s tem v zvezi. Center je uredil tudi centralno skladišče orožja in ostale vojaške opreme, s katerim so oskrbovali domobranske postojanke.

Zelo zanimivo je bilo urejeno glede odnosov in načina poveljevanja. Poveljniki domobranskih postojank z njihovimi namestniki vred so Dichtlu odgovarjali prek poveljnika oz. šefa centra. Tu zasledimo, da so Nemci odvolili slovensko poveljevanje vendar s pripombo, naj moštvo pozna tudi nemška povelja, kajti — kot pravi Dichtl — »vska čas moramo biti pripravljeni prevzeti poveljevanje v nemščini.« Tudi glede pozdrava so postali gestapovci liberalnejši: dovolili so salutiranje in sploh običajno vojaško pozdravljanje brez fašističnega stegovanja rok.

Da bi bilo poveljevanje prožnejše, so posamezne postojanke spadale pod poveljstva tistih STAPO — izpostav, oz. SIPO uradniku, kjer so bile posamezne postojanke, ki so jih oskrbovale s prehrano, orožjem in denarjem. Čeravno so vsi ti napori hoteli kazati na zunaj nekakšno samostojnost domobranskih posadk oz. njihovih poveljstev, Dichtl jasno govori, da samostojne akcije niso dovoljene. Brez vednosti izpostav STAPO se ni smelo zgoditi nič važnejšega:

— Samostojne in nujne akcije so dovoljene v sporazumu oz. z vednostjo izpostave STAPO, in sicer:

a) Pod vodstvom poveljnikov posameznih domobranskih postojank, toda z nalogo, ki jo da vodja izpostave STAPO.

b) pod osebnim vodstvom vodje izpostave STAPO z ramo ob rami z vojak izpostave STAPO ali policije;

c) samostojne akcije (kar je bilo praktično le redko) pod vodstvom posameznih poveljnikov ali vodnikov domobranskih enot.

O važnih uspehih itd. je treba čimprej sporočiti pristojnemu vodji izpostave STAPO.

O važnih uspehih itd. je treba čimprej sporočiti pristojnemu vodji izpostave STAPO.

Posebej je bilo naročeno, da aretacije, hišne preiskave in zaplenbe domobranske posadke ne smejo vršiti brez vednosti oz. brez povelja gestapa. Pri vsem delovanju so se morale domobranske posadke ogibati samostojnim nastopom.

Glede izbiranja moštva so domobranske posadke — po Dichtlu — nastajale pretežno iz prostovoljcev. Poveljstvom postojank je bilo naročeno, naj bodo pri zbiranju moštva zelo pazljivi, kar je veljalo zlasti za tiste domobrancelje, ki so imeli na skrbi čuvanje vojaško pomembnih obratov in drugih ustanov ter važnih vojaških delih. Dovoljeno je bilo sprejemati tudi vojaške ubežnike (iz nemške in partizanske vojske), vendar jih morajo na izpostavih STAPO poprej natančno izprašati in jim zagotoviti, da ne bodo zaradi poprejšnjih prestopov prav nič kaznovani. Se posebej Dichtl omenja tiste fante, ki so najprej dezertirali iz nemške vojske k partizanom, potem pa pobegnili od partizanov. Tudi tem je bil omogočen sprejem v domobranske vrste. Seveda po natančnem zaslišanju.

To povelje odreja tudi, kako naj bodo domobranci oblečeni. Njihova uniforma je siva uniforma Sicherheits policije, toda bluza je brez našivov, na gorski kapi pa je na levi strani našit nemški orel. Da bi se razlikovali in med seboj poznali in da bi bili videti bolj »slovenska vojska«, je bilo Gorenjskim domobrancem z dovoljenjem gaulajterja dr. Rainerja omogočeno nositi znak slovenskega orla, in sicer v belo-modro-rdeči barvi, ki so ga nosili na levem rokavu.

Da bi se moštvo udarnih čet razlikovalo od drugih domobrancev, je le-to na levi strani ovratnika nosilo znak mrtvaških glav. Torej tako kot SS!

Organizacija poveljstva oz. štaba je bila zelo natančna, vendar pa tudi ta — in še kako otipljivo — priča, kdo je bil dejanski vodja »Gorenjskih domobrancev«! Kot rečeno, je bilo vodstvo v osebi SS obersturmführerja, ki je bil KdS in SD na Bledu sicer pa je bilo poveljstvo sestavljeno takole:

— Vodja in poveljnik Gorenjskega domobranstva je postal SS — obersturmführerja Erich Dichtl s sedežem v Kranju.

— Vodja oz. poveljnik za politično delo v Gorenjskem domobranstvu je bil SS — obersturmführer Messner, ki je bil hkrati tedaj šef izpostave SIPO in SD v Kranju. Se pravi, da je bil vodilni gestapovec v centru Gorenjskega domobranstva Messner. Kot vidimo, so bili vsi trije vodilni oficirji Gorenjskega domobranstva visoki funkcionarji nemške SIP in SD. V nadaljevanju slede slovenski oz. gorenjski voditelji tega centra:

— Za poveljnika centra Gorenjskega domobranstva v Kranju je bil imenovan Slavko Krek (nečak ministra kraljevske begunske vlade dr. Mihe Kreka). Le-temu je bilo naloženo najtesnejše sodelovanje z Messnerjem in z Dichtlom. Njegova funkcija bi po naše še najbolje ustrezala načelniku štaba.

— Za načelnika vojaško-disciplinskega oddelka je bil imenovan Marjan Fludernik. Ta je imel na skrbi mobilizacijo, formiranje in ustanavljanje enot Gorenjskega domobranstva.

— Načelnik obveščevalne službe je postal Janez Ovsenik. Med imenovanimi je to prvi domačin iz kranjske okolice, doma iz Predoselj. Ta je bil že znan preganjalec partizanstva, pred vojno sodelavec dr. Smajda in Janeza Brodarja, zdaj pa njihova najzanesljivejša zveza;

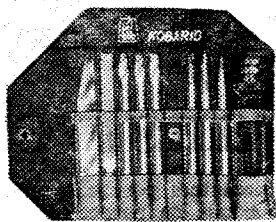
— Za načelnika policijsko-kriminalnega oddelka, posebej za probleme OF in NOV, je bil postavljen Milan Amon. Njegova dolžnost je bila najtesnejše sodelovanje z voditelji izpostav STAPO. Ta je slovel kot poglaviti in surov zasliševalec aretiranih. Prav zato je bil tudi postavljen na to mesto.

— Na zelo pomembno mesto načelnika oddelka za propagandno delo pa je bil postavljen Alojz Perne, kmet iz Povelj pri Golniku, ki je bil pri izvrševanju svoje dolžnosti vse do konca zelo prizadeven.

Poleg teh je bilo v centru še več drugih: zloglasni Franc Erpič, ki je bil na začetku delovanja tudi poveljni udarne čete v Kranju; Franc Senk-Kukovec iz Suhe, ki je bil Amonov namestnik in prav tako znan kot surov in n previden človek, krvoločan kot Amon. Pomemben in skrit sodelavec je bil tudi Alojzij Lesjak, šef kmetijske zadruge v Kranju.

Udarne četa (oz. vse udarne čete, kolikor bi jih še ustanovili) je bila podrejena izključno in neposredno poveljniku Dichtlu. Ta jo je pošiljal tja, kjer je po njegovem trenutno lahko največ zalegia. Treba je priznati, da so se domobranci s tem močno približali partizanski taktiki »udariti in izgniti«. Zato je bila ta četa, ki se je pojavljala zdaj tu zdaj tam, zelo nevarna.

(Nadaljevanje prihodnjic)

GARNITURA ORODJA TIK G - 71

GARNITURA
ORODJA ZA VAS

- izdelana iz visokokvalitetnih materialov
- vsestransko uporabna
- garnitura, ki jo morate imeti

ZA VAS JIH IZDELUJE
TIK TOVARNA IGEL KOBARID

Bogato izbiro damske in moške konfekcije iz najboljših tkanin in raznih vrst usnja in krzna v modnih krojih od oblek, kril kostimov do plaščev dobite v Modni hiši v Ljubljani ali Mariboru na oddelku konfekcije. Prepričajte se!

MODNA HIŠA
LJUBLJANA-MARIBOR
Prodajni servis

Obrtno podjetje

OBRTNIK — Borovnica

NUDI ZELO UPORABEN IN PRAKTIČEN IZDELEK — ZLO-
ŽLJIVO LESTEV ZA NA PODSTRESJE.

Obvestilo

Ob priliki izeta poverjenikov TV 15 dne 20. septembra 1969 sta naredila nekaj fotografskih posnetkov skupine izletnikov, kakor tudi posameznih grup udeležencev izleta, naš novinar tovariš Mile Pavlin in Igor Križanovsky-Oleg znan pod imenom »črnoogledi humoristi«.

Prosimo vse tiste udeležence tega prijetnega izleta, če žele ohraniti spomin našega prvega izleta vsaj na fotografiji, naj nam to sporoče, odnosno pričakuje-mo Vašega natočila.

Naročila sprejema uprava TV 15.

Iščemo sedmega udeleženca s pohoda na Triglav

Na dan osvoboditve Beograda 20. oktobra 1944. leta je odšla skupina mladincev na vrh Triglava, kjer je izobesila državno zastavo v čast osvoboditeljev Beograda.

Fotograf je ta zgodovinski trenutek na vrhu Triglava ovekovečil in slika je bila že večkrat objavljena v različnih časopisih. Toda vse do zdaj nam niso znana vsa imena, zato iščemo šestega in sedmega udeleženca tega pohoda. Znano nam je, da so bili v patroli naslednji tovariši in tovarišice:

Peter Rozman, politkomisar štaba čete Jeseniško-bohinjskega odreda; Janez Gorišek, odredni sekretar SKOJ; Angelca Vidic — Vlasta in Ivanka Stare kot predstavnici mladine s terena Bohinj; Anton Pretnar iz Zasipja in Bernard Rekelj iz Spodnjih Gorij pri Bledu, kurirja četrte reledne linije.

Torej znana so nam imena šestih udeležencev. Nikakor pa se udeleženci pohoda ne morejo spomniti imena sedmega udeleženca. Menda je bil to neki Drago, ki zdaj živi nekje ob morju. Prosimo sedmega udeleženca pohoda, da se javi na uredništvo »TV-15« ali pa da piše na moj naslov: Jože Vidic, Povšetova 104/d, Ljubljana.

Prav tako nam ni znano, kdaj, kje in kako je padel Janez Gorišek. Ne vemo niti to, od kod je bil doma. Prosim vse, ki karkoli vedo o padlem sekretarju SKOJ Janezu Gorišku, da mi to sporočijo.

JOŽE VIDIC

NE ZGRADITE SVOJE HIŠE BREZ VRAT IN OKEN

LJUBLJANA, Vižmarje 168
LJUBLJANA, GR. hala "D"
CELJE, Tkalska 13
MARIBOR, Cankarjeva 4

NOVO nagradno ŽREBANJE vseh hranilnih vlog pri KREDITNI BANKI CELJE

Vloge sprejemajo:

Osrednja enota Celje, podružnice:
Celjska Mestna hranilnica, Podružnica za kmetijstvo
Celje, Velenje, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica in ekspoziture:
Zalec, Mozirje, Soštanj, Dravograd, Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica, Radlje ob Dravi, Slovenske Konjice, Rogaška Slatina, Smarje pri Jelšah, Sevnica, Brežice, Laško, Sentjur pri Celju.

Zrebanje bo v Brežicah, 13. decembra 1969.

**kreditna
banka
celje**

Rešitev iz dvojnega obroča

Sedel sem v družbi nekdanjih partizanov in vsak mi je kaj povedal, kako je bilo v hribih med vojno. Eden izmed njih je bil tudi France Zavrl iz Ježevca pri Gradišču, nedaleč od Dol v litijski občini, zdaj petdesetletni kmet. Proti koncu vojne je prišel v Šlandrovo brigado.

Sprva se je brigada, ki ji je takrat poveljeval Boris Vinter, zadrževala v hribih okoli Litije. Izvedli so več akcij, dvakrat so se spustili tudi na železnico in rušili mostove.

Kmalu je postal Zavrl mitraljezec, za pomočnika so mu dali Železnika z Jablane pod Sveto goro v okolici Zagorja.

Tiste zadnje zime je bilo zelo hudo. Snega je bilo dosti in tudi mraz je trpinčil borce. Nemci so hoteli brigado uničiti in so zato nanjo pošiljali vedno nove in nove, spočite ter dobro opremlje-

ne čete. Med njimi so bili tudi vlasovci, ki so se divje zaganjali v hribe.

Nekega dne so se morali umakniti na Menino planino. Vrh te 1508 metrov visoke gore je brigada prišla od Tuhinja sem. Z vrha je Zavrl gledal proti Novi Štifti in Gornjem gradu. Skupaj s pomočnikom sta občudovala lepe pašnike in bogate gozdove. Toda tedaj za občudovanje ni bilo dosti časa, ljudi je tudi morila skrb, kaj bo.

Vsa brigada je bila razporejena po temenu Menine, okoli nje pa so se začeli zbirati sovražniki. Poskušala se je prebiti, pa ni šlo. Zdaj so napadli Nemci, in vlasovci, hoteli so vreči brigado s položajev na višinah. Zdaj njim ni uspelo, brigada se je obdržala. Zavrl je neutrudno streljal, Železnik pa je krmil mitraljez z naboji. Ko so znova navalili na brigado vlasovci, je Železnik vstal, da bi podal Zavrlu okvir z naboji. Tedaj pa ga je zadela sovražnikova krogla. Zgrudil se je smrtno zadet.

Tri dni in tri noči so Nemci in vlasovci napadali Menino. Brigada ni imela ne počitka ne miru, niti niso dobili borci grizljaja. Zaradi lakote, mraza in utrujenosti so bili borci že na koncu svojih moči. Po odbitem sovražnikovem napadu pa se je ponudil komisar Pangracij, domačin iz Tuhinjske doline, da popelje brigado iz obroča. Nekoč je pasel krave po Menini in je poznal vsak grm.

Stab je privolil, saj je bilo

očitno, da dolgo ne bo več mogoče držati. Pangracij je odšel pogledat in se je čez nekaj časa vrnil.

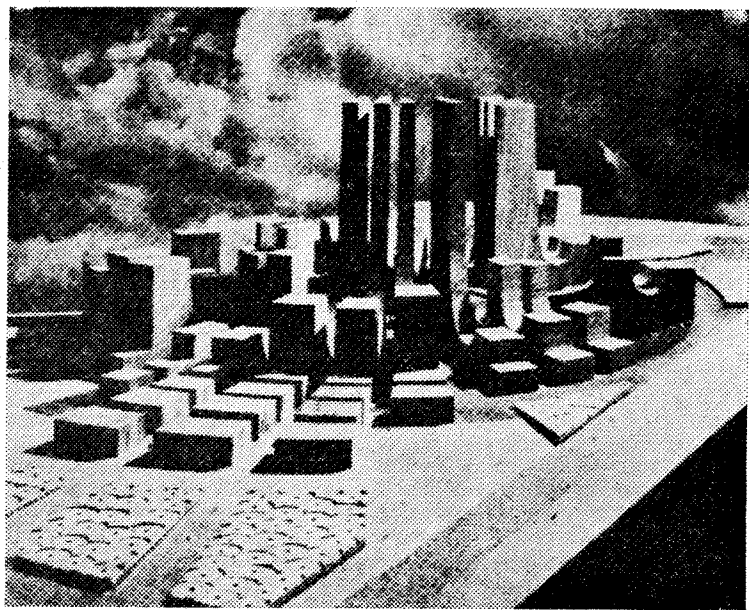
Potem je popeljal brigado po zasneženih pobočjih do oddaljenega roba. Tam se je začela skriti drča za spuščanje lesa v dolino. Drseli so po njej navzdol in se mimo nemških straž bolj privalili kot prišli v bližino nemških topovskih položajev. Zavrl je skrit za smrekami v žlebu slišal nemška povelja za streljanje.

Ko so bili že na varnem, se je streslo ozračje. Nemški topovi so začeli streljati, da bi pripravili pot pehoti. Kasneje so borci zvedeli, kako je bilo, ko so zapustili greben na vrhu. Vlasovci so kmalu ugotovili, da tam ni nikogar več in se pognali, da bi zasedli vrh Menine. Pozabili so sporočiti topništvo, kje so, morda so bili tudi prepozni ali pa je šlo za kako pomoto, skratka, neadoma so se začele med njihove vrste vsipati granate. Preden so uspeli obvestiti topništvo o pomoti, je bilo med njimi že mnogo žrtev, drugi pa so se razbežali.

Vest o tej pomoti je kaj kmalu obletela vse enote naše vojske v teh krajih. Borci so se škodoželjno smejali sovražnikom, ki so z granatami izplačali svoje podrebnike za njihovo zvesto službo.

Zato se Zavrl še zdaj rad ozira proti vrhu Menine, kjer bi skoraj dočakal svoj konec, pa se mu je zadnji hip obenem s tovariši nasmejala vojaška sreča.

JOŽE ZUPANČIČ

Maketa spomenika-kostnice v Barletti, delo kiparja Dušana Džamonje

V Barletti v Italiji: spomenik jugoslovanskim žrtvam

Po zrušenju italijanske fašistične vojske septembra 1943 so se v raznih krajih južne Italije, ki so bili že osvobodjeni, začeli zbirati primorski in istrski fantje, ki so bili prej v italijanski vojski, v tako imenovanih posebnih bataljonih, ali po zaporih, konfinacijah in internacijah, da bi vključili v partizanske enote za boj proti fašističnemu okupatorju in njegovim hlapcem v domovini. Bili so to fantje, ki so predstavljali jedro prekomorskih brigad.

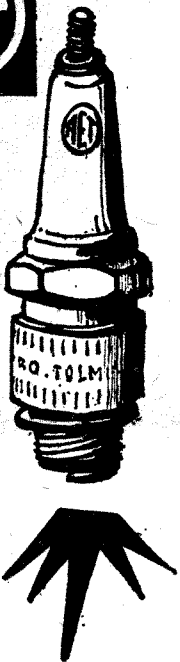
Tudi v Bariju in okolici je bilo več jugoslovanskih baz, kjer se je zbralo več tisoč ljudi. Od ranjencev in tudi beguncev jih je mnogo tudi umrlo, mnogo Jugoslovancev pa je padlo tudi v italijanskih partizanskih, predvsem garibaldinskih enotah po vsem polotoku. Vsi ti padli in mrtvi zaslužijo, da se jim domovina oddolži. V ta okvir sodi tudi gradnja spomenika-kostnice, ki jo že postavljajo v Barletti.

Načrt za ta spomenik vsem tistim Jugoslovancem, ki so padli ali umrli kjerkoli v Italiji, je izdelal znani jugoslovanski kipar Dušan Džamonja, ki je doslej napravil že več podobnih spomenikov (npr. spomenik revoluciji v Moslavini ter spomenik »Januarskim žrtvam« v Dubravi pri Zagrebu).

O svoji zamisli za spomenik-kostnico v Barletti je Dušan Džamonja povedal: »Gre za spomenik-kostnico našim umrlim borcem v Italiji. To so tisti naši borci, ki so jih kot ranjence prepeljali na

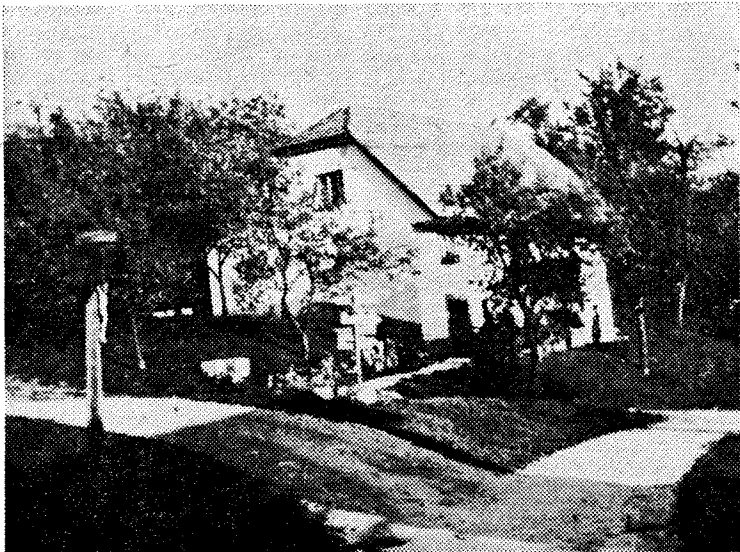
osvobojeno področje v Italiji. Poleg tega sodijo sem tudi tisti, ki so prišli v južno Italijo in tam umrli v času prve svetovne vojne. Po večletnih pogajanjih med jugoslovansko in italijansko vlado je bil dosežen sporazum, po katerem je Italija odstopila Jugoslaviji kos zemljišča, kjer bo stal spomenik, ki bo hkrati skupna grobnica ali kostnica za vse borce, padle v Italiji.

Osnovni simbol mojega načrta je grobni element, ki iz periferije kompozicijske teme tlorisa ritmično raste proti središču in prerasča v vertikale, tako da krožno tvori stražo nad odprtino nad atrijem kripe. Vstop v kripto bo po širokem stopnišču, ki vodi v atrij kripe, v atrij, katerega stranske stene se odpirajo proti Jadranskemu morju, tako da nastane na tem mestu široka terasa. Ta odprtina samega atrija pred kripto predstavlja simbolično povezovanje jugoslovanskih borcev, padlih ali umrlih v tujini, z domovino. Atrij kripe je hkrati komemorativni prostor, katerega vsebina se poudarja z ritmičnim nizom bronastih elementov na stranskih stenah. Slovesni ritem se ne ustavlja, zavira, pač pa je stalno navzoč. Ta prostor je prav tako vizualno in vsebinsko povezan s samim spomenikom preko široke odprtine na stropu atrija, s čimer se pojasnjuje simbolična rast vertikale spomenika in samih temeljev kripe in jih kot spomeniško z ene, kot grobno z druge strani vsebinsko in idejno povezuje.

AVTOELEKTRO
TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk
Informacije dobite
v vseh prodajalnah avtomobila

Hiša na klancu nad Vačami

Mile Pavlin **SKRIVNOST
ŠIMNOVE SMRTI**
/ TORZO ROMANA /

44

»Ponovi, kar si rekel o meni!« sem ježno zakričala.

Pisano me je pogledal, pa tudi pomilovalno, nato se je spet zarežal:

»No, pa bom, če že hočeš, čeprav se dvakrat pove samo v mlinu. Izdajalka si in še vlačuga povrh. Taka za eno marko!«

Prišel mi je bliže, takrat pa se je moja roka sama od sebe dvignila. Z vso močjo sem ga usekala čez obraz, da me je dlan silovito zapela in v trenutku vsa odrevenela. Tako je bil presenečen, da je kar obstal kot pribit. Tako mi je ponudil priložnost, da sem ga še nekajkrat usekala, zdaj z ene, zdaj z druge strani. Sele tedaj se je ovedel, planil name, me podrl na tla in začel klicati oba pajdaša. Če bi bila sama, bi zlahka obračunala z njim, toda ko so bili trije, so mi zvilili roke za hrbet in jih zvezali z vrvmi. Ko sem jo pogledala, saj me niso mogli zlepa ukrotiti, sem videla, kako je še vsa krvava od prejšnjih žrtev. Kričala sem, kar sem mogla, privezali so me k smreki... Onemogla sem, samo stokala sem še lahko. Ko sem se ozrla po onih treh, sem jih videla pordele in upehane, Šimen si je brisal kri z ust.

Spet sem si opomogla, da sem lahko kričala:

»Da boš vedel, kako se mora moški obnašati pred ženskami, pa čeprav je tak gospod kot praviš da si ti! Vem, da niso vsi partizani taki, da to kar počenjaš z menoj, delaš naskrivaj kot razbojnik. Če bi tvoji nadrejeni zvedeli za to, bi tudi zate poiskali jamo. Le počakaj, če jim jaz vsega ne povem, jim bo pa kdo drugi. Vsakdo pride enkrat na vrsto! Še ne veš, s kom imaš opravka!«

Samo režali so se, potem pa mi je Šimen rekel: »Že vidim, da se s teboj ne da pametno pogovarjati. Fantje, leskovko v roke. Zdaj mi boš plačala, ko si me udarila!«

Cez rame sem zagledala oba pajdaša, ki sta se

45

mi bližala. Palici sta najbrž imela že nekje pripravljene. Eden je vprašal:

»Šimen, tako jo bo treba privezati, da nama bo kazala hrbet. Drugače bo skakala in jo bo težko zadeti,« je rekel eden.

Zgrabili so me, me najprej odvezali od smreke, mi razvezali roki, porinili z obrazom nazaj k deblu in mi obe roki zvezali tako, da sem objemala steblo. Tako trdo, da so me zbolela vsa rebra. Potem sem bolj slišala kot čutila, kako mi trgajo bluzo s telesa, zatem še perilo. Vmes sem slišala nekaj takih pripomb, ki me je zaradi njih še zdaj sram. Vsi trije so obžalovali, da sem tako krepka in lepa deklina, zdaj pa bom imela za vedno pokvarjen hrbet in zadnjo plat. Sicer pa bo za črve tako vseeno...

Končno so nehali. Za hrbtom sem spet čutila Šimna.

»Zadnjič te vprašam, s katerim gestapovcem si imela zveze?« je vprašal. Nisem odgovorila in že je zažvižgalo. Udarci me je spekel kot ogenj, hrbet mi je odrevenel. Ze je padlo drugič. Samo stresala sem se še. Bolj od jeze in razočaranja nad partizani me je peklo to, da sem brez moči, na milost in nemilost prepuščena zločincem. Ko so za hip prenehali deževati udarci, sem našla toliko moči, da sem mu odgovorila:

»Z nobenim.«

»Pa one druge zveze, kot ženska z moškim?«

»Smrkavec si še, toda morda le toliko poznaš žensko telo, da znaš razlikovati žensko, ki je imela že kdaj opravka z moškim od device. Izvoli, v polni oblasti me imaš, pa pogledaj, če ti ni sram,« sem z vso ihto rekla.

Slišala sem oba njegova pajdaša, kako sta se zasmejala. Takoj nato sta začela Šimna nagovarjati, naj me pogleda. Ne vem zakaj, toda ta ju ni

Razočaranje naših pregnancev na Sardiniji

Devetnajstega oktobra bo v Kopru prvo srečanje političnih pregnancev na Sardiniji. Ob tej priložnosti bo izšla v knjižnici NOV in POS republiškega odbora ZZB NOV Slovenije kronika naših »Sardincev«. Avtorja knjige, ki nosi naslov »Narodnoosvobodilni boj Primorcev in Istranov na Sardiniji, Korziki in južni Franciji«, sta Srečko Vilhar in Albert Klun; založnik pa »Soča« iz Nove Gorice.

Iz imenovane knjige objavljamo odlomek, ki govori o tem, kako so naši pregnanci preživljali dni italijanske okupacije jeseni 1943.

Naše pregnance na Sardiniji je kapitulacija Italije močno razgalila. Okrepili so se njihovi upi, da bo kmalu napočil čas, ko se bodo lahko vrnili domov in tudi sami prispevali delež v boju proti okupatorju. Čim so se na otoku pojavili zavezniki, so izkoristili vsako priložnost, da so jim hiteli naproti in jim izjavili, da so jih fašisti s silo pripeljali na Sardinijo; razlagali, kakšno škodo je povzročil fašizem na Primorskem; govorili o svoji navezanosti na Jugoslavijo in težki borbi jugoslovanskih narodov ter apelirali, naj jim omogočijo odhod v domovino. Zavezniki pa niso pokazali razumevanja za njihove želje.

Toda po obetajočih septembrskih dneh se je položaj za naše ljudi na otoku izenada močno poslabšal. Že prve dni oktobra 1943 so ostale posebne delavske čete skorajda brez vsake hrane in zdravil. V tistem času so se italijanske divizije umaknile s Korzike na Sardinijo, a pred gnevom razjarjenih množic tudi korziški kolaboracionisti. Tudi zaradi tega so se začela skladišča na Sardiniji vedno bolj prazniti. Za naše ljudi na otoku se je začelo eno najtežjih obdobj njihovega pregnanstva, ko »so v nepopisni stiski jedli tudi travo, da bi si rešili gola življenja.« Komandanti posebnih delavskih čet so se začeli v tem času trkati na prsi, da so postali zavezniška vojska in zato morajo naši pregnanci še bolj ubogati. Fašistični oficirji so ostali na svojih mestih in naše ljudi še naprej gonili na trdo težaško delo. V tem času najtežjega boja za obstanek, ko se niso imeli na koga opreti, pa so naši pregnanci bolj kot kadarkoli prej stisnili svoje vrste in iskali izhoda v lastni samopomoči. Le na ta način so se lahko zavarovali pred uničenjem, ki jim je grozilo na vsakem koraku. Bilo je skoraj neverjetno, da so se morali naši ljudje tako trdo boriti za svoj obstoj, ko je že padel fašizem, Italija kapitulirala, na otoku pa so se že bili usidrali zavezniki. Stanje v 234. posebnih delavskih četah proti koncu leta 1943 je slikar Rafael Nemec iz Vrtojbe pri Gorici razčlenil tako-

le: »V tistem kritičnem času, ko je zamrla vsaka vest iz domačih krajev in so naši ljudje strgani in bosi daleč naokrog iskali hrane, da bi ohranili svoja življenja, se je naša politična in kulturna dejavnost še bolj okrepila. Popolno osamljenost in odtrganost od vsega civiliziranega sveta smo polnili z našo slovensko in hrvaško pesmijo. Vse bolj so prihajale na dan misli in pesmi naših velikih mož. Nekateri so potegnili iz svoje osebnosti, skrite garderobe, žepne izdaje pesmi in prozo iz naše književnosti. Bolj pisмени so začeli tudi sami sestavljati pesmi in prozo. In tudi zaradi tega je postajala naša četa, v kateri je bilo dve tretjini Primorcev in ena tretjina Istranov, iz dneva v dan bolj homogena in kompaktna.«

Bilo je vedno manj hrane in zdravil za obrambo proti malariji. Toda če se je zaradi tega naš človek pritožil, je komanda čete to vzela za upor.

Hude stvari, ki so močno razburile naše vojaške pregnance, so se dogodile tudi v Olbio. V tem pristanišču je 225. četa nakladala in razkladala ladijske tovore. Ker so bili pripadniki čete sestradani, so si včasih pomagali tako, da so si napolnili žep s hrano, ki je v pristanišču ležala po tleh. Čeprav se niso v ničemer pregrešili, jih je višja vojaška komanda osumila velike tatvine. Dogodilo se je namreč, da so iz pristaniškega skladišča izginile velikanske količine hrane in raznega blaga. Šlo je za milijonsko škodo. Nekega dne proti koncu junija so pri 225. četi napravili preiskavo in aretirali 26 mož. Po krajših preiskavi so večino izpustili, toda Romana Bunca iz Lokovca, Edvarda Breclja iz Zapuž pri Ajdovščini, Edmunda Kodriča iz Brji in Avgustina Ukmarja iz Dupelj pri Vrhopolju na Vipavskem so poslali v zapor v Oristano, kjer se je začela dolga preiskava. Obdolžili so jih, da so iz pristaniških skladišč v Olbio in Porto Torresu odnesli blago, ki je bilo vredno več milijonov. Po sedmih mesecih preiskovalnega zapora, ob slabi hrani in strašnih higienskih razmerah (uši, stenice) je končno le prišlo do sodne obravnave. Predsed-

nik sodišča, general Bonagura, pa je moral ugotoviti, da sodišče obtožencem ne more ničesar dokazati. Vse štiri so izpustili iz zapore. Pozneje pa je prišla resnica na dan. Veliko tatvino blaga sta organizirala major Lanai in poročnik Lunga (ali Longo) iz 225. čete. Podkupljeni soferji so na njun račun odvažali blago iz skladišča kar s kamioni. Oba sta bila vključena v široko mrežo črne borze.⁴

Nekatere aretacije naših ljudi pa so bile povsem političnega značaja. 340. četa, v kateri je bilo več zelo borbenih mladincev, je priredila prve dni oktobra 1943 pravi politični miting. Na njem je Janko Koren iz Kobarida razvil jugoslovansko zastavo z rdečo zvezdo.⁵ Manifestantom se je pridružil tudi italijanski podoficir, ki ni skrival svojih protifašističnih nazorov. Med zborovanjem — a na njem je nastopilo več govornikov — so padli v dvorano do zob oboroženi vojaki in aretirali organizatorje mitinga. Med njimi je bil tudi italijanski podoficir. Od Slovencev pa sta bila aretirana Janko Koren in Viktor Turjan iz Trnovca pri Kobaridu. Vse tri so obsodili na zaporne kazni in jih poslali v znano kaznilnico na otoku Asinara.⁶

Pripadniki delavskih čet bi morali po tedanjih predpisih prejemati skromno plačilo za svoje delo. Včasih je to plačilo sploh izostalo ali pa je bilo treba čakati nanj kot na nekakšno miloščino. Tako se je zgodilo, da so v 229. četi že dolgo zaman čakali, da dobijo tistih nekaj lir. Pripadniki čete so zato sklenili, da pojde Marjan Suler, doma iz Bovca, protestirat na komando. Zaradi tega ga je dal komandant vklemiti in privezati ob telefonski drog. Sotovarši so opazili, da se mu je železje zajedalo v meso in da zaradi bolečin ne bo dolgo vzdrljal. Zato so Silvo Tuta iz Tolmina, bratranca Lojze in Ljubo Pretnar iz Trente, Dominik Čelik z Bukovega nad Baško grapo in Danijel Florjančič iz Čiginja sklenili, da bodo Sulerja osvobodili. Prepilili so mu okove. Čelo skupino so zaradi tega aretirali, odpeljali v oristanske zapore in vodili tam dolgo preiskavo. Sodil jih je general Bonagura. Stvar bi se slabo končala, če ne bi obtoženci prišel v stik neki major alpincev, ki je naše ljudstvo spraševal, od kod so doma. Ko so mu povedali, da so Tolminci, jim je začel pripovedovati, kako se je tam boril v prvi svetovni vojni. Zatem se je krepko potegnil za-

232. četa Istres (Francija) septembra 1945

nje. Vojaški general Bonagura jih je izpustil na začasno svobodo s pripombo, da bodo sojeni kasneje.⁷

Tudi po kapitulaciji Italije se je dogajalo, da je šla fašističnim oficirjem močno na živce slovenska in hrvaška beseda. Tako se je npr. zgodilo, da je v mestu Cagliari konec septembra 1943 četa 224. četa čakala v zboru, da ji razdelijo nekaj vina. Komandir čete je stvar močno zavlačeval in zaradi tega so postali fantje vedno bolj nemirni. Tedaj je Andrej Vidmar iz Branika dejal v slovenskem jeziku svojemu sosedu: »Ne izplača se čakati za požirek vina.« Bil je takoj ožen v strel. Komandant je nadržal Vidmarja, da je prepovedano govoriti slovensko in da še vedno velja italijanska oblast. Vidmar mu je odgovoril, da pač lahko govori, v kakršnem jeziku hoče. To je oficirja še bolj razjarilo. Poklical je stražo, ki je Vidmarja odpeljala v zapor. Istega večera je komandant nekega mladega fanta zvezal k kolu, ker naj bi se nekoliko preveč zamudil zunaj. To je bilo zdaj za naše pregnance že preveč. Ponoči so planili iz šotrov, odvezali fanta od kola in Vidmarja osvobodili iz zapora. Akcijo je vodil Pavletič, doma iz okolice Mirna. Naslednjega dne so se pojavili v četi karabinjerji in odpeljali Vidmarja ter še nekaj drugih fantov na poveljstvo v Olbio.

Do pogostih aretacij Primorcev in Istranov pa ni prihajalo tedaj le v posebnih delavskih četah, marveč tudi v redni vojski, kjer so nosili naši vojaki stare puške brez nabojev. Ivan Perdih iz Zapolmina, pripadnik redne vojske na Sardiniji, je v svojih spominih zabeležil: »Slovenski vojaki v mestu Sassari smo se večkrat uprli ali pa oficirjem odrekli pokorščino. Tako smo po kapitulaciji Italije z ovratnikov potrgali zvezdice in se dogovorili, da ne bomo več pozdravljali nadrejenih. Začele so se pogoste are-

tacije. Tako je bil večkrat zaprt Milko Pirc iz Koprive na Krasu. Zaprti so tudi Jakulina iz Grudnice pri Mostu na Soči. On pa je razbil vrata zapora in se sam osvobodil. Ko so se oficirji prepričali, da nas ne bodo uklonili, so popustili. Pred vojaško sodišče v Oristanu pa je prišel Pirc, toda dobil je nizko kazen le zaradi tega, ker ga je branil advokat s Sardinije, član KPI in ga je zelo dobro zagovarjal.⁸

Če bi Badoglioeva vlada pokazala vsaj nekaj razumevanja do vprašanja Primorcev in Istranov, ji naših pregnancev ne bi bilo treba pošiljati na Asinara in v druge sardinske kaznilnice. Toda vojaška oblast na otoku se ni v ničemer spremenila niti po kapitulaciji Italije.

¹ Vidmar Andrej: Spomini na Sardinijo, str. 3, rkp, M—ONPPS—PAK.

² Pirković Ivo: Po sledovih rimske volkulje, Ljubljana 1953, str. 78.

³ Nemec Rafael: V 234. Slav Company, str. 1, rkp, M—ONPPS—PAK.

⁴ Bunc Roman: Iz mojih spominov na Sardinijo. Zabeležil Jožef Doljak, str. 1, rkp, M—ONPPS—PAK.

⁵ Zanimiv je izvor te zastave. Viktor Turjan, ki bi bil moral s 340. posebno delavsko četo na Sardinijo, je na poti pobegnil. Pozneje so ga ujeli in je bil zaprt v La Spezia. Ob bombardiranju mesta je pobegnil in ob splošni zmedji v mestu »stisla« v Casa del Fascio (Fašistični dom). Tu je našel trofeje, ki so jih fašisti prinesli iz Španije in med njimi tudi rdečo zastavo s srpom in kladivom. To je stlačil v nahrbtnik. Kmalu zatem so ga tirali preko Korzike na Sardinijo, kjer se je v kraju Poetto vnovič znašel v svoji četi. Po vojaški kapitulaciji Italije je iz kosa te zastave in drugega blaga krojel Viktor Prezelj iz Cerknega sešil jugoslovansko zastavo z rdečo zvezdo.

⁶ Prezelj Viktor: Moji spomini na Sardinijo, str. 5—6, rkp, M—ONPPS—PAK.

⁷ Turjan Viktor: Pismo Sr. Vilharju, Ljubljana, oktober 1968. M—ONPPS—PAK.

⁸ Koren Janko: Pismo Sr. Vilharju, Kobarid, 14. 11. 1968, M—ONPPS—PAK.

⁹ Pagon Andrej-Ogarev: Odissejane naših ljudi. Prizadevanja tisočev Primorcev in Istranov na Sardiniji in Korziki. Delo, 11/1969, 65 (Ljub., 8. 3.), str. 19.

¹⁰ Vidmar Andrej: Spomini na Sardinijo, str. 4—5, rkp, ONPPS—PAK.

¹¹ Perdih Ivan: Kaj se je dogajalo z našimi fanti na Sardiniji. Zabeležil Andrej Pagon-Ogarev, str. 2, rkp, M—ONPPS—PAK.

hotel poslušati, ampak ju je celo nadrl. Meni pa je rekel:

»Prava packa si, toda tega ti ne bom naredil. Končno je tudi vseeno, če si se s kom vlačugala. Zaradi takih reči pri nas deklino samo strizemo na balin, zaradi izdajstva pa jih streljamo. Zato mi boš povedala, kdo te je poslal na Pohorje in s kakšno nalogo, s kom naj bi imela zveze in kam naj bi pošiljala poročila. Če boš povedala vse po pravici, te pošljemo na Dolenjsko v kakšno brigado za borko. Če boš imela vsaj malo sreče, boš dočkala konec vojne in se vrnila domov kot nadvse spoštovana tovarišica.

Drugače pa bo spet pela šiba. Toliko časa, dokler ne poveš vsega. Potem si boš skupala pripravno jamo. Ker si lepo dekle, ti bomo dovolili dno nastlati z mahom in praproto...«

Meni pa so se med njegovim nagovarjanjem su-kale po glavi različne misli. V takih trenutkih človek misli veliko bolj hitro kot drugače. Takrat še nisem bila izkušena v takšnih zadevah, tako kot sem postala kasneje, toda že sem pomislila, kako so najbrž mnogi verjeli njegovim obljubam in priznali, čeprav niso bili krivi. Samo da se rešijo muk in negotovosti, da grede proč, na Dolenjsko, kjer morda ni takih kot je Šimen. Potem jih je vseeno pobil in se ponašal z njihovimi priznanji.

Nak, mene pa ne boš, sem sklenila.

»Odlučno zanikam, da bi imela s kom kakšne izdajalske zveze,« sem spet rekla. »To, če me je orožnik ali vojak pozdravil in če sem mu odzdravila, ni nič takega, kar bi bilo sramotno. Drugače bi lahko posumil, da ga sovražim in mi začel nagajati. Potem ne bi mogla več delati v mladinski organizaciji.«

»Aha, zato so te zadnjič spustili skozi mesto in čez most po policijski uri,« je rekel. »Opazovali smo te in te nalašč zadrževali, samo da bi ugoto-

vili, ali boš prišla domov. Prišla si, pozno ponoči. Kar lepo povej, kdo te je spremljal!«

Povedala sem mu, kako sem prišla domov in da me nihče ni spremljal, mu očitala, da sem morala zaradi njega teči in se izpostavljati nevarnosti, da me zapro ali celo ustrelijo.

Nekaj je spet mrmral, potem pa spet:

»Vsi tisti, ki si jih pošiljala k nam, so bili gestapovci. Vse so priznali, ko smo jih trdo prijeli. Pod pazduhami so imeli celo tetovirane esesovske znake. Zato so prišli sem, da bi vohunili, zastrupljali hrano in pobijali oficirje ter funkcionarje. Kaj pa porečeš na to? Kaj naj si mislimo dobrega o aktivistki, ki pomaga gestapovskim vohunom priti k partizanom?«

Nekaj trenutkov sem molčala, ker sem bila preveč zaprepaščena. Navsezadnje bi nekaj od tega le utegnili biti resničnega. Kaj vem, kaj so fantje počeli po Nemčiji, ali so bili resnično samo vojaki ali pa so jih na posebnih tečajih usposabljali za vohune in diverzante. Prav lahko bi me izkoristili v svoje namene in Šimen upravičeno sumi, da o vsem tem nekaj vem...

»O tem nisem ničesar ne vedela ne slišala,« sem hitela zatrditi in mu pripovedovati, kako so fantje poiskali zvezo z nami. »Saj menda pri vas potrebuje predvsem veliko število borcev. Nekaj tveganja pa je pri vsaki stvari. Ne verjamem, da bi bilo ravno vsi gestapovci, lahko pa bi bil med njimi res kdo,« sem končala.

»Pa so bili kar vsi. Razen tega so povedali, da si vedela zanje in tudi, da je gestapo vedel zate. Četudi bi bila poštena, bi te oni izdali in Nemci bi prišli pote. Pa niso.«

Začela sem mu pripovedovati, kako sem zadnje čase nekaj slišala o pobitih gestapovcih na Pohorju. Zato sem se že nekaj časa skrivala in zlasti nisem več spala doma. Morda pa so me res pustili

zunaj samo zato, da bi me opazovali in tako z mojo pomočjo se koga razkrinkali. Ravno zato sem brez dovoljenja naše organizacije kar na lastno pest odšla na Pohorje k partizanom...

»Na lastno pest?« je brž popadel Šimen mojo trditev. »Tudi to je zelo zanimivo, značilno in sumljivo. Torej si nedisciplinirana. Pa povej, kakšno funkcijo si imela doli!«

Povedala sem mu in spet me je začel žaliti in se mi rogati.

»Torej veš za najmanj petdeset naših ljudi. Če veš ti, ve tudi gestapo. Zakaj jih potem niso pozaprti? Ker bi drugače postala našim ti sumljiva. Razen, če niso vsi skupaj gestapovci. Treba bi jih bilo zvabiti k nam in jim temeljito izprašati vest...«

Nekaj časa je molčal. Najbrž je premišljeval, potem pa je nenadoma ukazal pajdašema, naj me odvezeta. Nista ga hotela ubogati, samo vezli sta mi zrahljala.

»Slišiš, punca,« je dejal nato Šimen s čudno priljubljenim glasom, »zdaj boš povedala, s katerimi ljudmi si imela organizacijske zveze. Navzgor in navzdol. Točno moramo ugotoviti, kdo so ti ljudje in kakšni so. Morda pa res nisi nič kriva in smo te po krivem... Potem te bomo seveda izpustili in se ti opravičili, za nekaj dni boš morala celo v bolnišnico, da se ti zaceli hrbet. Morda razumeti, da do izdajalcev ne moremo biti ravno preveč prijazni in dobrotorni. Ali pa boš ostala kar pri nas. Dobila boš zelo važno in zaupno delo. Vojna se bo končala in ves Maribor se ti bo klanjal. Oseba na visokem položaju boš...«

Zaradi teh besed se mi je še bolj zagnusil. Skoraj bruhala bi. Kako si ta pošast predstavlja naš boj za lepše življenje vseh ljudi in kako naše življenje po zmagi? Takrat se niče več nikomur ne bo klanjal, ker se mu ne bo treba. Vsi bomo enaki...

Proslava v Čezsoči

V Čezsoči na Tolminskem bo dne 12. oktobra osrednja proslava letošnjega praznovanja — 50. letnice KPJ in 25. letnice smrti znanega revolucionarja in protifašističnega borca Ferda Kravanja-Petra Skalarja. Ob tej priložnosti bo predsednik občinske skupščine Tolmin, inž. Ferdo Papič izročil domicilno listino aktivistu Zgodnoprimerjskega okrožja. Drugi dan bodo v Čezsoči odkrili tudi spominsko ploščo Ferdu Kravanju-Petru Skalarju, ki je bil rojen v tej vasi. Slavnostni govor bo imel dr. Joža Vilfan, ki bo orisal lik in življenjsko pot Ferda Kravanja in dal poudarka prispevku vsega prebivalstva v borbi proti fašizmu med NOB.

Na Tolminskem vlada že sedaj veliko zanimanje za to proslavo. Občinski pripravljalni odbor je pripravil obširen spored. Zvečer pred proslavo bo v Čezsoči mladinska prireditev ob tabornem ognju. Pri tej prireditvi bodo nastopali mladinci in mladinske bovskega in kobariškega. Drugi dan bo v kulturnem delu sodeloval pevski zbor tolminske gimnazije in idrijska godba na pihala.

Na to proslavo je pripravljalni odbor povabil predstavnike CK ZKS, republiške konference socialistične zveze in sindikatov, predstavnike republiškega odbora ZB, predstavnike Izvršnega sveta Slovenije, republiške in zvezne poslance, sosednjih občinskih skupščin, predstavnike SKGZ iz Trsta in vodstva videmske federacije KPI, PSI in ANPI.

x x x

Prebivalci tolminske občine se tudi med petindvajsetletno fašistično okupacijo niso izneverili nazivu »Tolminski puntarji«, ki so jim ga zapustili njihovi predniki iz časa velikega tolminskega punta. V Čezsoči je vse prebivalstvo že celo desetletje pred začetkom NOB podpiralo borbo domačih protifašističnih borcev, ki jih je vodil Ferdo Kravanja-Peter Skalar. Od Trente do Gornje Trebuše so vsi prebivalci nosili v srcih skrito besedo: Upor! Iz dneva v dan je raslo sovražstvo do fašističnega okupatorja. Ko je leta 1941 KP pozvala na oborožen upor, so prebivalci Tolminčke takoj odgovorili. Številke najbolj zgovorno potrjujejo pripravljenost Tolmincev na borbo. Vsak peti prebivalec tolminske občine je sodeloval v oboroženih partizanskih enotah, ali točneje 4.500 oseb, skoro 3000 ljudi je padlo v oboroženi borbi proti fašistom, nacistom in domobrancem, 2.930 ljudi pa je trpelo po zaporih, internacijah ali pa na pristilnem delu. Bilo je tako, kot je neznani pesnik zapisal o »Krvavi rihli«, ko so na Travniku v Gorici obglavili in razčetrili dne 20. aprila 1941 štiri voditelje tolminskega punta: »Ječijo gore, zemlji srce poka...«

Tak nečloveški in nekulturni pritisk, je v gornji Soški dolini rodil upornika dvajsetega stoletja — Ferda Kravanja-Petra Skalarja. V njem je ostal vtis, da bo treba z uporom preokreniti zgodovino Primorčev, že od takrat, ko se je kot sedemleten deček vrnil z materjo in brati iz pregnanstva. Oče je padel med vojsko na Doberdobu. Ko je kasneje fašizem prepoval slovensko govorico, uničeval slovenske knjige in ukinalj prosvetna društva, je v mladem Ferdu začel rasti upornik. Najprej se je uprl s smelo besedo, kmalu pa tudi z dejanji. Skupaj z Ivančičem sta v decembru 1940 požgala italijansko šolo v Bovcu, v aprilu naslednjega leta pa šolo v Čezsoči. Povezal se je z organizacijo »TIGR«, zbiral in širil med prebivalstvom napredno slovensko literaturo, zbiral orožje in pripravljaj ljudstvo na oborožen upor. Imel je zveze z naprednimi tovariši na Gorenjskem, na Posostvskem, na Krasu in v Trstu. Povezal se je tudi z italijanskimi protifašističnimi organizacijami: »Lega concentrazione antifascista« in »Movimento giustizia o liberata antifascista italiana.« Njegovo delovanje je seglo tudi v Avstrijo, kjer je bil povezan z naprednimi tovariši.

Fašisti so Kravanji večkrat postavili zasede, da bi ga ujeli, pa

jim je vedno ušel. Ko so ga ranjenega ujeli pri Belopeških jezerih, jim je tako prepričljivo »lagal«, da so ga namesto v zapor, poslali k vojakom. Takoj po odsluženju vojaškega roka se je umaknil v ilegalo. Leta 1940 je italijanska policija izdala za njim tirnico in razpisala visoko nagrado za njegovo glavo. Takrat ga je aretirala jugoslovanska policija. Bil je obsojen na zaporno kazen, ki jo je prestajal v Nišu. Iz zapora je ušel s pomočjo paznikov in se vrnil v Ribnico, kjer se je takoj povezal s predvojnimi sodelavcem učiteljem Majnikom iz Volč pri Tolminu in Danilom Zelenom iz Senožec, znanim »ti-grovcem«. Vsi trije so odšli k partizanom dne 15. maja 1941. Na poti v Kočevski rog so jih na Mali gori pri Ribnici obkolili Italijani.

Zelen je bil v borbi z Italijani ubit, Kravanjo so ujeli hudo ranjenega, učitelja Majnika pa so ujeli na begu. Po šestih mesecih

je Kravanja, oblečen v zdravniško haljo pobegnil iz bolnišnice s pomočjo zdravniškega osebja, ki je bilo povezano z OF.

Potem se je vrnil na Tolminsko. Njegov prihod je bil hkrati začetek dela za NOB v Zgornjem Posočju. Pri ljudeh je bil Kravanja zelo priljubljen, zato je njegovo delo imelo velike uspehe. Postal je sekretar KP za Tolminsko. Kasneje je bil imenovan za sekretarja okrožnega komiteja za Zgodnoprimerjsko okrožje. Dne 10. oktobra 1944 je padel na Paljevem nad Desklami, ko se je prebijal skozi nemško zasedo.

Ferdo Kravanja-Peter Skalar je bil poosebljena borba primorskega ljudstva v času petindvajsetletne okupacije in v štiriletni narodnoosvobodilni borbi. Zato je njegov spomin zapisan v srcih Tolmincev z zlatimi črkami. Njegovo ime nosita osemletna šola v Bovcu in Dijaški dom v Tolminu. Doprsni kip je tudi v šoli v Bovcu.

P. A.

Pripadnik obmejne straže Miodrag Grgurović. V civilu je študent zagrebške pravne fakultete. Navdušen je nad naravnimi lepotami Julijcev in Zgornje Savske doline. Slikali so ga točno na tromeji z njegovim zvestim pomočnikom...

Na straži domovine

Blizu tromeje med Italijo, Jugoslavijo in Avstrijo, neke nad Planico, stoji postojanka naših obmejnih straž, ki se imenuje »Borba«. Ime je dobila po znanem listu »Borba«. Ko so novo postojanko odprli, ji je bil za bota ljubljanski dopisnik tega lista, ki drugače izhaja v Beogradu. Uredništvo je vojakom poklonilo televizijski sprejemnik, vojaki pa so postojanko krstili z imenom časopisa.

Mnogim starim partizanom so ostale v spominu postojanke obmejnih straž izpred vojne, preproste stavbe, ki so bile med vojno večinoma požgane, ker so se v njih zadrževali partizani ali pa je grozilo, da bodo okupatorji v njih napravili svoje postojanke.

Ko je nova Jugoslavija organizirala varovanje meja, so obmejni stražarji stanovali po zapuščenih hišah, senikih in stajah. O elektriki, radijskih sprejemnikih, televiziji, vodovodu in drugih pridobitev civilizacije si vojaki niso upali niti sanjati. Tudi drugače so bili slabo opremljeni in oblečeni, po sobah so gorele petrolejke, spali so na pogradih in na slamni, nosili zaplenjene uniforme in orožje.

V štirindvajsetih letih pa se je marsikaj spremenilo. Oglejmo si samo postojanko »Borba«!

Podobna je prej hotelu kot vojašnici. Ob njej je raven prostor, kjer bi lahko stalo najmanj sto avtomobilov. Na njem igrajo vojakski nogomet, rokomet, odbojko, košarko in druge igre. Okoli postojanke so gosti gozdovi, le v bližnji okolici je položna jasa, na kateri stoji stavba.

Vojaki ne spijo več v veliki sobi kot so nekoč. Sobe so podobne hotelskim. Poveljnik ima dve sobi, spalnico in pisarno. Vsi spijo na žimnicah, »slamarice« so samo še spomin. Razen tega imajo na razpolago klubsko sobo, sanitarije, jedilnico in moderno kuhinjo s 150-litrskim hladilnikom.

Višek vsega pa je centralna kurjava. In še to, da kuhar vsak dan speče sveži kruh, tako dober, da bi mu lahko zavidala marsikatera gospodinja. O vodovodu in električni napeljavi pa ni treba posebej pisati...

Mirno lahko zapišemo, da ima vojak v tej postojanki takšno udobje kot ga nima vsakdo niti doma.

JOŽE VIDIC

Pet vprašanj o zdravstvenem varstvu udeležencev NOV

Med udeleženci NOB jih je le malo, ki se lahko pohvalijo, da so povsem zdravi. Zato ni nič čudnega, če na mnogih sestankih članov združenj borcev in vojaških vojni invalidov beseda večkrat nanese tudi na zdravstveno varstvo borcev. O tem je bilo mnogo govora na letošnjih skupščinah ZB in ZVVI, kjer so predlagali tudi razne spremembe in dopolnitve zakona o zdravstvenem zavarovanju v pogledu zdravstvene varstva udeležencev NOB.

Na skupščini ZBZB NOV Slovenije, ki je bila letos konec marca, so vse te predloge obravnavali in jih izoblikovali v tele skupne ugotovitve in sklepe:

»Staranje borcev povzroča razne zdravstvene probleme, ki jim bo treba posvetiti večjo družbeno skrb. Prek družbenih dogovorov s skupščinami, zdravstvenimi ustanovami in zavodi za socialno zavarovanje bo treba izvajati redne sistematične zdravstvene preglede in preventivno ukrepati.

Zveza združenj borcev NOV Slovenije se bo zavzemala pri upravnih organih, da se z zakonom o zdravstvenem zavarovanju omogoči (vsaj borcev pred 9. 9. 1943 oziroma 13. 10. 1943), poleg splošne zdravstvene zaščite še kopalniško klimatično zdravljenje, 100-odstotno nadomestilo osebnega dohodka ob boleznih ter oprostitve participacije pri zdravljenju. Ta olajšava naj zajema tudi kmete borce, izvzemši 100 odstotno nadomestilo osebnega dohodka ob boleznih.

Ker je vse to problematika, ki zadeva veliko večino članov naše zveze, smo zaprosili podpredsednika republiškega odbora ZBZB NOV Slovenije dr. Rudolfa Obratunca, da nam odgovori na nekaj vprašanj v zvezi z njihovim zdravstvenim varstvom:

Kako je sedaj poskrbljeno za zdravstveno varstvo udeležencev NOB?

Poprečno je zanje poskrbljeno v enaki meri kot za druge zavarovance, izjema so le primeri, ko so poskušali z organizacijskimi in drugimi načini izboljšati raven njihovega zdravstvenega varstva. Najbolj prepričljiv primer take izjeme je Maribor, kjer so skupno z okoliškimi občinami organizirali poseben dispanzer za udeležence NOB, da bi na ta način uvedli posebno skrb za njihovo zdravstveno varstvo.

Temu zgledu so sicer sledile še nekatere občine, ki jim pa ni uspelo organizirati tako kompleksnega zdravstvenega varstva za borce.

Zelo veliko borcev in drugih udeležencev NOB umira —med njimi ni ravno malo razmeroma mladih. Kje naj iščemo vzroke temu pojavu? Ali je tega morda krivo slabo zdravstveno varstvo?

Na to vprašanje je težko odgovoriti povsem natančno, ker nimam na voljo dovolj podatkov, predvsem ni podatkov o analitičnih elementih, potrebnih za natančen odgovor.

Nedvomno pa drži, da izredni napor, slaba prehrana, izpostavljenost slabim klimatskim razmeram ob slabi obutvi in obleki, pa vzdušje nenormalne psihične napetosti pospešujejo slabitev organizma. Zato je povsem razumljivo, da je med nekdanjimi borci več obolenj kot pa v vrstah drugega prebivalstva. Če pa k temu dodamo še to, da večina borcev prehaja v leta, ko se med ljudmi pojavlja največ kroničnih obolenj, je domneva, ki sem jo povedal, še bolj prepričljiva. Toda na žalost natančnih podatkov o vsem tem nimamo.

Na mnogih sestankih borcev naglašajo člani ZBZB, da bi bilo treba v vseh večjih krajih ustanoviti posebne zdravstvene dispanzerje za borce. Ali bi bilo to izvedljivo?

To vprašanje je presplošno, zato je treba ugotoviti najprej tole:

Dispanzer kot pojem posebne ustanove postane jasen šele takrat, če sočasno orisemo njegov profil in njegove naloge. Vsak ne sporazum okoli tega pa odstrani mo šele tedaj, če pri nalogah določimo tudi obvezni minimum. Se pravi — v tem primeru govorimo o dispanzerju in priznavamo njegov profil samo tistim ustanovam, ki res izvajajo svoje naloge. Tiste ustanove, ki pa tega ne store, ne morejo nositi dispanzerskega naslova. Tisti, ki v izvrševanju svojih nalog presežejo svoj minimum, postanejo v naših ocenah zelo dobri ali zelo dobro razviti dispanzerji. Ta razvojna pot se končuje v vrhunskem razvoju določnega dispanzerja, ko se poleg izvajanja strokovnih nalog oprime tudi znanstveno raziskovalne dejavnosti.

Če tako gledam na postavljeno vprašanje, je povsem jasno, da vse občine niso sposobne organizirati posebnih dispanzerjev za udeležence NOB. Razlogov za to je več.

Za nekatere občine bi bila prva ovira pri tem pomanjkanje kadra, potrebna za tako delo. Druga ovira bi se pojavila v tistih občinah, ki sicer imajo potreben kader, a v okviru finančnih sredstev namenjenih za zdravstveno varstvo, ne bi mogle zadostiti potrebam, ki jih postavlja taka posebna zdravstvena usnova.

V tistem malem številu občin, ki bi lahko premagali obe navedeni oviri, pa se lahko pojavi še tretja — doseči je namreč treba resno zavzetost vseh tistih dejavnikov, od katerih je odvisna izvedba zamisli o posebnem dispanzerju za udeležence NOB. Seveda je pri tem v prvi vrsti potrebno aktivno sodelovanje borcev samih, potrebna je njihova disciplina pri izvajanju postavljenih nalog.

Kakšne so izkušnje z dispanzerjem za borce v Mariboru?

Mariborski dispanzer za borce je v strokovnem pomenu dosegel lepe uspehe. Njegova vrednost pa ni samo v tem, da v rutinskem smislu dobro uspeva, marveč predvsem v tem, da je to rešen problem organiziranja kompleksnega zdravstvenega varstva s pravo dispanzersko metodo dela, vključno preventivno in sanacijo okolja.

Ta pozitivni napor v Mariboru je hkrati pokazal, da je tako zdravstveno varstvo na sodobni ravni, toda (kar je tudi razumljivo) tudi mnogo dražje od tistega, ki se giblje v republiškem poprečju. Zmogljivost namenskih sredstev pa je tisti končni razsodnik, do kam in kje lahko tako ustanovo razvijemo. Pri tem je treba naglasiti, da posebno zdravstveno varstvo določene kategorije prebivalstva ne pomeni, da je treba ustanoviti tudi posebno zdravstveno ustanovo. Jedro zadeve je namreč v tem, da že obstoječa zdravstvena ustanova na določenem območju bolj poskrbi za tako kategorijo prebivalstva in pri tem uporablja dispanzerske metode dela.

Vse to je treba imeti jasno pred očmi, ker je tudi poseben dispanzer v strokovnem delu vezan na vrsto ustanov in delovnih enot področne zdravstvene službe, brez katerih ne more strokovno opravljati svojih nalog.

Ali je že kaj urejeno za izvedbo sklepov III. skupščine ZBZB NOV Slovenije, nanašajočih se na zdravstveno varstvo?

V sklepah zajeti predlogi se nanašajo na spremembo predpisov zdravstvenega zavarovanja in so te zahteve že formulirane. Upravnim organom pa bodo predložene kot potrebne spremembe zakona o zdravstvenem zavarovanju. Še prej pa je treba izračunati finančni učinek teh sprememb, da bi zagotovili tudi kritje stroškov, ki jih bo terjala izvedba teh sklepov.

V. MLEKUŽ

Politični razgledi

Prvega oktobrskega dne je četrtna človeštva proslavila svoj največji praznik: ustanovitev Ljudske republike Kitajske. Ob tej priložnosti so v Pekingu — tako kot v Moskvi ob podobnih priložnostih — izdali parole, ki poznavalcem marsikaj povedo o položaju v državi. Iz devetindvajsetih gesel, ki jih je kitajska poročevalska agencija Hsinhua razširila po svetu, veje predvsem ugotovitev, da poziva jo večinoma k enotnosti in da le trikrat slavijo Mao Ce Tunga in njegovo osebo.

Mao je na letošnjem IX. partijskem kongresu poskrbel, da je za njegovega naslednika določen obrambni minister Lin Piao, njegov zvesti sodelavec skozi štiri desetletja, ki bo po njegovi smrti poskrbel, da bo Kitajska še naprej gradila brezrazredno družbo. Skrbeti bo moral tudi za čistost revolucije, zakaj Mao meni, da je tista revolucija, ki človeka ne spremeni in ki se prilagodi resničnosti, izdana revolucija. Toda danes je prvi kitajski problem gospodarstvo: politični pretresi so tolikšni, da se gospodarstvo komaj nekoliko hitreje povečuje od števila prebivalstva. Mao ima pač raje ideal od udobja.

Štirje možje, ki so vsi starejši kot šestdeset let, držijo usodo Kitajske v svojih rokah, skupaj z Maom. Zakaj za njimi so tri poglavitne sile: vojska, nenehna revolucija in pragmatizem. Vojsko vodi Lin Piao, človek, ki je preživel najtežje čase kitajske revolucije, ki si je znal pridobiti naklonjenost mladine v kulturni revoluciji in ki ve, da ga bodo generali in oficirji brez činov zmerom ubogali. Poleg njega sta dva apostola kulturne revolucije: Čen Po Ta, pobornik kulturne revolucije, in Kang Seng, šef tajne policije. Pragmatizem pa predstavlja zmerom dejavni in neuničljivi Ču En Laj, ki je predsednik vlade že dvajset let in ki je s svojo spretnostjo tudi v kulturni revoluciji rešil svoje najboljše kadre pred rdečimi gardisti.

Novi partijski statut je tej četverici dal vso oblast, na podlagi katere lahko ustanavljajo »organizme, ki so potrebni za dobro delo partije, vlade in vojske«. Se pravi: najprej je Mao, potem nič, pa spet nič, potem je komite četverice, potem pa spet nič... Ta zadnji »nič« naj bi bil centralni komite, ki šteje 270 članov, med katerimi je le 42 prejšnjih, sicer pa večina (kar 40 odstotkov) vojakov, ki so se izkazali med kulturno revolucijo. Komite četverice doslej ni storil ničesar, izdelal ni nikakršnega splošnega političnega in gospodarskega programa, čeprav bi se bilo treba vsega lotiti znova.

Najhujši in dolgoročni problem Kitajske je mladina. Studentje, ki že tri leta ne morejo poslušati predavanj, ker so univerze zaprte, so v najboljšem primeru deležni pospšenega tehniškega pouka, sicer pa v milijonskih množicah delajo na kmetih in imajo v rokah le miselni vodič: rdečo knjižico Maovih misli. Zaradi preki-

Dvajsetletnica

nitve predavanj v kulturni revoluciji je Kitajska izgubila 400.000 strokovnjakov, ki bi sicer diplomirali leta 1967 in 1968. Med temi bi bilo 140.000 inženirjev, 90.000 profesorjev in 50.000 zdravnikov. Letos so šli v šolo le učenci osnovne šole in nižje gimnazije, študenti nekaterih tehniških institutov in študenti prve »politične šole za delavce« v Sanghajju, ki je maoistični zgled proletarske univerze. Tri leta niso natisnili priročnikov, zakaj Maova misel nadomešča vse — zgodovino, sociologijo, književnost... »Če bo šlo tako naprej, bo Kitajska v desetih letih brez intelektualcev,« zatrjuje francoski sinolog Jacques Guillermez.

Drugi problem so strukture. V dveh letih so rdeči gardisti pometli več kot dve tretjini višjih kadrov iz partije: ljudi iz prve generacije, ki so že dvajset let držali Kitajsko v rokah. Med njimi so bili tudi ljudje, ki so bili za Mao Ce Tunga »revizionisti«, ker so bili pripravljeni za napredek žrtvovati tudi ideal. Med njimi sta predsednik republike Liu Sao Ci in Teng Hsiao Ping, človek, ki je, govoreč o gospodarstvu, izrekel grozne besede: »Ni važno, ali je mačka bela ali črna, samo da lovi miši.« Danes vodijo kitajsko tako imenovani »revolucionarni komiteji«, v katerih so večinoma vojak, pa tudi nekdanji kadri, ki si nič ne upajo, in mladi, dinamični, pa neizkušeni ljudje, ki jih tisk iz Peknga pozva, naj se vzdržujejo anarhije. Tisk pa tudi poudarja prvenstvo partije nad vojsko: ne zato, ker bi se bilo bati vojaške diktature, marveč zato, ker se vojak, ki so daleč od centralne oblasti in ki imajo v rokah upravno moč, bolj ukvarja z vsakdanjimi zadevami kot pa z doktrino.

Najhujši je tretji problem: gospodarstvo. Kitajska mora zapolniti in prehraniti po 12 milijonov ljudi več na leto. Nerazvitost se bo rešila šele tedaj, kadar bo gospodarstvo naraščalo hitreje od prebivalstva. Toda vojne, polom »Velikega skoka naprej« v letu 1958, ko se je Mao vmešal tudi v gospodarstvo, pa kulturna revolucija, vse to je ohromilo gospodarstvo, da se ne more nikamor premakniti. Od leta 1958 ni LR Kitajska objavila nikakršne statistike. Znano je na primer le to, da je kmetijska proizvodnja še zmerom na ravni iz leta 1937: na prebivalca. Proizvodnja jekla stagnira že devet let, in sicer pri 12 milijonih ton. Na svetu je vsak četrti človek prebivalec LR Kitajske, toda LR Kitajska je v svetovni trgovini udeležena le z enim odstotkom. Investirati je mogoče le v nekatera področja, na primer v jedrsko fiziko in elektroniko, koder je napredek bliskovit. Oblast ni naredila nikakršnega razvojnega programa, vendar ne bi mogli govoriti o anarhiji. Vlaki vozijo, tovarne delajo, skromne dobrine pa so razdeljene med vse v enaki meri. Inženir dobi ravno toliko denarja kot delavec: 60 juanov (približno 25.000 starih dinarjev) na mesec, za stanovanje plačata 6 do 12 juanov, v kantini dobijo enako hrano (riž, svinina, testenine), nošča enako obleko. Drugo pa je racinirano. Idealni kitajski potrošnik je tisti, ki nič ne porabi. Radijski sprejemnik, bicikel ali nalivno pero so nepotrebno razkošje.

Kitajci morebiti živijo slabo, toda vsi živijo enako, vsem so zagotovljene enake dobrine in že dolga leta jim ni treba več trepetati pred lakoto, ki je nekoč iztrebila milijone in milijone ljudi. Življenje se normalizira in tisto, kar je nekoč bilo razburljivo, je danes vsakdanjost.

KOMENTATOR

Imeli smo ljudi

Alojz Koračin

V vasi Zepovci v Apaški kotlini je pred kratkim ugasnilo življenje 72-letnega člana ZB in bivšega zadružnika Alojza Koračina. V tej vasi je kot kolonist preživel skoraj vsa povojna leta.

Doma je bil iz vasi Radolje pri Novem mestu. Od leta 1942 je sodeloval v osvobodilnem gibanju. Bil je sodelavec NOB in krajevni aktivist Osvobodilne fronte. Na njegovem domu je bila partizanska postojanka. In potlej ko je prišla svoboda se je skupno z drugimi odločil, da pojde na severno slovensko mejo, obdelovat zemljo in tu pomagati naši ljudski oblasti pri gradnji socialistične družbene ureditve. In tako so mu minevala povojna leta. Delo v obdelovalnih zadrukah, pri ZB in drugod, dokler se ni izteklo njegovo življenje. Slava njegovemu spominu!

JOŽE JANEZ

Florijan Sket

Pred nedavnim so v Apačah spremili k večnemu počitku tovariša Florijana Sketa. Pokojni se je rodil pred 48 leti v vasi sv. Florijan pri Rogatcu. Njegova mladost je bila grenka in težila so ga socialne krivice. In potlej ga srečamo tam, kjer je bilo mesto vseh zavednih Slovencev. Skoraj dve leti je bil v borbenih enotah naše NOV. Njegova borbeni pot: borec, vodnik voda in nazadnje komandir čete v Sercejevi brigadi in Kozjanskem odredu. V bojih je bil hudo ranjen.

Kmalu po osvoboditvi se je kot bo. rec-agrarni interesent naselil v Apaški kotlini, kjer so mu v vasi Drobinci dodelili zemljo. In tako so mu kot borec-kolonistu minevala povojna leta. Poleg svojega dela se je udeleževal v Zvezd združenj borcev in drugih družbeno-političnih organizacijah in društvih.

Posledice vojnih in povojnih naporov so razjedle njegovo zdravje in naposled ga je stila smrt.

Slava njegovemu spominu!

JOŽE JANEZ

Nikola Tršič

Dne 13. septembra so se kočevski rudarji poslednjič poslovili od vsem znanega Nikola Tršiča. Njegovo življenje je bilo pestro, bil pa je poštenjak vse svoje življenje.

Rodil se je pred 80 leti v Bukovici pri Benkovcu v Dalmaciji. Se mlad fant je odšel v Bakar in se zaposlil. Z družbeno ureditvijo Avstrije, se ni strinjal. S prijateljem Begovičem, sta se napotila proti Srbiji. V Zemunu so ju žandarji prijeli in ju prignali v rojstni kraj. Na Reki sta se potem ilegalno vkrcala na ladjo, ki je vozila v ZDA. V kuhinji sta pomagala pri delu. Ob vrnitvi ladje v Evropo, sta se vkrcala na novo ladjo v Gibraltarju in se čez Singapur pripeljala v New York. Tu sta ladjo zapustila in odšla v notranjost ZDA, da sta se zaposlila.

Prišla je prva svetovna vojna. Nikola se je prijavil za prostovoljca na solunsko fronto. Sodeloval je v bojih za osvoboditev Srbije in po končani vojni prišel z enoto na Reko, od koder pa se je enota umaknila in Reko so zasedli Italijani.

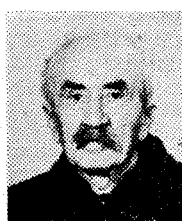
Leta 1919 je bil demobiliziran. Kmalu nato je prišel v Trbovlje in odprl gostinski obrat, tu je prebival do leta 1936. Odšel je v Ribnico na Dolenjskem in vzel v najem gostinski obrat. Leta 1942 je prišel v Salko vas pri Kočevju med rudarje in spet vodil gostinski obrat. Tu je živel potem do svoje smrti.

Leta 1937 mu je umrla žena. Sam je potem skrbel za svoje tri otroke, Dušana, Bogdana in Olgo. V pomladi leta 1942 so vsi trije otroci odšli v partizane. Olgo so leta 1944 domobranci v

Suhi krajini ujeli in jo zverinsko še živo zrezali. Sinova sta vojno prežvela in sta oba oficirja JLA. Oče Nikola je nudil ves čas vso pomoč partizanom in njihovim družinam. Nemci so ga 1944 internirali, kjer je bil do osvoboditve. V povojnih letih je bil znan aktiven delavec nove družbe, rudarji, med katerimi ej živel, so ga cenili in spoštovali.

SOBAR PETER

Jože Železnikar

Sedmega septembra smo se na pokopališču na Igu za vedno poslovili od partizanskega Benšetovega očeta. Jože Železnikar se je rodil leta 1880 v majhni kmečki - obrtniški družini. Po očetovi smrti je prevzel kmetijo in obrt. Zaradi nasprotovanja vladajoči stranki je imel neprestane stitnosti z žandarji bivše Jugoslavije. Po kapitulaciji le-te se je takoj priključil narodnoosvobodilnemu gibanju in že leta 1941 so našli pri njem varno zatočišče prvi partizani. Tudi svojih sedem otrok je vzgojil v naprednem duhu. To njegovo delovanje pa ni ostalo skrito. Leta 1942 so italijanski fašisti požgali Železnikarjevo domačijo in mali vodni mlin. Benšetov oče pa je mlin, ki je neprestano mlel za partizane, že v nekaj tednih obnovil. Tudi s pridelitvijo z malega posestva ni štedil, saj so v njegovi hiši dobili partizani vedno kaj za podoz. Kmalu zatem so Benšetovega očeta zaprli in na svoj dom v Selnik se je vrnil šele po kapitulaciji Italije. Tudi po osvoboditvi se je z vso vne- mo zavzemal za obnovo požganih vasi in nesebično pomagal povsod, kjer je bila njegova pomoč potrebna.

Partizani, ki smo se v času narodno-osvobodilnega boja drževali na območju Mokreca, ga bomo ohranili v trajnem spominu!

M. PODLOGAR

Franc Urbas-Sulja

Na krasen prvi jesenski dan so v Cerknici pokopali daleč na okrog znanega prvoborca Franca URBASA — Sulja, rezervnega starejšega vodnika, nosilca več odlikovanj, člana ZK, ZB in ostalih organizacij.

Pred nekoliko dnevi je slavil svoj 60. rojstni dan. Rojen na kmetiji je moral že v rani mladosti okusiti vse težave kmečkega življenja, potem, ko mu je že v rani dobi umrl brat, nato boleha mati, očeta pa je stila druga svetovna vojna. Predvojni član Sokola in napredno misleč, je ob okupaciji takoj prijel za delo v OF. Italijani so ga kmalu internirali, po njihovi kapitulaciji pa je odšel v partizane. Nemci so mu 19. septembra 1943 do temelja požgali dom, člane družine pa internirali.

Bil je obveščevalec in oskrbovalec na območju Notranjske. Stalno je bil na poti in kot dober poznavalec krajev in razmer, se je spretno izmikal nevarnostim. Spremljal je prenekaterega vojaškega in političnega funkcionarja, zato so ga tudi mnogi poznali.

Po vojni je postal prvi predsednik kmečke obdelovalne zadruge, pozneje pa član in predsednik vseh oblik kmečkih združenj. Ko je motorizacija izpodrinila konjsko vprego, se je zaposlil kot prevoznik v tovarni »BREST« in bil tam tudi upokojen.

Njegovih zaslug med vojno in po vojni ni mogoče popisati. Kako pa je bil priljubljen, je pokazal njegov pogreb, ko se je na pokopališču zgrnila množica ljudi, kakršne se ni bilo. Med poslovilnimi govori, igranjem godbe, petjem domačega pevskega zbora in častnimi salvi pa je nad njegovim grobom krožilo letalo.

JOSEF VIDRIH

Predlog izboljšav republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih

Osnutek zakona o spremembah in dopolnitvah republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih je bil glavna točka dnevnega reda seje komisije vojaških vojnih invalidov pri republiškem odboru ZB NOV Slovenije. V tem osnutku gre v glavnem za predlog zvišanja invalidskega dodatka in zvišanja cenzusa dohodkov, katerega višina vpliva na pravico do invalidskega dodatka. Nadalje je v osnutku predvideno tudi izboljšanje oskrbnine za tiste vojaške vojne invalide, ki so na prekvalkifikaciji, in zvišanje pavšalnih povračil stroškov za popravila avtomobilov, ki jih imajo vojaški vojni invalidi I. skupine.

Po temeljitih obravnavi osnutka, v kateri so predloge še dopolnili, je komisija predlagala, naj

skupščina SR Slovenije v smislu tega predloga spremeni republiški zakon o vojaških vojnih invalidih in naj te spremembe veljajo že od 1. julija 1969, če pa to ne bi bilo mogoče, vsaj od 1. septembra 1969.

Na seji so člani komisije razpravljali še o obširnem in preglednem opisu pravnega položaja udeležencev NOV, v katerem so navedene vse dosedanje zakonite pravice, in ga v celoti sprejeli. Prav tako so se strinjali z vsebino teza o možnosti in načinu prenosa financiranja invalidskega varstva na republiko.

Pogovorili so se tudi o pripravi na kongres ZB NOV Jugoslavije in o nekaterih drugih zadevah.

V. M.

Dobro je če veste...

NEKA NIZOZEMSKA ZNANSTVENA ODPRAVA JE 1937. LETA NALETALA V JUŽNI AMERIKI NA LJUDSKO PLEME, KI SE IMENUJE: VAMA. To plemo živi nenavadno primitivno, t. j. na najnižji razvojni stopnji. Odprava je kmalu zgubila stik s temi ljudmi, ker so nomadi in ker se skrivajo pred civiliziranimi ljudmi. Pred kratkim je nekemu članu zahodnoindijske misije uspelo odkriti neko njihovo plemo ali del tega plemena v Surinamu in v njihovem taborišču prebiti eno noč. Vse »ljudstvo«, ki ga je ta član spoznal, brčkone ne šteje več ko 60 do 70 duš, prebivajočih v daljnih krajih Surinama, dežele, ki se razprostira ob morju, severno od Brazilije. Ti ljudje živijo tako, kakor so živila ljudstva v kamni dobi: ne poznajo poljedelstva, njihovo orodje je izdelano iz grobo izklesanega kamna. Uporabljajo lok in strelce, katerih konice pomočijo v rastlinski strup kurare (hromilo). Ljudje so prav majhni, imajo močne mišice, njihova koža je skoraj popolnoma bela, so neverjetno umazani, nesnažni. Ženske nosijo samo nekaj predpasnik, narejen iz nekakšnega semenja.

V SREDOZEMSKIH PRISTANISCIH STANE KILOGRAM CISTEGA HEROINA 1.750.000 STARIH DIN. Prevoz do ameriških pristanišč podraži kg tega omamila za nadaljnjih 600.000 din (povsod starih dinarjev). Ameriški »suvozniki« prodajajo oplemeniteni heroin za 20.000.000 din po kg, razpečevalci na drobno pa dodajo tej ceni še svoj »zaslužek«. Po nekem, precej zanesljivem računu zaslužijo organizatorji te tihotapske trgovine pri srednje veliki pošiljki pretihotapljenega heroina več ko sto šest milijonov din. — V Beogradu prodajajo gram hašiša po 2.000 din, v Zagrebu pa kar po 4.000 din. Preprodajalci in uživalci hašiša iz Beograda potujejo celo na Švedsko, kjer jim plačajo za gram tega omamila gram — zlata. Tako si preskrbujejo sredstva in poravnava lastne stroške za »potovanje v rajske svet narkomanskih prividov«. — V Indiji stane gram hašiša — 500 din.

OPAZOVANJE IN NADZOROVANJE VESOLJSKIH POLETOV JE NEZNANSKO DRAGO. Ameriško vojno letalstvo ima v raznih krajih po vsem svetu približno 300 postaj in ustanov s petimi opazovalno-raziskovalnimi središči. Na teh postajah in v ustanovah je stalno zaposlenih približno 900 vojaških poveljnikov, 20.000 letalcev, 31.000 civilnih uslužbencev in še kakih 29.000 ljudi, ki so v pogodbenem delovnem razmerju. Za te namene se v proračunu določajo velika sredstva. Ameriško letalstvo je 1968. leta za zadevna opazovanja neposredno porabilo 8.400.000.000 dolarjev, poleg tega pa je sodelovalo pri porabi nadaljnjih 43.300.000.000 dolarjev, namenjenih za izpopolnjevanje kakih 16.000 raznih drugih pogodbenih nalog v zvezi z opazovanjem vesoljskih poletov. Za 1969. leto so predvideli še večje izdatke.

SREDI JUNIJA JE PRISLA IZ NISA V RUMO PRVA KOMPOZICIJA, NATOVORJENA S TIRNICAMI, dolgi po 135 m, ki so jih zvarili v niškem podjetju Blok-signal. Zvarjenje tako dolgih tirnic pomeni velik uspeh, saj nismo doslej na naših progah polagali takih tirnic. Zdaj jih bodo prvič uporabili pri prenovitvi sremske proge. Te tirnice bodo omogočile ne samo večjo udobnost in varnost pri vožnji, marveč tudi precejšnjo pocenitev proizvodnje. Vlaki bodo vozili po teh tirnicah s hitrostjo, ki bo presežala 120-kilometrsko razdalje na uro.

NAJSTAREJŠE DREVO NA SVETU je — pravijo — cipresa, imenovana: drevo svete Marije, ki raste pri cerkvi v vasi Tule blizu mesta Dascaca v južni Mehiki. Cipresa je, po cenitvah izvedencev, stara 5000 let, visoka je 45 m, premer stebela pa meri 16 m.

IZREDNA REDKOST. E. Nilson iz Vetlanda v južni Švedski je našel v kokošem gnezdu kokošje jajce v obliki žoge. Pokazal ga je živino-zdravniku, ki je povedal presenečnemu kmetu, da gre za izredno redkost: na milijardo jajc je moč pričakovati samo eno jajce v obliki žoge.

„TV 15“ ZA MLADINO

Nagrajeni prispevek

Utrinki s poti Poljaki so prijazni ljudje

Tistih nekaj kilometrov pred poljsko mejo sva trpela prave peklenke muke. Avtomobilov ni in ni bilo na spregled. Zato sva zložila prtljago ob robu ceste in legla pod jablano. Čudno, prvi avto, ki je pripeljal mimo, naju je vzel s seboj. Rahlo omočena zaradi piva sva prišla v Český Tešín. Sva sva peš po mostu prek reke Oleš, po kateri teče meja med ČSSR in PRL. Nekam pomilovalno so naju sprejeli poljski cariniki, tako da so celo pozabili vprašati, kaj bova prijavila. Midva sva se seveda zahvalila in stopila v Cieszyńu na poljska tla. Pokrajina je bila enolična in nerazgibana. Pšenice, ki sva jo na Češkem videla na vsakem koraku, tukaj ni bilo. Povsod pa sva našla letela na prijazne ljudi. Sporazumeli smo se lahko. Midva sva govorila slovenski, oni poljski; če pa je bila kakšna beseda nerazumljiva, sva jo brž prevedla v ruščino ali angleščino; in pogovor je tekla dalje.

Na Poljsko sva prišla dva dni po njihovem državnem prazniku 22. juliju. Vsa mesta in vasi, ki sva jih v teh dneh obiskala, so bila preplavljena s transparenti. Viseli so na tovarniških dimnikih, v jedilnicah, na dvajsetem nadstropju palače znanosti in umetnosti v Varšavi. Vsebinsko pa je bila povsod enaka: »Naj živi prijateljstvo z ZSSR«, »ZSSR — čuvaj miru in socializma« ali pa »Inženirji in tehniki! Naj izsledki znanosti stopijo v službo ljudstva!« Kakor so se nam sprva zdeli plakati v obvezni rdečebelni tehniki nenavadni, tako sva se pozneje nanje kar privadila.

Sicer pa je na Poljskem sila živahno. Ogromno taksijev je tukaj, kljub temu ljudje najraje »stopajo«. Seveda plačajo šoterru vozniku, sta nama pojasnjevala Poljaka, s katerima sva se zaklepetala v gostilni v Bielskem. Poudarila sta nama tudi njihove »nacionalne« cigarete »Sport«. Morala zato, ker sta za vsako črko (S, P, O, R, T) vedela povedati (bodici na račun Sovjetske zveze)?

Bila sva le še sto kilometrov od Krakova, ko pa sva videla, da je v bližini Oswiecim, sva zavila s poti. Do taborišča samega naju je pripeljal poljski miličnik, ki je bil na stitženi voznji. Bil je zelo prijazen in povedal nama je, da ima v Subotici prijatelja, s katerim se redno dopisuje. Dal nama je tudi prospekte krakovskega območja in stoparske znake. Ponoči sva se potikala po taborišču, prijemala bodočo žico in jedla v bližini polomljenega stebra, o katerem sva jutraj ugotovila, da je rabila za vislice. Tu so po vojni obesili zločinca Hösa, ki ga je na smrt obsodilo ljudsko sodišče. Spala sva v bloku 22, torej v istem prostoru, kjer so pred več kot četrt stoletja trpeli ujetniki. Ogladala sva si tudi muzej, ki je urejen v blokih 5, 6, 7, 9 in 11. Zlasti naju je pretresel pogled na kupe otroških čevlčkov, protez in zobnih ščetk. Tisti dan sva bila nekoliko slabše razpoložena in sva skozi Krakov kar zdrvela. Prijazen voznik, ki naju je pripeljal v Varšavo, naju je pospremil do studentskega doma, kjer so najcenejša prenočišča. V sobi poljskega študenta Staszeka sva preživela štiri dni. Bil je dober fant, ter sva z njim in njegovo družbo preživela marsikatero prijetno uro.

Poljaki so zagovorni in odkritosrčni ljudje. Če sem jih prav razumel, politični sedanega vodstva

ne smatrajo za preveč uspešno in si želijo sprememb. Tudi študentje niso zadovoljni in bi radi živeli tako, kot sami želijo, in ne »po urniku velike sosed«. Lanski študentski nemiri so nastali tudi zaradi tega, čeprav so bili poljski študentje takrat bolj »zaposleni« s problemi univerze same in jih življenje in bitje zunaj nje ni toliko zanimalo. Staszek in Ana, ki sta nama o tem pripovedovala, sta se ob vprašanju, kako ocenjujeta lansko intervencijo na Češko-slovaško, samo nasmehnila. Verjetno sta vprašanje pričakovala, sicer pa se jima je mogoče zdelo celo lepo, da njuna domovina skrbi za »nemoten razvoj socializma v bratski ČSSR!« Res pa je, da Poljaki Rusov nimajo preveč radi, prav tako pa ne trpijo Nemcev.

Ana je bila tudi vodič po Varšavi; z njo sva obiskala vojni muzej, ki hrani eksponate, stare tudi več kot štiristo let. Tu sva videla uniforme armad vseh socialističnih dežel — razen jugoslovanskih! V tehničnem muzeju, ki je v palači znanosti in umetnosti, sva videla sovjetske vesoljske ladje in spoznala tehnično vesoljskega televizijskega snemanja, seveda zelo poenostavljeno. Nato sva se peljala prek Visle in si ogledala Vilo novo, stari del Varšave, ki je še vedno obdan z obzidjem. V nacionalni galeriji sva lahko uživala ob pogledu na dela velikih mojstrov z vsega sveta. Van Gogh, Picasso, Renoir, Cezanne, Dürer in med njimi Meštrovič. Kako sva bila srečna in ponosna! V muzeju sva si ogledala tudi stalno zbirko, ki prikazuje razvoj kulture ljudstev na ozemlju današnje Poljske, in razstavo antičnega obdobja, ki so jo Poljaki dobili za nekaj časa iz Aten. Tudi pariški Louvre je prispeval velik del razstavljenih predmetov. Tu sva si prvič ogledala originalne mumije, sarkofage, hieroglife in podobne. Sva sva tudi na vrh palače znanosti in umetnosti, ki jo je Poljakom podaril Stalin. Še danes piše nad vhodom, komu se morajo Poljaki zahvaliti za to res veličastno zgradbo. Pred vhodom v opero pa stoji spomenik delavca, ki drži v roki knjigo, v kateri so napisana imena Marx, Lenin, Stalin.

Zadnji večer sva v Varšavi preživela ob poljskem vinu, ki pa ni bilo prav nič dobro. Okus sva si popravila s slovenskim vinom, ki ga dobiš v vsaki boljši trgovini. Slovo je bilo težko, saj sva v Varšavi pustila dobre prijatelje. Pot sva nadaljevala s kamionom, polnim vojakov. Peljali so naju le sto kilometrov in do Krakova sva si morala zagotoviti novo prevozno sredstvo. V to zelo lepo mesto, znano po svoji zgodovinski preteklosti in kulturni tradiciji, sva prispela zvečer. Krasen je pogled na stari mestni trg, ki ga obdaja obzidje. Tu stoji lepa cerkev, na njenem zvoniku pa kraljevska krona, ki je ponoči osvetljena. Dosti prometa je tukaj, ker potujejo skozi Krakov vzhodnonemški turisti, ki gredo v Zakopane. Pogled na Visoke Tatire je bil res lep! Tudi vreme nama je bilo naklonjeno, vendar je bila noč pod šotorom zelo mrzla. Zato sva jutraj zgodaj vstala in odšla naprej. S kamionom sva se pripeljala do Bratislave, od koder je bilo do madžarske meje samo streljaj.

DUSAN ZBASNIK
(Prihodnjič:
V DEŽELI ČARDASA

Evgen Sajovec: MLADI BOMBAS

NA PRAZNOVANJU OBČINSKEGA PRAZNIKA IDRJE

Cerkno ni in ne bo pozabljeno!

EDEN NAJBOLJ ZNANIH PARTIZANSKIH KRAJEV NA PRIMORSKEM. CERKLJANSKO OBMOCJE JE DALO HRABRE BORCE, KI SO SE BORILI PROTI OKUPATORJU V SE TAKO TEŽAVNIH OKOLIŠINAH. CERKLJANSKE DOMAČIJE SO NEŠTEKOKRAT NUDILE ZAVETJE IN HRANO PARTIZANOM. ZATO NI ČUDNO, DA SO V CERKNEM VELIKOKRAT PARTIZANSKE PROSLAVE IN SREČANJA. OB TAKIH PRILICNOSTIH SE ZBERE MNOŽICA LJUDI IN NEKDANJI BORCI OBUJAJO SPOMINE.

Ob praznovanju občinskega praznika občine Idrije je bila 28. septembra v Cerknem velika proslava, povezana s podelitvijo domicilov igralski skupini IX. korpusa, jurišnemu bataljonu 31. divizije in aktivistom severno-primorskega okrožja. Sprejeli so tudi sklep o gradnji nove osnovne šole, ki bo hkrati spomenik sedemindesetimi padlim tečajnikom.

Praznovanje se je začelo s športnim tekmovanjem šolske mladine, nato je bila svečana seja občinske skupščine in ob 10. uri slavnostno zborovanje. Na zborovanju je govorila članica sveta federacije Lidija Sentjunc, prisostovalo pa je več uglednih osebno sti. Po govoru so podelili domicil-

ne listine, nato pa je igralska skupina IX. korpusa izvedla krajši kulturni program. Sodelovala sta tudi rudarska godba na pihala iz Idrije in moški pevski zbor Petra Jereba iz Cerkna. Ob koncu programa so člani igralske skupine obljubili, da se bodo v Cerkno še vrnili in da se jih potem ne bomo zlahka oteslili!

Številna udeležba praznovanja občinskega praznika Idrije v Cerknem je ponoven dokaz, da Cerkno ni in ne bo nikoli pozabljeno. Vsi si takšnih srečanj še želimo, saj bomo tako bolj ohranili spomin na težavne dni naše revolucije.

ANICA TUSAR

Pisma uredništva

Draga tovarišica Milena!

Zopet se oglašam in vam pošiljam štiri nove prispevke. Zadnja dva sta v dobesednem govoru opisanih. Zelo sem se vživel v to delo in moram priznati, da sem se tudi marsičesa naučil. Spoznal sem vojni čas in nove, čudovite ljudi. Tovarišica Ana Hribarjeva iz Trnjave je izrazila željo, da bi prvo objavili zapis, ki sem ga poslal danes, drugi del njenega življenja med vojno pa po objavi le-tega. Ali je to mogoče? Rad bi ji ustregel. Veste, zelo sem vžubil te ljudi, saj so tako prisrčni in me podpirajo z »zdravom«.

Hvala za honorar in prejmite lepe pozdrave!

SLAVKO SOROTAR
Lukovica n. h.
p. Domžale

Dragi Slavko!

Verjetno se že huduješ name, saj poslani prispevki še vedno čakajo na objavo. Krivca sta pomanjkanje prostora in aktualnost drugih prispevkov. Ne skrbi, že v prihodnjih številkah bom začela objavljati tvoje zapise. Tudi prispevek o tovarišici Ani Hribarjevi bom objavila, čeprav bi bilo bolje, da bi bil le-ta vsebinsko sklenjen. Njeno prošnjo si mi prenesel s tako lepimi besedami, da je res ne bi mogla odkloniti.

Vem, dragi Slavko, da so to čudoviti ljudje, in ponosna sem nate, ker znaš to tudi ceniti. Če smo pri tem tvojem novem življenjskem spoznanju odigrali vsaj majhno vlogo tudi mi, sem toliko bolj srečna. Kajne, njihov pozdrav zveni nekoliko drugače in človeku se dozdeva, kot da je v tem »zdravo« skrit del zgodbe njihovega življenja...

Lepo pozdravljen!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Pošiljam vam svoj prvi prispevek, zato vem, da ni brez napak. Ampak vedite, da je bila nedelja — 14. septembra — res lepa; še lepša kot sem jo opisala jaz.

Lep pozdrav!

LIDIJA PERKO
Kranj, Savska 40

Draga Lidija!

Vsi dobro vemo, koliko mladine se je tistega lepega septembrskega dne zbralo na Kozjem. Pa vendar si bila edina med njimi, ki si svoje vtise zabeležila in poslala na naš naslov. Pa ne samo to! Prispevek je tudi drugače iskreno in prisrčno napisan, tak, kot se spodobi. Zato hvala.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Bila sem v Kozjem

Megla je bila še v Kranju, ko se je kolona avtobusov — polna mladih ljudi — peljala proti Kozjemu. Med njimi sem bila tudi jaz, Lidija. Bili smo dobro razpoloženi, saj smo brželi na obisk znane partizanske vasi, značke »Kozje 69« na taboriških srajcah pa so nas spominjale, da se peljemo tudi na veliko mladinsko zborovanje.

Kozje, obsijano s soncem, nas je pričakalo v zelenju

in cvetju!

Mladi pevci so s himno naznanili začetek proslave. Tovariš Edvard Kardelj je stopil na govorniški oder in nas v svojem govoru med drugim tudi seznanil z zgodovino te majhne vasi, ki nam je bila doslej le malo znana.

Po sklenjenem uradnem programu smo si ogledali Kozje, se ustavljali pri nastopajočih skupinah, jim s ploskanjem dali priznanje in

se naposled ustavili pri borcih, ki so si uredili svoj prostor onstran mostu. Na prsih so jim visela odlikovanja in obujali so spomine. Veseli so nas bili in poslovali smo se z željo, da bi se na tovrstnih prireditvah še srečali. Ko smo odhajali, so nam zapeli vojaki.

Morali smo zapustiti to gostoljubno partizansko vas, ker nas je priganjal čas, toda — pozabili je na bomo nikoli!

LIDIJA PERKO

Okrogle in oglate

TUDI SIBKOST JE VČASIH — MOC... Znaní člankar »New York Timesa« S. Sulzberger je napisal ob zadnji krizi italijanske vlade: »Čudno je, toda največja šibkost Italije izvir iz njene največje moči — moči, da takó lahko živi, pa čeprav nima aktivne vlade.«

RUSSEL O »KRONI STVARSTVA«. Znaní angleški filozof in pacifist Bertrand Russel, ki mu je že 98 let, je napisal o svojih bogatih skušnjah: »Moral sem spoznati, da človeku ne gre za njegovo življenje ne za življenje človeštva, marveč le za uničenje njegovih nasprotnikov...«

ALI GLAVNA VLOGA ALI — DE-NAR! Zorica Gajdaš je v zadnjih mesecih odklonila ponudbe za igranje petih vlog v raznih filmih. Svoje ravnanje je takole »utemeljila«: »Vloge so bile simpatične, višina honorarja pa mi ni bila simpatična. Sklenila sem, da bom za simbolične honorarje igrala samo — glavne vloge.« Kdove, kaj pomeni za simpatično igralko pojem »simbolični honorar«?

GENERAL NA DRUGI FRONTI... »En sam preprič z ženo mi požre več energije ko pet tiskovnih konferenc,« je izjavil bivši francoski predsednik general de Gaulle. Je pač laže ukazovati vojski ko ženi! Bržkone prav zaradi tega ne novačijo žensk!

»NA SVETU JE ENA SAMA HU-DOBNA ŽENSKA. Žal misli vsak moški, da je ta edina hudobna ženska prav njegova žena,« je napisal nemški pesnik, pisatelj, teoretik in eden največjih nemških kritikov Gotthold Ephraim Lessing (1729—1781).

REKLAMA ZA VINJAK... »Poznam odlično zdravilo proti prehladu, vzamem steklenico vinjaka in prihodnji dan ga ni več! Kakor da ga je odpihlil veter!« Ali prehlad? »Ne, ne, vinjak!« je pojasnil reklamator.

TAKSNI VLADARJI SO — LE IZ-JEMNO — ZIVELI SAMO V STARIH. CASIH... Alfonz X., imenovan Modri, kastiljski kralj (1221—1284) je bil sila učen človek. Nekega dne so mu prinesli dva seznama, prvi je vseboval imena potrebnega, drugi pa imena odvečnega osebja. Zahtevali so, naj bi kralj odpustil odvečno osebje, on pa je njihovo zahtevo odklonil: »Meni so potrebni tisti, ki so navedeni v prvem seznamu, jaz pa sem potreben tistim, ki so navedeni v drugem seznamu!«

ČAKALA JE POL STOLETJA... 70-letna Londončanka Neli Gregori je že leta in leta gojila željo, da bi poljubila kakšnega policaja. Sele nedavno se je opogumila in uresničila svojo željo. Ko je morala prečkati cesto, je vprašala mladega 20-letnega prometnega stražnika: »Mladenič, ali vas lahko poljubim?« Bobi je, rdeč kakor mak, privolil: »Na uslugo sem vam, gospa! Medtem ko se je vrsta avtomobilov ustavila, ko so vozači nestrpno trobili, je Neli ovila roke okrog vratu zalega stražnika in si izpolnila svojo dolgoletno željo.

ITALIJANSKA AMAZONKA. Abiturientka Rossana Melle iz Napolija se je hotela vpisati v vojaško akademijo. Prošnji je priložila vse potrebne dokumente. Njeno prošnjo so zavrnili z utemeljitvijo, da je vojaška kariera edinoletna pravica — moških. Rossana pa se ne da ugnati. Temeljito je preučila zakon, ki določa, da mora biti prosilec za vojaško akademijo po narodnosti Italijan, popolnoma zdrav in abiturient z opravljenim veliko maturo, ne določa pa, da mora biti prosilec — moškega spola. Rossana hoče izkoristiti to »slukajo« v zakonu in se je že pritožila zoper »nezakonito« odločbo vodstva vojaške akademije.

TEZAVE, KI JIH PRINASA ZDRUŽITEV... Beograjsko podjetje »Centroprom« ima v Mlinih pri Dubrovniku počitniški dom, v katerem letujejo več ali manj le vodilni organi tega podjetja. Dnevni penzion — 2.500 starih din... Zdaj bo, nepričakovano, prišlo do težav. »Centroprom« se je namreč združil s podjetji: »Vračar«, »Sava« in »Dunav«, kar pomeni, da bo več vodilnih ljudi, kot je prostih mest v počitniškem domu... »Sava« in »Dunav« bosta pač morala teči, kakor jima je določila mati narava, proti Črnuemu, ne pa proti Jadranskemu morju!

Hitlerjevo zasebno življenje se je po tistem, ko se je odprla ruska fronta, spremenilo skorajda v životarjenje samotarja. V javnosti se je le redko pojavljal, poletje je šel včasih v rezidenco v Berchtesgadnu, tako da je večino svojega časa preždel v štabih, vlažnih in hladnih krajih, barakah, ki so bile obdane z bodečo žico in ki je zanje Jodl rekel, da so »nekaj med samostanom in lagerjem«. Eva Braun je živela po svoje v Obersalzbergu ali Münchnu, ukvarjala se je z »nego svojega telesa« in prebiranjem sentimentalnih romanov. Hitler se je odrekel celo nekdanji zabavi, ko je zvečer gledal filme ali poslušal plošče s klasično glasbo. Za človeka, ki se je postavljal, da je videl 23 predstav »Somraka bogov« in 34 uprizoritev »Mojstrov pevcev« (Wagner je bil njegov najljubši skladatelj) tolikšna žrtev res ni bila kar tako.

31. avgusta 1944, ko je od atentata minilo skoraj šest tednov, je Hitler pripovedoval svojim generalom: »Jasno je, da ta vojna zame ni veselje. Že pet let živim ločen od sveta, že dolgo nisem bil ne v kinu ne v gledališču ne na koncertu. Živim edinole za to, da vodim operacije... Če bi moje življenje ugasnilo, bi lahko rekel, da bi to zame osebno pomenilo le osvoboditev nenehne tesnobe, noči brez spanja in velikih živčnih muk...« Za mizo je svojim kompleksom dal prosto pot, tako da je govoril in govoril petnajstim ali dvajsetim ljudem, ki so jedli z njim in ki jih je sam izbral. Med njimi so bili večinoma ministri, gauleiterji in funkcionarji.

Hranil se je po vegetarijansko, s krompirjem in zelenjavo (včasih je s krompirjem pojedel nekaj jeter), surovo ali skuhamo in zabeljeno z maslom. Jedel je neshajen kruh brez skorje, od sadja samo jabolka, pil pa je edino mleko, čaj, kakav in mineralno vodo. Včasih je spil šilce ni zozemske grenčice, vendar je večinoma goštal z lešniki polnjene sladkorčke ali pa pobarvane tablete, ki mu jih je sestavljal njegov osebni zdravnik — mazač dr. Morell. Za njegovo mizo se ni pilo alkohola, izjema je bilo le vino (»vendar mora biti iz nemških vinogradov«), pa tudi kadilo se ni v njegovi družbi. Vsi so morali poslušati čedalje bolj shujšanega in utrujenega Hitlerja, ki je govoril o vsem in o čemerkoli, o hrupu letal in o Tirolcih, ki bi jih bilo treba preseliti na Krim (»Samo po nemški reki Donavi bi zapluli, pa bi bili na cilju,« je menil), o veri in o boljšešizmu, o Stalinu (ta je bil zdaj »velikan«, zdaj »muradniček«), o »najbolj krvoločnem in diletantskem strategu v zgodovini«, o Rooseveltu (»z bolnimi možgani«), o Židih (»... če nočejo oditi, potem ne vidim drugačne rešitve kot uničenje...«), o zakonu (»Prava sreča, da se nisem oženil, zakaj zakon bi bil zame pravi polom... Slaba stran zakonske zveze je v tem, da pride do nekakšnih pravic. Potemtakem je dosti boljše, če ima človek ljubico.«)

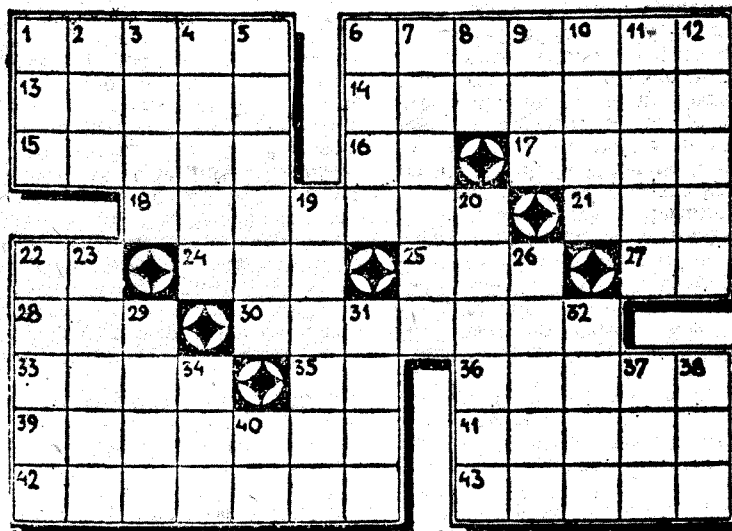
Po Hitlerjevem mnenju naj bi se nemški imperij po vojni razprostiral od Norveške do Alp, od francoske atlantske obale do Kavkaza. Berlin naj bi bil prestolnica velikanske države, ki naj bi se potem imenovala »Germania«. V razmišljanju, ki se ga je Hitler loteval za mizo, je bila določena tudi usoda Evrope: Ukrajina naj bi postala najimennitnejša nemška kolonija, bila naj bi »nova Indija Velikega rajha«. V njej bi živelo sto milijonov kolonov, ki pa naj bi ne bili sami koloni, marveč nekakšni kmetje-vojščaki, vsi naj čistejše arijske rase, bolje rečeno, vsi bi bili germanskega porekla: Nemci, Skandinavci in Nizozemci. Sicer pa bi bila druga ljudstva tega dela sveta podložna Nemcem, pri čemer bi vsako opravljalo svoje delo: Švicarji naj bi bili hotelirji in gostilničarji, Rusi pa (»Untermenschen« — »podljudje«) sužnji, ki bi živeli v revščini in nevednosti.

Toda Rusija se ni dala premagati in Hitler je vedel, da ne bo

nič s sužnji za veliki rajh. Toda kdaj se je tega zavedel, je težko povedati. Morebiti tedaj, ko so vojaki generala Žukova zaustavili nemško vojsko pred Moskvjo. Morda je tedaj fuhrer prvič mislil na to, da utegne Nemčija doživeti poraz v vojni, v katero se je pognala. Leto 1941, ki je bilo polno razburljivih dogodkov, se je končalo s posegom ZDA v vojno, pa tudi s tem, da se je Hitler odpovedal svojim norim sanjam. »V celoti se mi zdi,« je zapisal Halder v dnevnik, »da fuhrer prizna, da nobena stran ne bo uničila druge in da bo to privedlo do mirovnih pogajanj.«

Goebbelsov dnevnik je tisti čas poln vznemirljivih zapiskov o tem, kako se čedalje bolj manjša Hitlerjeva sposobnost za sprejemanje sklepov in kako so čedalje redkejši trenutki, v katerih »nacistični gospod vojne« reagira na krize pripravljeno in hladnokrvno. Če je Hitler ob Mussolinijevem padcu 25. julija 1943 bliskovito uganil, da se je Italija napotila v predajo (»Pripraviti moramo preventivne načrte,« je rekel Jodlu zvečer 26. julija. »Nikakršnega dvoma ni, da bodo tisti gospodje v svoji pokvarjenosti izjavili, da so nam zvesti še naprej, vendar bodo samo izdajalci...«) in če je prav tako bliskovito uganil, kakšna bo Paulusova usoda pri Stalingradu (»Predstavljajte si tole: odpeljali ga bodo v Moskvjo in mu nastavili past. Vse bo podpisal. Videli boste, vse bo izpovedal, dajal bo razglase... Govoril bo po radiu...«), je ravno ob Stalingradu začel prezirati resničnost, pa čeprav je bil doslej velik mojster politične in vojaške igre. Ko mu je Halder povedal, da v SZ naredijo 600 do 700 tankov na mesec, je pobesnel: »Rusija je mrtva!«

Križanka št. 4

VODORAVNO: 1. partizansko ime prvega komandanta Tomšičeve brigade Ivana Jakiča, 6. slovenska partizanska brigada, ki je bila ustanovljena na Trebelnem 4. sept. 1942 in se imenuje po vodji kmečkih uporov, 13. okusna morska riba, 14. ime češkega skladatelja Dvořaka (Serenada, 1841—1904), 15. prerijski volk, 16. 24. in 10. črka abecede, 17. pritičavi konj, 18. starogrška in starorimska kultura in umetnost, 21. ime verskega reformatorja Huse, 22. kratka za »poštni predalec«, 24. manjša reka v ZSSR v Altajski pokrajini, 25. rimski cesar, ki je dal zgraditi letovišče Ostio, 27. kam znak za radij, 28. podobna, 30. ime francoskega književnika Francea, dobitnika Nobelove nagrade 1. 1911 (1844—1924), 33. glavno mesto skandinavске države, 35. kratka za »idem«, 35. kladba za sekanje drv, 39. nadležen in gnusen mrčes, 41. ime slov. pevke Kohont, 42. vojaški čin, kakršne so imeli tudi part. oficirji, 43. part. ime narod. heroja Alojza Kolmana, ki je bil na raznih komandnih položajih med NOB.

Obkoljen od Nemcev in ranjen, se je sam ustrelil.

NAVPIČNO: 1. znak žalosti, 2. naziv za Hercegovca, 3. madžarski revolucionar, španski borec, sekretar KP Madžarske, za časa informbiroja po krivem na smrt obsojen in pozneje posmrtno rehabilitiran (László), 4. maliki, 5. žensko ime, 6. naziv islamskega (muslimanskega) vojaka, ki se je boril proti »nevernikom«, v Turčiji naslov poveljnika, ki je zmagal, 7. edini izvod kakega dela, 8. kratki dosedanjega predsednika Zvezne gospodarske zbornice, 9. slov. jezikoslovec v prejšnjem stoletju, Prešernov prijatelj (Matija), 10. ločilni števec, 11. star avstrijski denar, 12. mesto v zahodni Romuniji, 19. krivina za sani, 20. pisec, ki skriva svoje ime, 22. širša, ravna stran, 23. vzletna steza na letališču, 26. žensko ime, 29. sklepana ostrina, klepalo, 31. večje pristanišče na jugu polotoka Arabije, 32. jako dišeča in zelo vnetljiva tekočina, 34. oseba, ki je nočem imenovati, 37. slavni japonski telovadec na rimski olimpiadi, 38. zanikanje, 40. kratki avtorja »Visoške kronike«.

Hitler razpravlja o vojnih načrtih z Göringom, Doenitzom in Keitlom.

Ko so mu prebrali poročilo, v katerem je pisalo, da Stalin lahko zbere še milijon do 1.250.000 vojakov, je ukazal, naj »nehajo bedasto fantazirati«.

Hitler je počasi spoznaval, da mit o nepremagljivosti Nemčije propada, zato se je zaprl vase. Ni maral obiskovati nemških mest, ki so jih podirali zavezniški bombni napadi, ni maral govoriti v javnosti. Krog njegovih zaupnih prijateljev se je zožil na Göringa, Himmlerja, Ribbentropa in Bormanna, ki si je na vse kriplje prizadeval, da Hitler ne bi slišal za neprijetne novice in »objektivna dejstva«: to se je fuhrerju studilo, saj se ni ujemalo z njegovo zamisljivo o vojni in političnem položaju. Za njegovo mizo niso več sedeli ministri in funkcionarji, marveč samo tajnice, katerim je bilo strogo prepovedano govoriti o vojnih dogodkih. Hitlerjevi samogovori pri obedu niso bili več namenjeni »germanskemu imperiju«, marveč so postali enolično premlevanje spominov na mladost, prve korake stranke, pa-

dec weimarske republike itd. V žalostnem ozračju »Wolfsschanze« (»Volčji brlog«) v Rastenburgu je tiho in togotno razmišljal o razvoju vojne: zdaj je upal, da se bodo sprli Angleži in Američani, zdaj je mislil, da se bo mogoče pogajati o miru, zdaj je jezno vrgel krivdo za vse na generale, češ da se ne znajo vojskovati in da ne morejo vnaprej ugotoviti, kaj bo storil sovražnik.

Nadaljevanje prihodnjšč

Poročno potovanje na očetov grob

Nisem vprašal ženina in neveste po imenih in priimku in ne otkod sta doma. Končno to rudi ni važno. Sa, je njuno dejanje tako človeško in plemenito in obenem kaže tudi na tako navezanost na naš boj za svobodo, da bi bilo tako spraševanje in zapisovanje imen kar nekako odveč.

Bili smo na izletu, obiskali smo tudi bolnišnico Franjo. Ko smo se vzpenjali ob potoku proti nekdanjemu dvignemu mostu, sem nenadoma zagledal, kako nam nasproti prihaja vrsta moških in žensk v praznih oblekah. Najmanj za avtobus jih je bilo in takoj sem se spomnil, da sem videl spodaj na cesti prazen avtobus.

To ne bi bilo nič posebnega, toda med njimi sem zagledal tudi nevesto v beli poročni obleki, za njo pa ženina s šopkom, stersvate. Kaj takega še nikoli nisem videl v takih krajih, kjer so trpeli in umirali naši ranjenici. Kaj je tem ljudem padlo v glavo, da gredo takoj po poroki v tak kraj, namesto da bi peli, jedli, pili in plesali, kar počno navadno ljudje na svatbi.

Tudi drugi so se čudili in nekdo je vprašal, češ, kaj pa vi delate tukaj. In smo zvedeli:

Ženinov oče je bil partizan. Najbrž se mu je sin komaj rodil ali niti ne, morda je bil star leto ali dve. Očeta je zadelo, pripeljali so ga v bolnišnico in tam je umrl. Pokopali so ga na skrivnem pokopališču.

Zdaj, ko se je sin poročil, so šli vsi skupaj obiskat očetov grob, da bi se spomnili nanj, ki ga ni več, ki ni doživel sreče zmag in ne tega, da bi videl tistega drobnega črvička, svojega sina, odraslega in srečnega ob mladi nevesti.

MP

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kliseji CGP »DELO«, Ljubljana — Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1800 dinarjev oziroma 18 N-din — Posamezna številka stane 40 din oziroma 40 N par za tuzemstvo stane »TV 15« 30 N-din — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, pritičje, p. predal 598-XI ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo